

6704

059

L-99
1918

2001

101

059

ԼՈՅՍ

ԳՐԴԱՆԻ
ԵՄՍԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՈՐԱՅՈՅՑ

1918թ.

Տրագրեցի

Բ. ԹՈՓՉԵԱՆՆԵՐ

059

L-92

9391-24

Հայկ. Գործարարական Կառն 19 31 17

19

(10)

„ԼՈՅՍ“

Օ Ր Վ Յ Ո Յ Յ

1918

Ե Ի Ա Վ Ա Ն Ի

Հայոց 4411—4412

Տոմարական բլախան

ԹԶԽԵ-Բ 1367 68

37469

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՅԱԻԵԼԻԱԾՈՎ

ԵՐԵՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Խմբագրեցին

Ա. և Բ. ԹՈՓԶԵԱՆՆԵՐ

Կարան «ՄԱՄՈՒԼ», Լոբի-Մեկերգիսի, 22,

ԵՂԱՆԱԿԸ ԿՈՒՇԱԿՈՂ ՆՇԱՆՆԵՐ

(Ըստ Միխայիլի եւ Վ. Եղեկովի)

Ա. ԼՍԻ ԵՂԱՆԻ ԼԻՆՆԻՈՒ ՆՇԱՆՆԵՐ ԵՆ.

1) Կուտակւած կամ գմբէթաձև, պայծառ-
սպիտակ, մառ եւ որոշ դժագրութիւն ունեցող
ամպերը: 2) Ոչ մեծ կուտակւած ամպերը, ո-
րոնք բաժան-բաժան տարուած են երկնքի եւ-
րեւիքն քամու ուղղութեամբ: 3) Տաղաղ գիշե-
րըն առաւօտան, արեւածաղից մի երկու ժամ
յետոյ առաջացած բամբին, որ մինչեւ կէս օր
առատկանուած է եւ երեկոյեան դէմ հանգարա-
ւում: 4) Առատ ցօղը: 5) Մառախուղը, որ
հաւաքւում է երեկոյեան եւ գիշերը հովիտնե-
րում եւ ձորերում եւ ցրւում արեգակի ծաղե-
լուց յետոյ: 6) Անկապի կամ յուսնի շուր-
ջը սպիտակ մեծ շրջաններ.

Բ. ԵՂԱՆԱԿԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐԸ
ԵՆ. Խաւար դժագրութիւն ունեցող անօրոշ
ամպերը: 2) Կուտակւած ամպերը որոնք երե-
կոյեան դէմ չեն չքանում: 3) Կուտակւած ամ-
պերը խիստ մեծանում են եւ հակառական լի-
նեքն անօր են բնորոշում: Միտմամտանակ լի-
նում է քամի, ոչ մշտապէս: 4) Ցերեկը կամ
առաւօտն երկում են մանր, գնդաձև, պայծառ
սպիտակ ամպիկներ, երեկոյեան երկում են
շերտաւոր կուտակւած ամպեր, 5) Ցերեկը
պարզ եղանակ է լինում, երեկոյեան դէմ ամ-
պերն սկսում են խառնալ եւ հաստանալ: 6)
Արեւածաղից յետոյ սկսող բամբին երեկոյեան
դէմ չի հանգարուում:

ԵՂԻՑԷ ԹՈՓՉԵԱՆ

«ԼՈՅՍ»-ի հիմնադիր

Ծն. 1872

Նոյեմբերի 26-ին

Մղան. 1909

հոկտեմբ. 11-ին

ՏԱՐԼԱՅ չորս եղանակներ

Գալունն	սկսում է	Մարտի	9-ին
Ամսան	»	»	Յունիսի 9-ին
Աշունն	»	»	Սեպտեմբ. 11-ին
Զմեան	»	»	Դեկտ. 10-ին

1918

Քսեն Գրիգորի և Տոմարական թա-
կան ՌՅԿԷ-ը:

Դիւ տարւոյն Բ
Եւթնեքեակ Ա
Վերագիր ԻԸ
Իննեւասներեակ ԺԷ
Տանուտէր Կոյսն

Բուն ձայնք Ա. Բ. Գ. Դ. Զախա-
կազմեան դասուն են սկսեալ Բուն Բա-
րեկենդանից:

ՏՈՐԵՍՈՒՏՆԵՐ

Փրկչական Թ. 1918 Յունի. 1
Սգարեայի կամ փոքր թ. 303 Մարտ 21
Մանեա. Հիճրէթի թ. 1336 Փետ. 12
» Երևմտական թ. 1334 Մարտ 1
Բուն շարժակ. հայոց թ. 4411—12 Օգ. 12
Հրէից թւական 5678 սեպտ 17
Լատինական թւական 1919 Դեկտ. 19

ՅՈՒՆԻԱՐ

31 ՕՐ

0

Ն 1

1	Ք. Բ. Բ. Գ. օր Մինդ. պահոց: Եւ-	14	29
	դանդ և Տարեմատ և Յունաց և Ռա-		
	սաց նաև Տօն Անտանկոչութեան Յի-		
	սուսի Գրիգորի և Յիշատակ Բարեկղի		
	Հայրապետին:		
	Մաղթանք Հայրապետական:		
2	Գ. Բ. Գ. օր Մինդ. պահոց:	15	1
3	Դ. Գ. Ե. օր Մինդ. պահոց:	16	2
4	Ե. Գ. Գ. օր Մինդ. պահոց:	17	3
5	Ուր. Գ. Զ. ճրագայոց Ծննդեան Եւյա-	18	4
	նոքեան Տեան Դերոյ Երեսի		
	Բ. Բ. և Ռ. ճրագայոյ Տեան:		
6	Ք. Դ. Գ. Տօն Ծննդեան և Մկրտու-	19	5
	քեան Եի. Բի. Ռ. օր ուտիք է ան-		
	ձիւց:		
	Յ. և Ռ. Մկրտութիւն:		
	Հոյս և. աճարի		

7	Ժ. Կիր. աձ. ք. օր Ծննդ.	20	6
	Յիշատակ մեռելոյ:		
	ս. Յովհաննու Ոսկեբերանին:		
8	Բշ. աղ. գ. օր Ծննդ.	21	7
9	Դշ. բձ. դ. օր Ծննդ.	22	8
	Պ Աջ. քո. լս.		
	ԱՆՏՈՒՍԱՏ		
10	Դշ. բղ. և. օր Ծննդ.	23	9
11	Եշ. զձ. գ. օր Ծննդ.	24	10
12	Ուր. Գղ. է. օր Ծննդ.	25	11
13	Ժ. Եր. զձ. ք. օր Տօն Անուանակոչու- րեան Յի. Դի.	26	12
14	Ժ. Ա. Կիր. գղ. Հարսանիք երեկոցեան նախատեսակ:	27	13
15	Բշ. աձ. Տօն Ծննդ. ս. Յովհաննու Լու- րապետին:	28	14
16	Դշ. աղ. Պետր սի Հայրապետին Վրա- սայ եղիակ. և Արիստոքսայ սարկաւա- գին:	29	15
	Յ Լրումն լս. ցուրա:		
17	Դշ. բձ. պահք:	30	16
18	Եշ. բղ. ս. Մատանի, Տրիփոնի. Պարա- մայ և Ոստիքիտի:	31	17
19	Ուր. զձ. պահք:	1	18
	ՆՈՐ ՏՕՄԱՐ ՓԵՏՐԻԱՐ		
20	Եր. գղ. ս. Թէոտոսի Թագաւորին և մանկանց եկեղեցի:	2	19

21	Ժ. Բ. Կիր. զձ. Հարսանիք:		
22	Բշ. գղ. ս. Կիրակոսի և մօրն Յուդիտա- յի և վկայիցն Դ. Բախտի. Գօղթաւսի և Գրիգորիտի:	4	21
23	Դշ. աձ. ս. Վահանայ գողթնացոյն եւ- զինիա կուսին, հօրն Փիլիպպոսի և մօ- րն Կրիստեայ և երկուց եղբարց Միլ- գեա և Ապիտոնի և երկուց ներքինեացն:	5	22
24	Դշ. աղ. պահք:	6	23
	Ե Վերջ քո. լս. ժ. 8 ք. 13:		
	Փոքարկայից		
25	Եշ. բձ. ս. Եւգենիոսի, Մակարիոսի, Վաղիրիտի. Կանգլաւոսի և Սիււղաւայ:	7	24
26	Ուր. բղ. պահք:	8	25
27	Եր. զձ. ս. Հայր. Աթանասի, Կիւրղէ և Գրիգորի Աստածաբանին:	9	26
28	Ժ. Գ. Կիր. գղ. Ծննդ. յետոյ Հարսանիք:	10	27
29	Բշ. զձ. Կրիստիանոսի և Էլիակ. 45 Չվկա- յիցն ս. Կուսանացն Յուստինեայ, Եւ- փիմեայ և Գրիգորին:	11	28
30	Դշ. գղ. ս. Աթանագինեայ Էպիփ. և 10 աշակերտացն և 5 վկայիցն:	12	29
31	Դշ. աձ. պահք:	13	30

ՓԵՏՐԻԱՐ

28 ՕՐ

0		Ն Լ
1	Եջ. ակ. ս. Նախարարացն Աղամայ, Արե- 14 1 լի, Սեթայ Մուսուայ, Նուսրայ Նոյի և այլն:	
	● Ծննդ լս. ժ. 17 թ. 26:	
2	Ուր. բձ. պահք նախատուն. Ռուսայ 15 2 Տեպրդատաջ:	
3	✠ Ծբ. բկ. ս. Որդոց-Քառանց ս. Գրի- 16 3 գորի Լուս. մեղայ Արիստակեսի, Վրթա- նէ ի, Յուսահանն Գրիգորիտսի և Դա- նիէլի:	
4	✠ Դ. Կիւր. գձ. Ծննդ. յետոյ Հարսանիք: 17 4	
5	Բշ. զկ. ս. Մախարայիցոց եղեազարու 18 5 բանամային Շամունեայ և 7 որդոց նորին:	
6	Դշ. դձ. ս. 12 մարդաբէից Ովսայ, Ա- 19 6 մովսայ, Միքիայ, Ամբակումայ, Յովսան- նու, Սովանիա, Անգլա, Զարարիա և Սողարիա:	

0	Փ Ե Տ Ր Ի Ա Ր	Ն Լ
7	Դշ. զկ. պահք: 20 7 Օր իջանիլոյ զԵմաքիւն օղիս մէջ:	
8	Եշ. աձ. ս. Ստիկա և 3 դատերաց. Գիս- 21 8 ասի, Ելպիսի և Ազապի:	
9	Ուր. ակ. պահք նախատուն: 22 9 ● Առջ. բա. լս. ժ. 2 թ. 37: Հոլմուճի	
10	✠ Ծբ. բձ. ս. Թադէոսի առամեղայն 23 10 և Ստեփանայ կուսին:	
11	✠ Ե. Կիւր. ծննդ. յետոյ Բկ. Բարեկէն- 24 11 պան. Սաաշաւորաց պահոց:	
12	Բշ. դձ. ա. օր Առաջ. պահոց: 25 12	
13	Դշ. զկ. բ. օր Առաջ. պահոց, նախատու- 26 13 նակ:	
14	✠ Դշ. դձ. գ. օր Առաջ. պահոց: Տիւ- 27 14 սկանդաւոջ: Օր տաքութիւն ջրի մէջ իջնեկուն:	
15	Եշ. զկ. դ. օր Առաջ. պահոց: 28 15	
16	Ուր. աձ. և. օր Առաջ. պահոց: 1 16	
	ՆՈՐ ՏՕՄԱՐ ՄԱՐՏ	
	Փովոխաճ և	
17	Ծբ. ակ. ս. Սարգսի գորավարին և որ- 2 17 դոց նորին Մարտիրոսին և 14 զինու- րաց:	

0

Փ Ե Տ Ր Ի Ա Ր

Ն Լ

18	Կ. Կիր. քձ. Զ. Ծննդ. յետոյ հարսանիք:	3 18
19	Բշ. քհ. ս. Աստվածանց զօրավարա:	4 19
20	Գշ. քձ. ս. Սուրբաստանց վկայիցն:	5 20
21	Դշ. քհ. պահք:	6 21

Օրք զերմուք. ա. աւ. հոգին մեզ:

22	Եշ. ք. ս. Ոսկեանցն քանանայիցն:	7 22
23	Ուր. քհ. պահք:	8 23
24	Շք. աձ. ս. Իսահակայ Պարթևի Հայրապետին մերոյ:	9 24

Ե Դարձ քա. լս. ժ. 20 ր. 30:

25	Կ. Կիր. ահ. Ծննդ. յետոյ հարսանիք: Ակիգր պատմանց ցրոյն անամ է 7 օր 8 գիշեր:	10 25
26	Բշ. քձ. ս. Մարգարի եղիսիկոսի Պիտին քանանային Կիւրղի և Բինամինի սարկաւազացն և ս վկայիցն Սրգըլմսինի, Որմզդադան և Սալինի: Երկոյն նախատանակ:	11 26
27	Գշ. քհ. Ս. Ղևոնդեանց քանանայից:	12 27
28	Դշ. քձ. պահք: Նախատանակ:	13 28

Մ Ա Ր Տ

31 ՕՐ

Ն Լ

1	Կ. Եշ. քհ. ս. Վարդանանց զօրավարացն 1036 վկայից որք կոտորեցան ի մեծ պատերազմին. Յիշատակ մեռելոց և սոն ազգային:	14 29
2	Ուր. քձ. պահք:	15 1
	Հաղմուճք և ցուրս	
3	Շք. քհ. Կ. Պալոյ ս. Ժողովոյն Հայրապետացն: Վերջ պառաւի ցրտին, Երկիւյեան սեղան ծածկում է:	150 16 2
4	Կ. Կիր. քհ. Քաւն Բարեկենդան: Յ. Ռ. և Լա. և Բարեկենդան:	17 3
5	Բշ. աձ. 1 օր մեծ պահք:	18 4
6	Գշ. ահ. 2 օր մեծ պահք:	19 5
7	Դշ. քձ. 3 օր մեծ պահք:	20 6
8	Եշ. քհ. 4 օր մեծ պահք:	21 7

0	Մ Ա Ր Տ	Ն Լ
9	Ուր. դձ. 5 օր մեծ պահոց: Գարնանամուտ և հասարակած: Դիշեր-ցերեկ հաւասար: Յ Աւջ. քա. լւ. Ժ. 13 ր. 26: Հողմ եւ անձրեւ:	22 8
10	Շք. զկ. 6 օր մեծ պահոց, ա. Թէւորո- սի զօրավարին:	23 9
11	* Նիւր. դձ. ք. Բառանորական պահ:	24 10
12	Բշ. զկ. 8 օր մեծ պահոց:	25 11
13	Գշ. աձ. 9 օր մեծ պահոց:	26 12
14	Դշ. ալ. 10 օր մեծ պահոց:	27 13
15	Եշ. բձ. 11 օր մեծ պահոց:	28 14
16	Ուր. բկ. 12 օր մեծ պահոց:	29 15
17	Շք. դձ. 13 օր մեծ պահոց: Ս. Կիւրղի Երուսաղէմայ հայրապետին և միւս Կիւրղի եպիսկոպոսին և մօրն Աննայի և ա. Հայրապետացն Յովհաննու Երուսաղէմայ հայրապետին Յովհաննու Օձնետուն և Վարդապետուն Յովհան- նու Որոտնեցուն և Դրիգորի Տաթևոց- ուն,	30 16
	© Լրումն լւ. Ժ. 00 ր. 32: Փօփոխական եւ խառնակ	
18	* Նիւր. զկ. դ. Բառանորդական պա- հոց Անտառակին:	31 17
19	Բշ. դձ. 15 օր մեծ պահոց:	1 18

0	Մ Ա Ր Տ	Ն Լ
	ՆՈՐ ՏՕՄԱՐ ԱՊՐԻԼ	
20	Գշ. զկ. 16 օր մեծ պահոց:	2 19
21	Դշ. աձ. 17 օր մեծ պահոց:	3 20
22	Եշ. ալ. 18 օր մեծ պահոց:	4 21
23	Ուր. բձ. 19 օր մեծ պահոց: Յերեկոյեան նախատեսակ բաղում և վարդգոյրը:	5 22
24	* Շք. բկ. 20 օր մեծ պահոց: ա. Կիւրղու Լուսաւորչի մուտն ի վերապ. պատարագից վերջ ծածկել ռե- զանը:	6 23
	© Վերջ. քա. լուս. Զին եւ անձրեւ:	
25	* Նիւր. դձ. դ. Բառանորդական պա- հոց Տճեւորին: Ե. և Ռ. Աւետման:	7 24
26	Բշ. զկ. 22 օր մեծ պահոց:	8 25
27	Դշ. դձ. 23 օր մեծ պահոց:	9 26
28	Դշ. զկ. 24 օր մեծ պահոց: Միջինք (պահքի կեսը):	10 27
29	Եշ. աձ. 25 օր մեծ պահոց:	11 28
30	Ուր. ալ. 26 օր մեծ պահոց:	12 29
31	Շք. բձ. 27 օր մեծ պահոց: ա. Մանկացն Բառանորդացն որք ի Սե- րաստիւ կատարեցան:	13 30

Ա Պ Ր Ի Լ

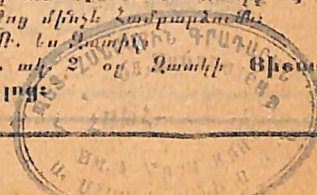
30 ՕՐ

Ն Լ

0		
1	✠ Կիր. րկ. Է. Բառամերդական պահոց (Բառամերկն):	14 1
	● Շնունդ լու. ժ. 18 ր. 54:	
2	Բշ. դձ. 29 օր մեծ պահոց:	15 2
3	Դշ. դկ. 30 օր մեծ պահոց:	16 3
4	Դշ. դձ. 31 օր մեծ պահոց:	17 4
5	Եշ. դկ. 32 օր մեծ պահոց:	18 5
6	Ուր. աձ. 33 օր մեծ պահոց:	19 6
	Յերեկ. նախառեմակ. բացում է սեղանները:	
7	✠ Շր. տկ. 34 օր մեծ պահոց:	20 7
	Ա. Լեւոն Ա. Աստածածնի:	
	Չկնի պատարագին ծածկել:	
8	✠ Կիր. բձ. 2. Բառամերդական պահոց Դպրահան:	21 8
9	Բշ. րկ. 35 օր մեծ պահոց:	22 9
	Չ Յաշ. քու. լուսնի ժ. 4 ր. 5:	
	Հոգմուց	

0	Ա. Պ. Ր. Ի. Լ.	Ն. Լ.
10	Դշ. դձ. 37 օր մեծ պահոց:	23 10
11	Դշ. դկ. 38 օր մեծ պահոց:	24 11
12	Եշ. դձ. 39 օր մեծ պահոց:	25 12
13	Ուր. դկ. 40 օր մեծ պահոց:	26 13
14	Շր. աձ. 41 օր մեծ պահոց:	27 14
	Յիշատակ Յարութեան Դադարու ևս Ու. և Յ.:	
15	✠ Կիր. տկ. Նաղիպարաց ևս և Յ. և	28 15
	Ռուսաց երեկոյեան զոմարացէր:	
16	Ա. Բշ. բձ. պահոց:	29 16
17	Ա. Դշ. րկ. պահոց (10 կուտանք):	30 17
	● Լր. լուսնի ժ. 13 ր. 16:	
	Անճրեւոքեր	
18	Ա. Դշ. դձ. պահոց:	1 18
	ՆՈՐ ՏՕՄԱՐ ՄԱՅԻՍ	
19	✠ Ա. Եշ. դկ. պահոց:	2 19
	Երեկոյեան ոտնալայ:	
20	✠ Ա. Ուր. դձ. Յիշատակ Զարչա-րանց Բրիտանի. երեկ. թաղման հանդէս:	3 20
21	Ա. Շր. դկ. Ճրագարաց. երեկ յեան պատարագ:	4 21
22	✠ Կիր. աձ. ՉԱՏԱՆ. Ռաբբ Է. մեծ անմիջոց մինչև Հոգմուցում:	5 22
	Յ. և Ու. ևս Զարչա:	
23	✠ Բշ. տկ. 2 օր Զատիկ. Յիշատակ մեծից:	6 23

1008
37469

24	* ԳՂ. քձ. 3 օր Զատիկի:	7 24
25	ԳՂ. քկ. 4 օր Զատիկի:	8 25
26	ԵՂ. քձ. 5 օր Զատիկի:	9 26
27	Ուր. քկ. 6 օր Զատիկի:	10 27
28	Շր. քձ. 7 օր Զատիկի: Յիշատակ դու- խատման ու Շովհաննու մկրտչին:	11 28
29	* Կիր. քկ. նոր կիրակի (կրկնադա- տիկ):	12 29
30	ԲՂ. քձ. 9 օր Զատիկի:	13 1

Ծ Մտանգ լուսնի ժ. 7 ր. 38:

Փափուխակաճ

Մ Ա Յ Ի Ս

31 ՕՐ

Ն Լ

1	ԳՂ. քկ. 10 օր Զատիկի:	14 2
2	ԳՂ. քձ. 11 օր Զատիկի:	15 3
3	ԵՂ. քկ. 12 օր Զատիկի:	16 4
4	Ուր. քձ. 13 օր Զատիկի:	17 5
5	Շր. քկ. 14 օր Զատիկի:	18 6
6	* Կիր. քձ. Գ. կիր. Մշխարհամատիան: (Կանանչ կիրակի):	19 7
7	ԲՂ. քկ. 16 օր Զատիկի:	20 8
	Ծ Առջ. քն. ժ. 16 ր. 49:	

ԱճճԵԼԱԽԱՅՈՒՆ

8	ԳՂ. քձ. 17 օր Զատիկի:	21 9
9	ԳՂ. քկ. 18 օր Զատիկի:	22 10
10	ԵՂ. քձ. 19 օր Զատիկի:	23 11
11	Ուր. քկ. 20 օր Զատիկի:	24 12
12	Շր. քձ. 21 օր Զատիկի:	25 13
13	* Կիր. քկ. Գ. (կարմիր կիրակի):	26 14
14	ԲՂ. քձ. 23 օր Զատիկի:	27 15

0

Մ Ո Յ Ի Ս

Ն Լ

15 ԴՂ. զհ. 24 օր Զատիկի 28 16

© Լրումն լս. ժ. 1 ր. 60.

Հոգմունք եւ անձեւ:

16 ԴՂ. աձ. 25 օր Զատիկի 29 17

17 ԵՂ. ահ. 26 օր Զատիկի 30 18

18 Ուր. բձ. 27 օր Զատիկի 31 19

19 Շր. բհ. 28 օր Զատիկի 1 20

ՆԱՐ ՏՕՄԱՐ ԵՐԱՆԵՐ

20 * Կիր. դձ. Ե. Տօն Երեման ս. Խաչի 2 21

21 ԲՂ. զհ. 30 օր Զատիկի 3 22

22 ԴՂ. դձ. 31 օր Զատիկի 4 23

© Գերջ քառ. լս. ժ. 11 ր. 13:

Հոգմունք եւ անձեւ:

23 ԴՂ. զհ. 32 օր Զատիկի 5 24

24 ԵՂ. աձ. 33 օր Զատիկի 6 25

25 Ուր. ահ. 34 օր Զատիկի 7 26

26 Շր. բձ. 35 օր Զատիկի 8 27

27 * Կիր. բհ. 2. Զատիկից յետոյ: 9 28

© Ծանոց լս. ժ. 20 ր. 22:

Բարեխառն եղ. սնունդ:

28 ԲՂ. դձ. 37 օր Զատիկի 10 29

29 ԴՂ. զհ. 38 օր Զատիկի 11 1

30 ԴՂ. դձ. 39 օր Զատիկի 12 2

31 * ԵՂ. զհ. 40 օր Համբարձումն 13 3

Համբարձումն Բրիտանի:

Համբարձումն Բրիտանի:

Յ Ո Ւ Ն Ի Ս

0

30 ՕՐ

Ն Լ

1 Ուր. աձ. պահ. 41 օր Զատիկի 14 4

2 Շր. ահ. 42 օր Զատիկի 15 5

3 * Կիր. բձ. Երկրորդ Ծաղի պար: 16 6

Ծ ԽՂ. քա. լս. ժ. 5 ր. 33:

Զեմալքիւն

4 ԲՂ. բհ. 44 օր Զատիկի 17 7

5 ԴՂ. դձ. 45 օր Զատիկի 18 8

6 ԴՂ. զհ. 46 օր Զատիկից պահ: 19 9

7 ԵՂ. դձ. 47 օր Զատիկի 20 10

8 Ուր. զհ. 48 օր Զատիկի պահ: 21 11

9 Շր. աձ 49 օր Զատիկի 22 12

Ամանում. աւ և Արեւադարձ:

Յերեկն կարճանում, դիշերն երկարում:

10 * Կիր. ահ. Հոգեգարստ Գնաւ 23 13

կոտէ: 50 օր Զատիկի և բար կենդան

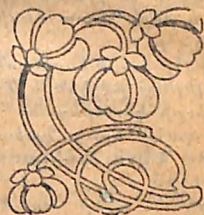
եղիական պահ:

© Գր. լս. ժ. 14 ր. 34:

Բարեխառն եղանակ:

11	ԲՂ. բձ. Բ. օր Հոգ. պահք:	24 14
12	ԴՂ. բկ. Գ. օր Հոգ. պահք:	25 15
13	ԴՂ. դձ. Գ. օր Հոգ. պահք:	26 16
14	ԵՂ. զկ. Ե. օր Հոգ. պահք:	27 17
15	Ուր. դձ. Գ. օր Հոգ. պահք:	28 18
16	Շր. զկ. Ե. օր Հոգ.	29 19
17	✠ Ս. Կիր. Յարութեան աձ. Յիշատակ եղևայի մարգարէի. Կրեկ. նախատուն. Ե զերջ քա. լա. ժ. 23 ր. 52:	30 20
	Տարագիւն աւուրք:	
	Առաջին հարսանիք:	
18	ԲՂ. ալ. ս. Կուսանանց Հոսիսիսեանց: Հանդէս կատարում է Հոսիսիսեի վանքում:	1 21
	ՆՈՐ ՏՕՄԱՐ ՅԱՌԻՐՍ	
19	ԴՂ. բձ. ս. Կուսանանց Դայեանեանց, Եկեղեցական հանդէսը կատարում է Դայեանէի վանքում ս. Էջմիածնի մօտ:	2 22
20	ԴՂ. բկ. պահք Երեկ. նախատունակ:	3 23
21	ԵՂ. դձ. ս. Յովնանու Կարապետին և Աթանազիոսայ եղիսկոպոսին:	4 24
22	Ուր. զկ. պահք Երեկ. նախատունակ:	5 25
23	✠ Շր. ս. Գրիգորի Լուսաւորչի մերոյ երն ի վերապէս:	6 26
24	✠ Կիր. զկ. Բ. զկնի Հոգ. Յօն Խարաղիկ և Էջմիածնի: (Հայաստանեայց բոլոր Եկեղեցիներում կատարում է հանդէսը): Հարսանիք:	7 27

25	ԲՂ. աձ. ս. Մանկանց Բեթղէմի, Ա. կաղիթի վկային, Մովսիսի քահանային և Կուսարտիսի զինուորին: Ծ Մնունդ լա. ժ. 9 ր. 6:	8 28
26	ԴՂ. ալ. ս. Կուսանանց Նունեայ և Մանեայ:	9 29
27	ԴՂ. բձ. պահք:	10 30
28	ԵՂ. բկ. ս. Իշխանանց Սահակայ և Յովսէփայ և վկայիցն Սարգսի և Բուդոսի:	11 1
29	Ուր. դձ. պահք:	12 2
	✠ Ռ. Պօղոսի և Պետրոսի:	
30	Շր. զկ. ս. Ներսիսի մեծի Հայրապետին մերոյ և Խաչա եղիսկոպոսի:	13 3

Յ Ո Ւ Լ Ի Ս

31 Օր

Ն Լ

0

- 1 * Կիր. զձ. Գ. զկնի Հոգ. բարեկենդան 14 4
- 2 Բշ. զկ. պանք. Ծպիսիանու հիպրացու 15 5
- Ծ Առջ. քառ. լս. ժ. 18 ր. 17:
- 3 Դշ. աձ. պանք. ո. կոտանախնութի թա- 16 6
- գաւորին և մօրն նորա Հեղինեայ:
- 4 Դշ. ալ. պանք: 17 7
- 5 Եշ. բձ. պանք. ո. Թէոփանի Դոդոա- 18 8
- ցայն, Թալիեայ բժշկին և 7 կոտանացն
- որք յնկիւրի կատրիցան:
- 6 Ուր. բկ. պանք. երեկ. նախառնակ: 19 9
- 7 * Շր. զձ. Պիւս Դոխարացն ո. Պ. 20 10
- Լաւաւարցին մերոյ:
- 8 * Կիր. զկ. Դ. զկնի Հոգ. հարամիր: 21 11
- 9 Բշ. զձ. ո. Վկայիցն Մնտինոսի, Թէա- 22 12
- փիլոսի, Մտիքատի և Փառնոսի:

Յ Ո Ւ Լ Ի Ս

Ն Լ

0

- 10 Դշ. զկ. ո. Դանիէլի մարգարէին և երեք 23 13
- մանկացն Սեղրաբայ, Մխարայ և Ա-
- րեղնագոմի:
- Լր. լսու. ժ. 5 ր. 23:
- 11 Դշ. աձ. պանք. երեկ. նախառնակ: 24 14
- 12 * Եշ. ալ. ո. Թարգմանչացն մերոյ 25 15
- Սահակայ և Մարութայ: Այսօր Օշա-
- կանում կատարում է հանդէս ո. Մե-
- րոմբի գերեզմանի վրայ:
- 13 Ուր. բձ. պանք: 26 16
- 14 Շր. բկ. ո. Տրգաւայ Թագաւորին մե- 27 17
- րոյ, Շշխէն տիկնոջն և Սարգիսիանոսն
- կրեկ. նախառնակ:
- 15 * Կիր. զձ. Ե. զկնի Հոգ. Գիւս. տիայ 28 18
- ու. Սասամաճնի:
- 16 Բշ. զկ. ո. Կալիսարատոսի և 49 վկա. 29 19
- յիցն և Կանկիանոսի քահանային:
- 17 Դշ. զձ. ո. Ջաքարեայ մարգարէին: 30 20
- 18 Դշ. զկ. պանք: 31 21
- € Վերջ. քո. լս. ժ. 12 ր. 30:
- 19 Եշ. աձ. ո. Եղիսէի մարգարէին: 1 22
- ՆՈՐ ՏՕՄԵՐ ՕԳՈՍՏՈՍ 2 23
- 20 Ուր. ալ. պանք: 3 24
- 21 Շր. ո. 12 առաքելոյն Գրիստոսի և Պո- 4 25
- ղոսի 13 առաքելոյն:
- 22 * Կիր. բկ. Զ. զկնի Հոգ. Բարեկեն- 4 25
- դան Վարդապետի պանք:

0 Յ Ո Ւ Լ Ի Ս Ն Լ

23	Բշ. դձ. ա. օր Վարդ. պանոց:	5 26
24	Դշ. զկ. բ. օր Վարդ. պանոց:	6 27

⑤ Ծնունդ լւ. ժ. 24 թ. 30:

Ախորժեկի եղանակ:

25	Դշ. դձ. գ. օր Վարդ. պանոց:	7 28
26	Եշ. զկ. դ. օր Վարդ. պանոց:	8 29
27	Ուր. աձ. ե. օր Վարդ. պանոց:	9 31
28	Շք. աձ. Յիշատակ Հնոց և տօն Նորոյս ս. Եկեղեցոյ: Նաւահատիք:	10 2
29	* Կիր. բձ. Վարդավառ: Մաղթանք Հարպետական: Է. Եօթներորդ տարե- դարձ Ս. Օձման Տ. Տ Դեղրգայ Ե. Կա- թողիկոսի Սմեհայն Հայոց:	11 3
30	* Բշ. բ. օր Վարդ. Յիշատակ մահելոց:	12 4
31	Դշ. դձ. գ. օր Վարդ.	13 5

⑥ Աջ. քո. լւ. ժ. 7 թ. 4:

Բարեխառն եւ ջերմագին:

Օ Գ Ո Ս Տ Ո Ս

31 օր

0		Ն Լ
1	Դշ. զկ. պանոց:	14 6
2	Եշ. դձ. ս. Եսայեայ մարգարէին:	15 7
3	Ուր. զկ. պանոց:	16 8
4	Շք. աձ. Եփեսոսի ս. Ժողովոյն 240 հայ- րապետացոյ:	17 9
5	* Կիր. աձ. բ. զկնի Վարդ. և բարի- կենդան ս. Աստուածածնի պանոց:	18 10
6	Բշ. բձ. ա. օր Աստուածածնի պանոց Ռ. Վարդավառ:	19 11
7	Դշ. բ. օր Աստուածածնի պանոց:	20 12
	⑦ Լրումն լւ. ժ. 16 թ. 12:	
	Խառնակ օր:	
8	Դշ. դձ. գ. օր Աստուածածնի պանոց:	21 13
9	Եշ. զկ. դ. օր Աստուածածնի պանոց:	22 14
10	Ուր. դձ. ե. օր Աստուածածնի պանոց Կրկնայն նախատօնակ:	23 15
11	* Շք. զկ. Տօն Շողակաթի ս. Էջմիած-	24 16

- նի ըստ տեսնանսն ու Գրիգորի Լուսա-
ւորչին մերոյ. նառախաղիք:
- 12 Կիր. աձ. Վերափոխումնսն ու Մա- 25 17
ւաժաժանի, (ուր օր նախառնոյն) կա-
տարուած է այսօր խաղողի օրհնութիւնս:
Միջոցառաք չորս շաբաթ է:
- 13 Կ. Բշ. աղ. Բ. օր Վերի. յիշատակ մե- 26 18
ռելոց:
- 14 Գշ. բձ. Գ. օր Վերի. 27 19
- 15 Դշ. բղ. Դ. օր Վերի. Ռ. և Յ. Վերա- 28 20
փոխումնսն ու Առաւածաժնի:

Ը Վերջ. քո. Լ. Ժ. 10 ք. 6:

Ջերմագիւն կղա՛ւակ:

- 16 Եշ. դձ. Ե. օր Վերի. 29 21
- 17 Որ. դկ. Գ. օր Վերի. 30 22
- 18 Շր. դձ. Է. օր Վերի. 31 23
- 19 Կ. Կիր. դկ. Դ. օր Վերի. 1 24
- ՆՈՐ ՏՕՄԱՐ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
- 20 Բշ. աձ. Թ. օր Վերի. 2 25
- 21 Գշ. աղ. Ա. Յովակիմայ և Աննայի ծնո- 3 26
ղացն ու Առաւածաժնի և կանացն Իւղա-
բեբէր:
- 22 Դշ. բձ. պահ. 4 27
- 23 Եշ. բղ. Ա. Երեմիայ մարգարէին 5 28

Թ Ծնունդ լս. Ժ. 8 ք. 16:

ԱճճԵՒԱՔԵՐ:

- 24 Ուր. գձ. պահ. 6 29
- 25 Շր. դկ. Ա. Առաքելոյն թովմայի, Յա- 7 30
կովբայ և Շմաւոնի, երեկ. նախաժողով.
- 26 Կ. Կիր. դձ. Գ. գիւնի վերափ. Գիւտ Գօտ 8 1
ւայ ու Առաւածաժնի:
- 27 Բշ. դկ. Ա. Ստեփաննոսի Ունիցւոյն և ու. 9 2
վկայիցն Թոշարինեայ. Ծամխէսի Տա-
րիկոսի և Ռատիկոսի:
- 28 Դշ. աձ. Ա. մարգարէիցն եղեկէլէի եղօր. 10 3
Ջաքարիայի հօրն Յովնանու Մկրտչին:
- 29 Դշ. աղ. պահ. Յ. և Ռ. Յովնանու Կա- 11 4
րապետի:
- 30 Եշ. բձ. Ա. Յովնանու Կարապետին և 12 5
Յովթայ արքայոյն:
- 31 Ուր. բղ. պահ. 13 6

Ծ Աջ. քո. լս.

Փոփոխական:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

30 ՕՐ

0		Ն. Լ.
1	Շր. դձ. Նիկոյ ո. ժողովոյն 318 Հայ- րապետացն:	14 7
2	* Կիր. զկ. գ. զկնի Վերի.	15 8
3	Բշ. Դձ. ո. Անդրէի զօրավարին և բա- նակի նորին, Կալենիկոսի և Դիմիտրիայ վկայիցն:	16 9
4	Դշ. զկ. ո. Անդրեանոսի և Կնոյն նորա Անատոլայ, Թէոֆանի և Եղիթիօրոսի վկայիցն:	17 10
5	Դշ. աձ. պահք:	18 11
6	Նշ. աղ. ո. Արքահամու և խորհրդայ և ա- նարձաթ բժշկացն Կողմացի և Դամիա- նոսի և Աստածատրոյ վկայիցն:	19 12
7	Ուր. բձ. պահք նախառնակ:	20 13
© Լուսնի լուսնի:		
Անճրեւային:		
8	* Շր. բկ. Ծնունդ ո. Աստածածնի ի յԱննայի, և ու Ե. Ռ:	21 14

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

0		Ն. Լ.
9	* Կիր. դձ. և. զկնի վերաի. Բարիկենդան ո. Պաշի պահոց:	22 15
10	Բշ. զկ. ա. օր ո. Պաշի պահոց:	23 16
11	Դշ. դձ. բ. օր ո. Պաշի պահոց: Աշնանամուտ և հասարակած:	24 17
12	Դշ. զկ. գ. օր ո. Պաշի պահոց:	25 18
13	Նշ. աձ. դ. օր ո. Պաշի պահոց:	26 19
14	Ուր. աղ. և. օր ո. Պաշի պահոց: Ե. Ռ. Պաշվերաց:	27 20
Աւլ. քառ. լուսնի		
15	Շր. բձ. Տօն ո. Եկեղեցւոյ և նաւակաւոր:	28 21
16	* Կիր. բկ. Խաչվերաց երեկոյան թա- փօր:	29 22
17	* Բշ. դձ. Տօն Պաշի Յիշատակ մոկելոյ:	30 23
18	Դշ. զկ. Տօն Եկեղեցւոյ: ՆՈՐ ՏՕՄԱՐ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ	1 24
19	Դշ. դձ. Տօն Եկեղեցւոյ:	2 25
20	Նշ. զկ. Տօն Եկեղեցւոյ:	3 26
21	Ուր. աձ. Տօն Պաշի:	4 27
© Ծնունդ լուսնի:		
Բարեխառն եղանակ:		
22	Շր. աղ. Տօն Պաշի:	5 28
23	* Կիր. Եձ. բ. զկնի Պաշի. բարիկենդան Վարպայ Պաշի:	6 29
24	Բշ. բկ. պահք. ո. Մամասայ Փիլիքոսի- մանի և Սրմէոնի Միանձկեցւոյն:	7 1
25	Դշ. դձ. պահք. ո. Կուսանացն Փիլիքո-	8 2

0

Ո Ն Պ Տ Ե Մ Բ Ե Ր

Ն Լ

նեայ: Մարիանեայ Շուշանայ դստեր Մե-
ծին վարդանայ:

26 Դժ. դժ. պանք: 9 5

27 Եժ. դժ. պանք, ու. Հայրապետացն Բարա- 10 4

դամու: Անթիմոսի և Երանոսի:

28 Ուր. դժ. պանք: Նախատեսի: 11 5

Չ Առջ. քա. լուսնի:

Պայծառ եղունակ:

29 * Շք. աճ. ու. Գեորգայ Բագմաւսիկ 12 6

գորավարին: Հայրապետաւ ան մաղթանք:

Անուանալոյցութիւն Նորին Վի-

հախառութեան և Սրբազնագոյն

Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց

Տ. Տ. Գեորգայ Ե. Ե.

44-րդ տարեկարձ Յեորգեան հոգեւոր ճե-

մարանի ու. Եղմիածին: Այսօր հայոց և

պետական ղազմայնքը վաղ կնո:

30 * Կիր. աղ. գ. զկնի ու. Խ. չի: Տօն Վա- 13 7

րագայ ու. Յաչի, միջոց ուտիք և օթ շա-

րաթ է:

Հ Ո Կ Տ Ե Մ Բ Ե Ր

0

31 ՕՐ

Ն Լ

1 Բժ. Բժ. ու. Դաւթի տանկեւոյն ևս վիա- 14 8

յիցն Դամբէտի և Դամբէտհոյն:

2 Դժ. բկ. ու. Ծառսթէտի և կնոջն հորա 15 9

Թէոփիլոտոսի և Տ որդոց և ու. կանացն

Երմոնիայ և Նիքոնեարհայ:

3 Դժ. դժ. պանք: 16 10

4 Եժ. դժ. ու. Բշխանացն Սանակայ և Հա- 17 11

մադասպայ:

5 * Ուր. դժ. պանք: 18 12

6 Շք. դժ. ու. 72 աշակերտացն Գրիս. 19 13

Ը Լրում լուսնի:

Ախորժելի օրեր

7 * Կիր. աճ. գ. զկնի ու. Խաչի. 20 14

8 Բժ. աղ. ու. Փոկասու Հայրապետին և 21 15

Երանոսի հեռակոյն առաքելոյն:

9 Դժ. Բժ. ու. Կուսանացն Թճկղի Վառվա- 22 16

ռեայ և Պեղիկեայ:

0	Հ Ո Կ Տ Ե Մ Բ Ե Ր	Ն Լ
10	ԴՅ. բկ. պահք:	23 17
11	ԾՅ. դձ. ս. Պանդալաոնի բժշկին, Երմո- ղեայ քահանային և Նալբաքսեայ կու- սին:	24 18
12	Ուր. գկ. պահք:	25 19
13	* ՇԵ. դձ. ս. Թարգմանչաց վարդապետա- ցըն մերոց, Մեսրոպայ, Նղիշէի, Մով- սիսի քերթողին, Դաւթի անյաղթ փե- լիսոփային, Դրեղորի Նարեկացուն և Ներսիսի Վայեցոյն:	26 20
	Օշականութեմ եկեղեցական հանդէս է կա- տարում: Վարդապետական օգն:	
14	* Կիր. գկ. Ե. զկնի Սաչի:	27 21
	Ե Վերջ, քո. լումնի:	
	Փոփոխական եղանակ:	
15	ԲՅ. աձ. Դիւտ նշխարացն սրբոյն Դրե- դարեոսի Աւանից կաթուղիկոսի և Հարցն Թաթլոյ, Վարոսի, Թովմատու, Անտոնի և Կրօնիսիոյ և 7 խառնաճարակացն սրբ յիննակնեայ Վանն կատարեցան:	28 22
16	ԴՅ. ակ. ս. Առաքելոյն Անանիայի Մատ- թէի, Բառնարայ, Փիլիպպոսի, Յովհա- նու, Շիղայի և Միւղանոսի:	29 23
17	ԴՅ. բձ. պահք:	30 24
18	ԵՅ. բկ. ս. Դիոնիսիոսի Արիտապաղատն և առաքելոցն Տիմէթոսի և Տիմոսի:	31 25
19	Ուր. դձ. պահք:	1 26

0	Հ Ո Կ Տ Ե Մ Բ Ե Ր	Ն Լ
	ՆՈՐ ՏՈՄԱՐ ՆՈՅՆՄԱՐՆԵՐ:	
20	ՇԵ. գկ. ս. Աւետարանչացն Մատթէո- սի. Մարկոսի. Լուկասու և Յովհաննիսու:	2 27
21	* Կիր. դձ. Գ. զկնի ս. Սաչին:	3 28
	● Մնունդ լումնի:	
	Պարզ եւ ցուրտ:	
22	ԲՅ. դկ. ս. Դուռնիւնոսի Կարիւրապե- տին, որ հաւատաց ի խաչելութեան Քրիստոսի. Յովսէփայ Աստուածաբոյն. Յովսէփայ Արիմատացուն և բարեկա- մին Քրիստոսի Դազարու և Զիրց նորա Մարթայի և Մարիամու:	4 1
23	ԴՅ. աձ. ս. Թէոփոսոսի քահանային. Զինանի զինուորին, Մակարայ և Դաբ- իայ և Ռամիլայ:	5 2
24	ԴՅ. ակ. պահք:	6 3
25	ԵՅ. բձ. Սարգիսեանցն և վկայիցն Ար- տիմեայ և Քրիստափորի, և 2 կանանցն Կալինիկեայ և Ակալինեայ:	7 4
26	Ուր. բկ. պահք:	8 5
27	ՇԵ. դձ. ս. 12 վարդապետացն՝ Ռեթէո- սի, Դիոնիսիոսի, Աթանոսի, Կիրղի Նրուսագմաղոյն, Եփրեմի Խուրեն ա- սորաց, Բարդղի Կէսարացոյն, Դրեղո- րի Նիոսացւոյն, Դրեղոյի Աստուածա- բանին, Եփիմանու Կիւրացոյն Յով- հաննու Ոսկերեւանին և Կիրղի Աղէք- սանդրացոյն:	9 6

Հ Ո Վ Տ Ե Մ Բ Ե Ր

Ն Լ

28 Կ. ԿԼԵ. ԴԿ. Է. ԳԼԻՆԻ Ս. ԽԱՅԻՆ: ԳԻՍ 10 7
ԽԱՅԻՆ:

Յ ԱՄԱԶ. ԶՈ. ԼՍ.

ՄԵՐՔ ԱՆՃԱՐԵՒ ԱՄԵՐՔ ԲԱՊԸ:

29 ԲԶ. ԴՃ. Ս. ՄԵՆԱՏՈՒՄԱՅ ԶԱՆՆԱՅԻՆ ՎԱ- 11 8
ՐՈՒՆԻ Ե ՔԵՄԻՍԿԱՅ Ե ՈՐՈՅ ԶՈՐԱ-Կ
ՈՐՔ ԸՆՂ ԶՄԱ ԿԱՏԱՐԵԿԱՆ.

30 ԴԶ. ԴԿ. Ս. ՀԻՎԵՐԵԶԵԱՆՅՆ. ՈՐՔ Ի ՍԱ- 12 9
ՄԱՆԱՏԱՅ ԿԱՏԱՐԵԿԱՆ Ե ՄԵԼԻՍԻՆՈՒՐ
ՄԻՔԱՏԱՅԼՈՒՆ, ԲԱՐԵԼԱՅ ԶԵՐՈՒՆ 84 ա-
ՀԱԿԵՐԱՅՆ ԶՈՐԻՆ:

31 ԴԶ. ՄՃ. ՊԵՆԶ: 13 10

Հ Ո Յ Ե Մ Բ Ե Ր

30 ՈՐ

Ն Լ

1 ԵԶ. ՄԿ. ՅՈՒՆԱՆՆՈՒ ՈՍԿԵՐԵՐԱՆ ՀԱՅՐԱ- 14 11
ՄԵԼԱՆ:

2 ՈՒՐ. ԲՃ. ՊԵՆԶ: 15 12

3 ԾՐ. ԲԿ. ՏՅՆ ՄԱՆՆԱՅՆ ՈՐՈՅ ԶՈՐԱ Ե 16 13
ԶՈՐՈՅ, ԴԱՅԻՅ Ե ԱՆՅԱՅԻՅ:

4 * ԿԼԵ. ԴԿ. Է. ԳԼԻՆԻ ԽԱՅԻՆ: 17 14

© ԼՐԱՆ ԼՈՒՆԻ:

ՊԱՐԳ ԵՂԱՏԱԿ:

5 ԲԶ. ԴՃ. ՄԱՆԻՄԱՆՈՒ ՀԱՊԸՄԱՅ ԶԱՅՐԱ- 18 15
ՄԵԼԱՆ Ե ԶԱՆՆԱՅԻՆ Ե ԱՐԿԱՆԱՅԻՆ
Ե ԺՈՂՈՐԴԱՅՆ:

6 ԴԶ. ԴՃ. Ս. ԱԿԻՓԻՐԻՍԿԱՅ ԵՂԻՍԻՍԿԱՆ 19 16
Ե ՅՈՒՐԻՔԱՅ ԶԱՆՆԱՅԻՆ, ԱԼԻՔԱՅ
ԱՐԿԱՆԱՅԻՆ Ե ՊԼԱՏՈՆԻ ՎԼԱՅԻՆ:

7 ԴԶ. ԴԿ. ՊԵՆԶ: 20 17

8 ԵԶ. Ս. ՀԱՅՐԱՊԵՐԱՅՆ ՄԻՔՐՈՒՄԱՆՈՒՐ, 21 18
ԱԿԵՐԱՆՂՐՈՒՐ, ՊՈՐՏԱՆ ԽԱՏԱՌՎԱՆՈ-

0	Ն Ո Յ Ե Մ Բ Ե Ր	Ն Լ
	դին և սրբոցն տօտարացն Մարկիանոսի և Մարտիրոսի:	
9	Ուր. աղ. Պանջ. Նախատօնակ:	22 19
10	Շր. բձ. ո. Հրեշտակապետացն Գարրիէ- լի և Միքայէլի և Ամենայն երկնային զօրացն:	23 20
11	* Կիր. բղ. Բ. զկնի ո. Խաչի:	24 21
12	Բշ. գձ. ո. Միլիտարի Մետրոքայ հայրա- պետին և Միլիտարի եգիպտացւոյն և Միլիտարի եպիսկոպոսին Բուրայ քահա- նային և Շինու սարկաւագին:	25 22
13	Դշ. գղ. ո. Դիմիտրիայ վկային Բասի- լիսկոսի քահանային:	26 23
	Շ Գերջ. քո. լս. Յուրս եղանակ:	
14	Դշ. գձ. պանջ:	27 24
15	Եշ. գղ. ո. Գուրիասայ. Սամուէասայ և Մարիայ սարկաւագին, Ռամանոսի Միայ- նակիցն, մանկանն խոտովանողին և Հուսիքոսի զինորդին:	28 25
16	Ուր. աձ. պանջ:	29 26
17	Շր. աղ. ո. Առաքելոցն Անգրէի և Փի- լիպպոսի:	30 27
18	* Կիր. բձ. Ժ. զկնի ո. Խաչի. բարի- կենդան յիսնակի պահոց:	1 28
	ՆՈՐ ՏՈՄԱՐ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ	
19	Բշ. բղ. ո. օր Յիսն. պահոց:	2 29

0	Ն Ո Յ Ե Մ Բ Ե Ր	Ն Լ
20	Դշ. գձ. բ. օր Յիսն. պահոց: Յ Մուսկ լուսնի: Չիւնաբե:	3 30
21	* Դշ. գղ. պանջ. գ. օր Յիսն. Ընծա- յումն ո. Աստուածածնի Ի Տօձարն. ևս Յ. և Ռ.:	4 1
22	Եշ. գձ. գ. օր Յիսն. պահոց:	5 2
23	Ուր. գ. և. օր Յիսն. պահոց:	6 3
24	Շր. աձ. ո. Դրեգորի Մբանչկապործին հայրապետին և Միլիտարի եպիսկոպոս:	7 4
25	* Կիր. աղ. ո. զկնի Յիսն.	8 5
26	Բշ. բձ. Կուսանացն Յուլիանայ և Վա- սիլոսանոյ:	9 6
27	Դշ. բղ. ո. Դուսկիանոսի քահանային և Տարազրոսի Պրոպոսի Անտիօնոսի և Ոնիսիմիայ և ալլոց աշակերտացն Պո- ղոսի:	10 7
28	Դշ. գձ. պանջ: Յ Առաջ. քո. լս. Խառնակ օր:	11 8
29	Եշ. գղ. ո. Կղիմայ հայրապետին և Բա- զարատայ Տոսովնոյ եպիսկոպոսին:	12 9
30	Ուր. գձ. պանջ. երեկ. նախատօնակ:	13 10

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

31 ՕՐ

Ն Լ

- 0
- 1 * Շք. զկ. ս. Առաքելոց և առաջին 14 11
Հասարակացն մերոյ, Պաղէսի և
Ռադուղիմէոսի:
- 2 * Գիր. աճ. ք. զկնի Յիս: 15 12
- 3 Բշ. աղ. ս. Գինարեոսի եպիսկոպոսին, 16 13
Մերկերեոսի զինուորին Յակովկայ և Ի-
րաւախառայ:
- 4 Դշ. բճ. ս. Արգարոս և Նախովկայ և 17 14
Անդրանիկ թագաւորին մերոյ:
- 5 Դշ. բկ. պահք: 18 15

© Լրումն լուսնի:

Յիսուսուհի հոգմ:

- 6 Եշ. դճ. ս. Հարցն եղիպտացւոյն Պօղոսի, 19 16
Պօղոս, Մակարայ, Նոսրէի, Յովնանու
Գրնիլլոյն Յովնանուի Կարճաւատակին,
Նիկոսի, Արսէնի, Սիովանու, Դանիէլի,
Արապիոսի, Մակարիոսի, Պիմէնի և այ-
լոց հարցն:

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Ն Լ

- 0
- 7 Ուր. զկ. պահք: 20 17
- 8 Շք. դճ. ս. Նիկողայոսի Զմիռնիցւոյ 21 18
որանչլագործ հայրապետին երեկոյեան
հախատունի:
- 9 * Կիր. զկ. գ. զկնի Յիս. Յղուրիս 22 19
ս. Ասուածմնի ի յԱննայի:
Բարիկենդան ս. Յակովկայ:
- 10 Բշ. աճ. պահք, ս. Մինատայ երմոգի- 23 20
նեայ և Գրարոսի և Կամաւոր աղքատացն
Յովնանու և Ալէքսիանոսի:
Զմեռնամուտ ցերեկն սկսո մ է երկարիլ,
զիշերն կարճանալ:
- 11 Դշ. աղ. պահք, ս. Կուսանեղիոսի հարիւ- 24 21
րապետին և Շմաւոնին աղգականին
Բրիտոսի, Պօլիքսորոսի հայրապետին,
Զմիռնայ վիպիցն, որք յարեկա կա-
սարեցան:
- 12 Դշ. բճ. պահք: 25 22
- © Կերշ. քո. լուսնի:
- Զիսաբեռ եղաճակ:
- 13 Եշ. բկ. պահք, ս. Նաւարատիոսի, Օգ- 26 23
սկնտիոսի, Նագինէոսի, Ոգրէտիոսի և
Մարգարիոսի:
- 14 Ուր. դճ. պահք, երեկոյեան հախատո- 27 24
նակ:
- 15 Շք. զկ. ս. Յակովկայ Մծբնայ հայրա- 28 25

0	Դ Ե Կ Տ Ե Մ Բ Ե Ր	Ն 1
	պետին, Մարուզէի ձգնաւորին և Մի- լիառոսի եպիսկոպոսին:	
16	Ք. Կիւր. զձ. դ. զԿնի Յիս:	29 26
17	Բշ. զԿ. ս. Հայրապետացն՝ Իգնատիոսի,	30 27
	Աղաէի և Մարուքայի եպիսկոպոսին:	
18	Դշ. աձ. ս. Թեոփոբայ եպիսկոպոսին,	31 28
	Թէոփոբայ վկային և չորից զինւորացն, Բաստսի, Եւսիբի, Եւսիբի և Բասիլի- տեայ:	
19	Դշ. աԿ. պահք: ՆՈՐ ՏՕՄԱՐ ՅՈՒՆԻԱՐ 1919:	1 29
	● Ծնունդ լուսնի: Ձիւն եւ ցուրտ:	
20	Եշ. բձ. ս. Կո ստնացն Ինքուի, Դոմնայի և Դիլիրիկոսի քահնայային և երկուց Բի- բոսն որք այրիցան լեկեղեցին Նիկամի- դացոյն:	2 1
21	Ուր. բԿ. պահք:	3 2
22	Շր. զձ. ս. Բարուղի հայրապետին և Էդոր նորին Դրիգորի Նիսից: Եւ Սեղբասարոսի Հովմայ հայրապետին և Աբրայ Եփրեմի Խսորի՝ ասորւոյ:	4 3
23	Ք. Կիւր. զԿ. ե. զԿնի Յիս. Ներեկոյեան նախատանակ:	5 4
24	Բշ. զձ. ս. Դաւթի մարգարէին և Յա- կովբայ առաքելոցն: Յ. և Ռ. Ճրագա- լոյց: Ներեկոյեան նախատանակ:	6 5
25	Դշ. զԿ. ս. Սահաբասոսի նախավկային և	7 6

0	Դ Ե Կ Տ Ե Մ Բ Ե Ր	Ն 1
	առաջին Մարտիրոսին: Յ. և Ռուսաց Ծնունդ Տեառն:	
26	Դշ. աձ. պահք: Ռ. բ. օր Ծննդեան: Ե- րեկոյեան նախատանակ:	8 7
	● Առաջ. բո. լուսնի: Հոգմախառն ձիւն:	
27	Եշ. աԿ. ս. առաքելոցն Պետրոսի և Պե- ղոսի: Ռուս. գ. օր ծննդ.	9 8
28	Ուր. բձ. պահք: Ներեկոյեան նախա- տանակ:	10 9
29	Շր. բԿ. ս. Որդուց Որոտման Յակով- բայ առաքելոյն և Յովհաննու աւետա- րանչին: Բարիկենդան ծննդեան Տեառն:	11 10
30	Ք. Կիւր. զձ. դ. զԿնի Յիս. տ. օր ծննդ. պահոց:	12 11
31	Բշ. զԿ. բ. օր. ծննդ պահոց:	13 12
	Խորհն վաղապես Լազարեան	
	Ս. Էջմիածին	
		

ԶԱՓԵՐ

ԿԻՐԱՅԻ ՕՐԵՐԸ 1918 թ.

Յանւար	Փետրւար	Մարտ	Ապրիլ	Մայիս	Յունիս	Յուլիս	Օգոստոս	Սեպտեմբ.	Հոկտեմբ.	Նոյեմբեր	Դեկտեմբ.
1	4	4	1	6	3	1	5	9	7	4	2
7	11	11	8	13	10	8	12	16	14	11	9
14	18	18	15	20	17	15	19	23	21	18	16
21	25	25	22	27	24	22	26	30	28	25	23
28			29			29					30

Ռ Ռ Ի Ս Ա. Կ Ա Ն Զ Ա Փ Ե Ր

Ներկարութեան չափեր

Աղոնը=7 վերստի:

Վերստը=500 սաժէնի=1500 արշինի
=3500 ոտնաչափի:

Սաժէնը=3 արշինի=48 վերջօկի=7
ոտնաչափի=84 մատնաչափի
=840 դժաչափի:

Արշինը=16 վերջօկի=21 1/2 ոտնաչափի
28 մատնաչափի:

Վերջօկը=1 3/4 մատնաչափի=17 1/2 դը-
ժաչափի:

Մատնաչափը=10 դժաչափի=1 7/8 վեր-
ջօկի:

Դժաչափը=10 կէտերի:

Մակեդոնացի չափեր

Դեռեւորները=2400 քառ. սաժէնի=
0,0096 քառ. վերստի=117,600
քառ. ոտնաչափի:

Քառակ. սաժէնը=9 քառ. արշ.=2804
քառ. վերջ.=49 քառ. ոտնա-
չափի:

Քառ. արշինը=256 քառ. վերջ.=5 1/2 9
քառ. ոտնաչափի=784 քառ.
մատնաչափի:

Բովանդակութեան չափեր

Խորանարդ մղոնը=343 խոր. վերստի:
Խոր. վերստը=125,000,000 խոր. սաժ.:
Խոր. սաժէնը=27 խոր. արշինի=343
խոր. ոտնաչափի=110592 խոր.
վերջ.=592704 խոր. մատնա-
չափի:

Խոր. արշին.=4096 խոր. վերջօկի=
12,7037 խոր. ոտնաչափի=
21052 խոր. մատնաչափի:

Խոր. օտնաչափը=1728 խոր. մատնա-
չափի=0,0787172 խոր. արշ.=
322425 խ. վերջ:

Ընդդեմների չափեր

Լատեր ունի 12 չեռվերտ:
Չեռվերտը » 8 չեռվերիկ:
Չեռվերիկը ունի 8 զարնց:
Չեռվերտն իր մէջ պարունակում է՝
380 ֆունտ ցորեն կամ 354 ֆունտ
հաճար կամ 290 ֆունտ դարբի կամ
220 ֆ. վարսակ:

Հեղուկների չափեր

Տակաուն ունի 40 վեդրո:
Վեդրոն՝ 3 շտոֆ կամ 10 կրոժկա:
Վեդրոն=30 փունտ ջրի:

Մանրութեան չափեր

Բերկովեցն ունի 10 փութ:
Փութն ունի 40 փունտ:
Չունար՝ 32 լօտ կամ 96 մախալ կամ
9216 դօլիա:
Լօտն ունի 3 մախալ:
Մախալն ունի 96 դօլիա:

Դեղատան չափեր

Չունար ունի 34 մօ. կամ 12 ունցիա:
Ունցիան » 3 դրախմ:
Դրախման » 3 սկրոպուլ:
Սկրոպուլը » 20 գրամ:

ԴՐԱՄՆԵՐԻ ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹԻՒՆ

ԴՐԱՄՆԵՐԸ	Ռուսոս.		Ցլանո.		Դերմն.	
	Բ. Կոպ.	Ցլ. Սան.	Սլ.	Պֆ.	Սլ.	Պֆ.
Ռուս. ըսքլին	1	—	2	66	2	16
Անգլ. ֆ ստեր.	9	46	25	22	20	43
Ցլանո. ֆրանկը	»	37	1	—	—	31
Դերմ. մարկը	»	47	1	23	1	—
Սլան. Ունգ. կր.	»	39	1	05	—	65
Թխը. պիստո. *)	»	9	»	23	»	16
Ամերիկ. դոլ.	1	94	5	18	4	19
Նապոլ. ֆենը	»	97	2	53	2	90

*) Պիստոսը զուրուշի:

ԺԱՄԱՆԱԿԻ ԶԱՓԵՐ

ՏԱՐԻ կոչում է այն ժամանակամիջոցը,
որի ընթացքում երկիրը մի ամբողջ պոչոյտ է
անում արեգակի շուրջը: Այդ ժամանակամի-

Հայրենացի օր, 5 ժամ, 42 րոպե և 46 վայրկյանի: Այժմ թե Դրեգորեան և թե Յուլիան տամարով տարին սկսուած է յունւարի 1-ից: Սակայն հին ժամանակներում այդպէս չէր: Օրինակ մի ժամանակ Եւրոպայում տարին սկսուած էր զհիտեմբերի 25-ից: Եսկ Յրան սկսուած մինչև 1564 թ. տարին Զառիկից էր սկսուած:

ԱՄԻՍ կոչուած է այն ժամանակամիջոցը, որի ընթացքում լուսինը մի ամբողջ պտոյտ է անում երկրի շուրջը: Առանցքին ամսի տեւողութիւնը կախուած է նրա շրջաններից եւ 29 օր 12 ժ. և 44 րոպէի: Բացի գրանից կայ և արեգակնային ամիս, որ ամբողջ տարւայ 1 $\frac{1}{2}$ մասն է կազմում: Յունւար, մարտ, մայիս, յուլիս, օգոստոս, հոկտեմբեր և զեկտեմբեր ամիսներ 31-ական օր ունեն, իսկ ապրիլ, յունիս, սեպտեմբեր, նոյեմբեր—30-ական օր: Փետրւար ամիսը հասարակ տարիներում 28 օր է, իսկ նահանջ տարիներում 29 օր:

Օր կոչուած է այն ժամանակամիջոցը, որի ընթացքում երկիրը պտոյտ է անում իր առանցքի շուրջը: Օրը 24 ժ. Առաջին անգամ եգիպտացիներն 7 օրը միացնելով տարւայ աւանեցին: Յետոյ արդէն այդ 7 օրերը առանձին առանձին անուններ ստացան:

ՃԱՄԲ օրւայ $\frac{1}{2}$ -րդ մասն է, որ հաւանար է 60 րոպէի, իսկ իւրաքանչիւր րոպէ 60 վայրկեանի:

Այդպէս ուրեմն տարին ունի 12 ամիս: 52 շաբաթ: 365 (հաս, տարի) կամ 366 (նահանջ

տարի) օր: Ամիսն ունի միջին թւով 30 օր: օրը 24 ժամ, ժամը 60 րոպէ, րոպէն 60 վայրկեան:

ՃԱՄԵՐԻ ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹԻՒՆ

Երբ Պետր. Ճ. 12-ն է լինում այն ժամ,

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

ցերեկ. Ճ.	ր.	ցերեկ. Ճ.	ր.
Բաք.	1 18	Աստրախան	1 11
Եկատեր.	12 34	Վարչաւայում	11 23
Երևան.	12 56	Վրդիկավի.	12 53
Թիֆլ.	12 58	Տաշկենտում	2 30
Մոսկվ.	12 29	Բոթայխում	12 49
Սիմֆեր.	12 15	Օդեսսոյում	12 2

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՈՒՄ

ցերեկ.	առաւօտ.
Բերլինում	10 52
Նիւ-Եօրկում	5 43
առաւօտ. Կ. Պոլսում	11 58
Լոնդոնում	9 41
Վիեննայում	11 4
Համբուգ	10 48
Փարիզում	10 3
Գրչեր.	Գրչեր.
Մեկսիկ.	3 23
Ս. Ֆրանցիսկ.	1 52

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Տ Ո Ղ

Պ Օ Ս Տ

1 Փակ նամակների քաշը պէտք է լինի օտար քաղաքներինը՝ 5 Ֆունտից ոչ աւելի, քաղաքայինը 1 Ֆունտից ոչ աւել:

Արգելւում է փակ նամակ դնել ծանրոցների (посылка) մէջ, հակառակ դէպքում առնւում է առեւտանք մի լօտից 1 ու:

Փակ նամակները կարող են լինել:

Հասարակ — օտար քաղաքներ ուղարկելու համար լօտին 15 կոպ., իսկ քաղաքներում 10 կոպ., արտասահման — 20 կոպ.:

Հատարակ նամակներին կարելի է չկաշնել պատառային մարկաներ: Այդպիսի նամակներն ուղարկւում են, բայց ստացողը պիտի տայ իւրաքանչիւր լօտին 20 կոպ., իսկ արտասահմանեան թղթակցութիւնների իւրաքանչիւր լօտին 40 կոպ., այսինքն սովորական գնից 2 անգամ աւել:

Առանց մարկաների նամակ չի կարելի ուղարկել միայն կառավարչական հաստատութիւններին: Եթէ նամակը պիտի մնայ պատաստանը, մինչև որ ստացողը, գնայ ու պահանջէ, այդ դէպքում պէտք է հասցէի վրայ առեւտանքի «до востребования» (ցուանջ): Այդպիսի նամակը պատաստանը պահւում է 6 ամի:

Ապահովացրած նամակի վրա պէտք է գրել «заказное» բառը: Իւրաքանչիւր այդպիսի նամակից առնւում է, բացի քաշի համար սահմանած գնից, ապահովութեան տուրք 20 կոպէկ: Եթէ այդպիսի նամակը կորչի, պատի վարչութիւնը պարտաւոր է 10 րուբլի առ ուղարկողին կամ ստացողին, բայց պահանջը պէտք է յայտնէ ուղարկողը:

II Բաց նամակներ արժեն քաղաքային 3 կոպ. քաղաքից դուրս 5 կ., իսկ արտասահմանի համար — 10 կոպ.: Բաց նամակը ապահովացնելու համար պէտք է տալ աւել 10 կ., իսկ արտասահմանի համար՝ 15 կոպ.: Պատասխանով բաց նամակը արժէ 10 կ. պ.,

իսկ արտասահմանի համար—20 կոպ.

III Փերիքներ (бандерольные отправления). Տպած գրքերը, թղթերը, նամակները և լրագրիչները ուղարկւում են բաց ծրարների կամ փաթեթների մէջ, որոնք կոչւում են բանդերօլ. կարելի է այդպէս ուղարկել և ձեռագիր հեղինակութիւններ և այնպիսի թղթեր, որոնք ընթացիկ նամակների և կամ զրադրութիւնների բնաւորութիւն չունեն, ապրանքների այնպիսի նմուշներ, որոնք զին չունեն: Օտար քաղաքներ ուղարկելու համար պէտք է վճարել իւրաքանչիւր 1 լոտին 1 կ.: Բանդերօլի քաշը պէտք է լինի 128 լոտից ոչ աւել, իսկ ապրանքների նմուշների համար—28 լոտից ոչ աւել: Բանդերօլը ապահովացնելու համար պէտք է աւել տալ 20 կ.: Պօստատներում վաճառւում են բանդերօլների համար պատրաստած առանձին թղթեր,

IV Ծանրոցներ (посылка) զնահատած կամ առանց զնահատութեան՝ պէտք է լինին արկղերի մէջ, կարած քաթանի, կաշու մէջ: Ծանրո-

ցը զբախց կապւում է թուղով, որի հանգոյցները պէտք է կնքւեն պօստատանը արքունական կնիքով: Ուղարկողի կամքից է կախած զնահատել ծանրոցը կամ թողնել առանց զնահատութեան: Ծանրոցների մէջ արգելւում է դնել փող կամ նամակ, հակառակ դէպքում փողի 1/4 մասը զրաււում է զանձարանի օգտին, իսկ նամակի համար վերցւում է տուգանք լոտին 1 լոտի: Ծանրոցների մէջ արգելւած է ուղարկել զիւրաւառ և հեղուկ իրեր:

Ծանրոցներ ուղարկելու համար 1904 թ. յուլիսի 1-ից մտցրած է հետևեալ նոր սակագիրը:

1) Ամբողջ կայսրութիւնը բաժանած է 3 մասի կամ դօտիի՝ ա) — Ներսպական Ռուսաստան Անդրկովկասի հետ միասին բ) Արևմտեան Սիբիրը, Թուրքեստանը և Անդրկասպիան երկիրը, գ) Արևելեան Սիբիրը:

2) Ծանրոցները լրենց քաշի համեմատ բաժանւում են 4 տեսակի. ա) — մինչև 2 ֆունտը, 2) — 2 ֆ. մինչև 7

Ֆունտ, գ) — 7 ֆ. մինչև 12 ֆունտը և և գ) — 12 ֆունտից աւել:

Ծանրոցների համար վճար վերցնուժ է հետեւեալ չափով:

Ծանրոցի բաշը	Ա. գում. ըրջան.		Գ. գում. ըրջան.		Մէկգումի ից միւսը	
	Բ.	Բ.	Բ.	Կ.	Բ.	Կ.
Մինչև 12 ֆ.	2	3	4	—	6	—

Ծանրոցի վրայ պէտք է գրել արժէքը (եթէ ծանրոցը զնահատած է) և ստացողի մանրամասն հասցէն: Նոր կանոնադրութեան համաձայն այդ միջնոյնը պէտք է գրել նաև առանձին բնակի վրայ, որ կոչուժ է сопроводительный адресъ և լինուժ է երկու տեւակ. ա) սպիտակ — առանց զնահատութեան ծանրոցների համար և բ) վաղազայն այն ծանրոցների համար, որոնց վրայ նշանակուժ է արժէքը:

Ծանրոցների համար պոստային տուրքը պէտք է վճարել ոչ թէ կանխիկ դրամով, այլ պոստային մարկաներով, որոնք կպցուժ են վերոյիշեալ բնակների վրայ:

V Դրամական ծաւճեր: Այդպիսի ծրարների վրայ բացի հասցէից պէտք գրել «денежный» բառը և դրամի բանախոթիւնը: Ծրարը պէտք է բաց յանձնել պոստատան աստիճանաւորին, որպէսզի նա ստուգէ գումարը: Դրամաւոր ծրարների առաքման վճարն է՝ 1) 10 կոպ. իւրաք նշխը լօտից, ապահովութեան տուրքը և 3) պատիրելու տուրքը՝ 10 կոպէկ:

VI Ապահովութեան տուրք: ա) 1 մինչև 600 րուբլի գումարից կէս կոպ. րուբլուց. բ) 600 մինչև 1600 ր — 1 կ. րուբլուց և 1 ր. 50 կ. միանաղ և գ) 1600 ր. աւել — 1 կ. րուբլուց և 3 ր. 50 կոպ. միանաղ:

VII Արժեւաւոր ծաւճեւով (ценные пакеты) ուղարկուժ են արժէքաւոր թղթեր (օր. մուրհակ, արժէթղթեր,

անդոցըրադրեր և այլն: Բայց արժէքաւոր ծրարների մէջ թղթերի հետ կաշիի է ուղարկել նաեւ փող (բայց 1000 ռուբլուց ոչ աւել): Բացի դրած փողից, մնացած միւս թղթերի գնահատութիւնը կախւած է ուղարկողից: Բաց արժէքաւոր ծրարները 15,000 ռուբլուց աւել գնահատած չեն ընդունում, իսկ փակ արժէքաւոր ծրարները 500 ռուբլուց ոչ աւել:

VIII Վերադիր վնաս: Ապահովացրած նամակները, բանդերօքները, ծանրոցները, դրամական և արժէքաւոր ծրարները կարելի է ուղարկել վերադիր վճարով, երբ ուղարկողն ուզում է, որ ստացողը վճարէ իրան հասանելի գումարը այս գլխից: Վերադիր վճար կարելի է առել 200 ռուբլուց ոչ աւել: Վերադիր վճարի մասին պէտք է գրել նամակի վրայ՝ «наложный платеж» և ապա բառերով նշանակել փողի գումարը: Պատային ծախքը իւրաքանչիւր ռուբլուց 2 կոպ., ընդամենը 10 կոպէկից ոչ պակաս, այսպէս օր., եթէ վերադիր վճարը 20 ր. է, պոստային

ծախքը կլինի 40 կոպ., եթէ 7 ր. է— 10 կոպ. և այլն:

IX Պոստով դրամ փոխադրելու (переводъ по почтѣ) համար վերցնում են մինչև 25 ռուբլին 15 կոպ. իսկ 25 ից—100 ր.՝ 25 կ. նրանից աւել գումար չի կարելի փոխադրել փոխադրական մի բլանկով (перевод. бланк):

X Հեռագրով փոխադրելու (переводъ по телеграфу) համար բացի վերոյիշեալ վճարից պէտք է տալ և հեռագրի վճար—Եւրոպական կամ Ասիական Ռուսաստանի սահմաններում՝ 1 ր. 15 կոպ., իսկ Եւրոպական Ռուսաստանից և Կովկասից—Ասիական Ռուսաստան և ընդհանրապէս՝ 2 ր. 15 կ.:

XI Պոստային հիմնարկութիւնների մէջ ընդունելութիւն ու ստանալը կատարում է ամեն օր առաւօտեան ժամի 8-ից մինչև 2-ը: Իսկ կիրակի և մի քանի տօն օրերը 8 ից մինչև 10-ը ժամը: Մի քանի եկեղեցական պատական տօն օրերում բոլորովին չի

լինում ոչ ընդունելութիւն և ոչ ստացում: Այդ օրերը նշանակում են առանձին ցուցակում և այն կոչնագրերի (повѣска) վրայ, որոնք յանձնուում են արժէքաւոր թղթակցութիւն ստացողներին:

XII Պոստատան վարչութեան անձանք մարդիկ պիտի ներկայացնեն կտնագրի վրայ յայտնի անձանց կամ պաշտօնական հաստատութիւնների վկայութիւնը, թէ նրանք իսկ որ այն մարդիկն են, որոնց ուղարկում է ծրարը:

ՊՈՍՏԱՅԻՆ ՀԱՆՍՊԱՐՀՆԵՐԸ ԿՈՎ- ԿԱՍՈՒՄ

Ախալցխայից — Բորժոմ	50 Վ.
Ախալցխայից — Ախալքալաք	66 »
Ախալքալաք. — Ալէքսանդրապոլ	89 »
Արդահանից — Օլթի	124 »
Ախալցխայից — Արդահան	72 »
Ախալցխայից — Բաթում	147 »
Ալէքսանդրապոլից — Ջարիշատ	52 »

Բաշնորաշէնից — Նախիջևան	62 »
Բաթումից — Արդահան	150 »
Դանձակից — Պաշլքեանդ	27 »
Դիլիջանից — Երևան	63 »
Դիլիջանից — Ղարաքիլիսա	19 »
Երևանից — Բաշնորաշէն	89 »
Երևանից — Էջմիածին	18 »
Թիֆլիսից — Ջալալօղլի	135 »
Հաջիկաբուլից — Սալեան	50 »
Ղարաքիլիսից — Դիլիջան	37 »
Ղարաքիլիսից — Ջալալ-Օղլի	50 »
Ղարսից — Սարիգամիշ	58 »
Ղարսից — Կաղզվան	78 »
Ղարսից — Օլթի	102 »
Նախիջևանից — Օրշուբաթ	74 »
Շուշուց — Խանքենդ	11 »
Սարիգամիշից — Ղարաուրդան	38 »
Սալեանից — Լենքորան	118 »

Հ Ե Ռ Ա Ֆ Ի Ր

Իւրաքանչիւր հեռագրի համար պէտք է վճարել առանձնակի 15 կոպէկ և բացի դրանից բառերի թւի հաշուով:

Ռուսաստանը երկու մասի է բաժանուած—Եւրոպական և Ասիական Ռուսաստան: Առաջին մասը բացի Եւրոպական Ռուսաստանից պարունակում է իր մէջ նաև Կովկասը իսկ երկրորդը —և Անդրկասպեան երկիրը: Իւրաքանչիւր մասի սահմաններում հեռագրի իւրաքանչիւր բառի գինն է 10 կ. իսկ երբ մի մասից միւս մասն է ուղարկւում հեռագիրը, այն ժամանակ իւրաքանչիւր բառն արժէ 15 կոպ.:

Քաղաքային հեռագրի վճարը բառին 5 կոպէկ, 15-ից աւել տասն ունեցող բառը երկու բառ են հաշւում. իսկ կէտերը, չակերտները և գիծը ոչինչ չեն հաշւում: Իւրաքանչիւր 5 թւանշանը մի բառ է համարւում:

Անյեռաձգելի հեռագիր.—Յո՞ր ուզում են, որ հեռագիրը ամենից շուտ ուղարկւի և շուտ տեղ հասնի. պէտք է հեռագրի վրայ գրեն «срочная»: Այդպիսի հեռագրի համար վերցնում են 3 անգամ աւել, այսինքն եթէ հասարակ հեռագրի բառը 10 կ. է, անյեռաձգե-

լի հեռագրի բառը կարժէնայ 30 կոպ. կամ եթէ հասարակ (շնորհաւորական) 20 կոպ. է, անյեռաձգելին կարժէնայ 60 կոպէկ և այլն:

Վճարած պատասխանը. Հեռագիր ուղարկողը կարող է վճարել և իր սպասած պատասխանի արժողութիւնը: Ուղարկողի կամքից է կախուած, թէ պատասխանի համար քանի բառի վճար է ուզում տալ: Եթէ գրել «պատասխանը վճարած է» —отвѣтъ уплаченъ», հեռագրատանը կտանան 10 բառի փող, իսկ եթէ ուղարկողը կամենում է, որ 10 բառից աւել կամ պակաս լինի, այն ժամանակ պիտի նշանակէ վճարած բառերի քանակութիւնը «отвѣтъ 15 словъ կամ 7 словъ уплаченъ»:

Միջազգային հեռագիրները կարելի է գրել բոլոր եւրոպական և մի քանի ասիական լեզուներով (կարելի է հայերէն, բայց լատինական տառերով գրած): Արտասահմանեան իւրաքանչիւր երկրի համար նշանակուած է ա-

սանձին դին իւրաքանչիւր բաւից.

Հեռագրի տեղ նասցնելը: Հեռագիր ուղարկողը կար դէ պահանջել, որ իրեն հաղորդւի պոստով կամ հեռագրով տեղեկութիւն այն մասին, թէ երբ է տարած հասցէտիրոջ հեռագիրը (ամսաթիւ և ժամը): Դրա համար նա վճարում է սահմանւած տուրքը, իսկ հեռագրի վրայ մակագրում է. «Извѣщеніе оплачено по телеграфу» (եթէ հեռագրով է կամ հետում) կամ почтовое извѣщеніе оплачено (եթէ պոստով): Հեռագրատուներ անմիջապէս պոստով կամ հեռագրով հաղորդում է ց նկից ծ տեղեկութիւնը:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Կանոններ երկաթուղու հաստատութիւնների համար.

1. Տոմսակների վաճառումը և բաւարար ընդունելութիւնը սկսում է

մայրաքաղաքներում 1 և կէս ժամ, առջնակարգ կայարաններում կէս ժամ զնացքը մեկնելուց առաջ:

2. Իւրաքանչիւր զնացքի համար վաճառում են առանձին տոմսակներ, որոնց վրայ յատուկ կնիքով նշանակում է ամսաթիւը: Առանց այդ կնիքի, կամ ոչ այդ օրւայ ու զնացքի կնիքը կրող տոմսերը կոչւում են իրենց նշանակութիւնը: Գնած տոմսակները պահում են իրանց սփը.

1— 200	վերստի համար	1 օր
200— 500	»	2 »
500— 800	»	3 »
800—1100	»	4 »
1100—1500	»	5 »

Դրանից բարձր իւրաքանչիւր 400 վաւելւցնել մէկ օր:

Իւրաքանչիւր տոմսակի վրայ նշանակւած է լինում, թէ նա քանի օրւայ ոյժ ունի: Օրը հաշոււմ են կէս զրիշրից մինչև հետեւեալ կէս զրիշի:

3. Ճանապարհորդութիւնը ընդմիջելու դէպքում, այսինքն երբ ճանա-

պարենը զեռ տեղ չհասած ուզում է մի որևէ կայարանում կանգ առնել, պէտք է տոմսակը ներկայացնէ կայարանապետին (նաշաշնիկ) որ համապատասխան կնիք խփէ: Ճանապարհ ընկնելուց առաջ էլ պէտք է նորից կնիք խփել տալ հակառակ ղէպքում տոմսակը կը կորցնէ իր ոյժը:

Տոմսակի արժէքը կախած է ճանապարհի երկարութիւնից, ինչպէս որ ցոյց է տւած հետևեալ երեսների աղիւսակներում:

Աղիւսակներում բերած գներին պիտի աւելացնել տոմսակի արժեքի կէսը, որպէս պատեհազմական տուրք:

4) Եթէ բազածը վնասւած է կամ պակասել է, իսկոյն պէտք է յայտնել կայարանի վարչութեանը բազածն սրտանալիս, իսկ եթէ կորել է, պէտք է վարձատրութիւն պահանջել, այդ մասին գրաւոր յայտարարութիւն տալով մի ամսուայ ընթացքում, հաշուելով ուղարկած օրից:

5) Հինգ տարեկանից փոքր երեխա-

ները կարող են ճանապարհորդել հասակաւորների հետ առանց տոմսակի, իսկ 5—10 տարեկան երեխաները վճարում են իսկական տոմսակի ¹/₃ մասը: 10-ից աւելի տարիք ունեցողները վճարում են նոյնքան, որքան հասակաւորները:

Տոմսակի արժէքը կախւած է ճանապարհի երկարութիւնից:

Անդրկովկասեան երկաթուղիները

I. ԲԱՔԱԻՄԻՑ—ԹԻՖԼԻՍ—ԲԱՅԱՆ

Կայարանները	Երկարութիւնը վ.	Տոմսակների գներ.		
		I Կ.	II Կ.	III Կ.
		Բ. Կ.	Բ. Կ.	Բ. Կ.
ԲԱՔԱԻՄ				
Կօթալէտ	20	0 80	0 48	0 52
Լանչխութի	68	2 55	1 53	1 02
Մաշեւաթո	88	5 25	1 75	1 30
Մամաթեդի	97	5 58	2 15	1 43
Թիֆլի	126	4 60	2 76	1 34
Յջամեթի	152	4 85	2 91	1 94
Եվլիիլի	154	5 60	3 56	2 24
Շորապան	—	5 75	3 45	2 50
Միխայլովո	213	7 00	4 20	2 80
Գումի	223	7 23	4 34	2 30

Կարելի	237	7 55	4 53	3 02
Փօրի	254	7 93	4 76	3 17
Դրակալի	267	8 23	4 94	3 29
Կառույ	279	9 50	5 10	3 40
Գանձակ	294	8 80	5 28	3 52
Մցխեթ	304	9 50	5 10	3 80
Սահայ	315	9 50	5 70	3 80
ԹԻՖԼԻՍ	325	0 00	5 60	3 80
Նաթուր	—	—	—	—
Կարահայ	361	10 50	6 50	4 20
Աղստան	413	11 50	6 90	4 60
Քուր	432	12 00	7 20	4 80
Դոլար	—	12 50	7 50	5 00
Կանձակ	501	3 80	8 10	5 49
Եւթի	564	14 50	8 70	5 80
Ուշարի	607	15 00	9 00	6 00
Քիւրդամիր	650	16 00	9 60	6 40
Սողբի	673	16 00	9 60	6 40
Հաթի-Կար.	721	17 00	10 20	6 80
Սանդակ	783	18 00	10 80	7 20
Բալայարի	826	18 00	11 10	7 40
ԲԱԴՆԻ	839	18 50	14 10	7 49

II ՄԻԿՆԵԼՈՎԻՅ—ԲՕՐԺՕՄ.

Թիֆլիսի	Վ.	Բ. Կ.	Բ. Կ.	Բ. Կ.
Միլիոն վրայ	—	5 05	3 03	2 02
Միլիոն վրայ	—	0 28	0 59	0 39
Բալայարի	—	1 03	6 62	0 41

Փօթից Սամ-	—	3 25	1 95	1 30
արեղի վրայ-	—	2 25	1 35	0 90
ով—Բիւն.	—	5 75	3 45	2 30
Փօթից Սամ-	—	0 80	0 48	0 30
արեղի	—	—	—	—
Բաթումից	—	—	—	—
Շորապան.	—	—	—	—
Բաթումից	—	—	—	—
Կորույն.	—	—	—	—

III ԹԻՖԼԻՍԻՅ—ԿԱՐԱ.

ԹԻՖԼԻՍ	Վ.	Բ. Կ.	Բ. Կ.	Բ. Կ.
Սողանյուլի	48	0 45	0 27	0 18
Սադակի	62	2 25	1 35	0 90
Աղթալա	86	3 10	1 86	1 24
Սանդակ	104	3 75	2 25	1 50
Կարաֆիկիսա	142	5 13	2 73	1 70
Համամիր	161	5 78	3 47	2 31
Ղալթալի	179	6 18	3 78	2 47
Զալա	188	6 38	3 84	2 55
Ալիքանցո-	207	6 80	4 01	2 72
պոլ.	299	7 20	4 38	2 92
Կարայալ	248	7 73	4 66	2 09
Բաշ Դեպի	299	8 43	5 00	3 37
Կարա.	—	—	—	—

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Wag. 18-10

С П С Б У Ч У Р У Ъ

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

ԻՐԱՌԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԱՆՑԱԳԻՐ

Անցադիրը լինում է երկու տեսակ, 1) մշտական և 2) ժամանակաւոր: Մըշտակումն անցադրատեսակ Կարող են ըստանալ, ա) չծառայող քանակականները, բ) I և II կարգի վաճառակ, գ) պատ. քաղաքաց. դ) պետ ծառ. ինքնակամ հեռացած պաշտ. բ) զսինադան պաշտօնեաները:

Քաղաքացիական ծառայութեան մէջ գտնուող անձինք մշտական անցադիր Կարող են ստանալ այն վարչութիւնից, որտեղ ծառայում են, իսկ հողւորականները — համապատասխան իշխանութիւնից:

Վաճառականները պարտաւոր են իւրաքանչիւր տարի մինչև փետրւարի 15-ը համիսաքիթտին ներկայացնել իրանց վաճառականները և անցադիր մէջ նշանակել տու այդ մասին:

Ժամանակաւոր անցադիր Կարող են ստանալ մէշչանինները, արհեստաւորները և գիւղացիները: Ժամանակաւոր ան-

ցազիրը լինում է 3 տետակ՝ ա) ան-
ցազրատետուր, բ) անցազիր և գ) վկայ-
ական: Անցազրատետուրը տրւում է 5
տարով, անցազիր 1 տարով իսկ վկա-
յականը աւելի կարճ ժամանակով:

Ռուսաց կայսրութեան բոլոր տեղերում
տրւում, քացի և եհառաքներից, անցազրեր
տրւում են բոլորովին ձրի, միայն
անցառետր ստացողներից վերջնում են
15 կոպ. իբրև տետրի արժէքը:

Անցազիր ստանալ չեն կարող դատա-
բանի վճռով բոլոր իրաւունքներից
(գրկւածները) աչդ մասին առանձին
խնդիր ներկայացնելով և յիշելով ճանաչ-
պարհորդութեան նպատակը, որի
համար պէտք է վճարել իւրաքանչիւր
վեցամսեակի համար 20 ռ.:

Մ ՈՒՐ Հ Ա Կ

Մ ու Ր հ ա- կի դ ու- մ ա Ր Ր մ ի ն ի և	Մ ո Ր հ ա- կ ա թ զ թ ի ա Ր ժ է Ք Ր	Ր.	Կ.
50	—	10	—
100	—	15	—
200	—	30	—
300	—	45	—
400	—	60	—
500	—	75	—
600	—	90	—
700	1	05	—
800	1	20	—
900	1	35	—
1000	1	50	—
1500	2	25	—
2000	3	—	—
3000	4	50	—
4000	6	—	—
5000	7	50	—
6000	9	—	—
7000	10	50	—
8000	12	—	—
9000	13	50	—
10000	15	—	—
20000	30	—	—
30000	45	—	—
40000	60	—	—
50000	75	—	—

Մ ու Ր հ ա կ (ВЕКСЕЛ) տալ
կարող են այն բոլոր ան-
ձինք, որոնք իրաւունք
ունին, պարտաթուղթ
տալու: Պարտաթուղթ
չեն կարող տալ անչա-
փանաւները, խելագ-
արները, վաւանիչայ
տարաբւածները, բո-
լոր քաղաքացիական
իրաւունքներից զրկւ-
ւածները և այլն:

Մ ու Ր հ ա կ տալ չեն
կարող, 1) հոգեւրական-
ները, 2) այն գիւղա-
ցիները, որոնք ոչ
անշարժ կայք ունին,
քացի իրանց հողա-
բաժնից (նաղել), և
ոչ էլ տոկտրական
վկայական:

Պատկւած կանայք
կարող են միայն ա-

մուսնու թոյլութեամբ մուրհակ տալ, իսկ օրիորդները (նոյնիսկ չափահասները) ծնողների թոյլութեամբ, եթէ նրանցից բաժանւած չեն: Բայց եթէ նրանք իրանց անուամբ մի որեւէ առևտրականութիւն հաստատութիւն կամ գործ ունին, այն ժամանակ կարող են և առանց ամուսնու կամ ծնողի համաձայնութեամբ մուրհակ տալ:

Մուրհակ տալու իրաւունք չունեցողների տւած մուրհակները չեն կարող իսկական մուրհակի ոյժ ունենալ, սակայն նրանք առոչինչ չեն համարուում, այլ նոյն ոյժն ունին, ինչ որ հասարակ պարտաթղթերը:

Մուրհակները գրւում են առանձին մուրհակաթղթի վրայ, որոնց արժէքը կաշիքի է որոշել նախորդ երեսի աղիւսակով:

Եթէ մուրհակը հասարակ թղթի վրա է գրած, այն ժամանակ նա չի համարուում մուրհակ և չունի մուրհակի ոյժ:

Մուրհակները լինում են երկու անատկ. 1. հասարակ մուրհակ և 2. փոխանակագիր: Առաջին դէպքում մուրհակ

տուրը ինքը պիտի վճարէ գումարը, իսկ երկրորդ դէպքում — նա մէկ ուրիշին յանձնարարում է վճարել:

Մուրհակները գրւում են երկու տեսակ, ըստ առաջին պահանջման (по предъявлению) կամ որոշ ժամանակով (срочные): Առաջին դէպքում պարտպանը իր պարտքը պիտի վճարէ իսկոյն, երբ որ պահանջեն: Երկրորդ դէպքում՝ որոշած ժամանակը լրանալուց յետոյ:

Եթէ այդ ժամանակամիջոցներում պարտապանը իր պատքը չվճարէ, պէտք է մուրհակը ներկայացնել նոտարին, որը օրինակսն ձևով մակագրում է չվճարման մասին (протестъ): Նրանից յետոյ պարտաւէրը դատարանի միջոցով կարող է պահանջել գումարը:

Մուրհակները իրենց ոյժը կորցնում են. 1) երբ գրւած են «ըստ առաջին պահանջման» բայց 12 ամսայ ընթացքում չեն ներկայացրած նոտարին բողոքելու (протестование) համար: 2) եթէ գրւած են որոշ ժամանակով կամ «ըստ առաջին պահանջման» բայց

բողոքելուց յետոյ 5 տարւոյ ընթաց-
քում չեն առաջարկած վճարելու: Այդ
երկու դէպքում էլ մուրհակները պահ-
պանում են իրանց նշանակութիւնը 10
տարի, իբրեւ, պարտաթուղթ (ДОЛГ.
обязат.):

Մուրհակները գրւում են որոշ ձևով.
օրինակ.

ա. Հասարակ մուրհակ.

Բազու 4 նոյեմբերի 1918 թ.:

Մուրհակ 2000 ռ.: Այս օրից վեց ա-
միս յետոյ պարտաւոր եմ այս մուրհա-
կով վճարելու Երևանցի պ. Վարդան
Մարտիրոսեան Շահինեանցին երկու
հազար ռուբլի: Բազանցի 2-րդ կարգի
վաճառական Սահակ Բզնւնի:

Բազու. 1918 թ. 25 յունւարի: Մուր-
հակ 100 ռուբլու: Առաջակայ 1919 թ.
յունւարի քսան և հինգին այս իմ
մուրհակով պարտաւոր եմ վճարել Բա-
զուի վաճառական Դ... Մ... հարիւր
րուբլի:

Կար. Սարգսեան

բ Փոխանակողի:

Շուշի, 22 մայիսի 1918 թ.

Մուրհակ 100 ռուբ.: Ըստ առաջին
դահանջման—(կամ վերոյիշեալ թւից
քառասուն օր յետոյ)—վճարեցէք այս
մուրհակի համեմատ Ալէքսարդրապոլցի
վաճառական Մմբատ Մանուկեանցին
1000 ռուբլի: Արամ Աթանասեանց:

2-րդ կարգի վաճառական Արամ Ար-
շակունուն, Կարս քաղաքում:

Դ Ր Ո Շ Մ Ա Տ Ո Ւ Ր Ք

(Гербовый сборъ)

5 կոպեկանոց գրւատաւոր գրողմա-
հիշ պէտք է կալցնել այն հաշիւների,
ստացականների և այլ նմանօրինակ
թղթերի վրա, որոնց գումարը 5 ռ.
աւել է: Մինչև 5 ռ. գումար գրողմանիշ
չէ պահանջում:

10 կոպ. գրողմատուրքի ենթարկւում
է իւրաքանչիւր թիւթի — հաւատա-
րմաթուղթի մի որնէ հի... րկու թիւնից
5 ռուբլուց աւելի գումար—(սոճիկ)

կենսաթոշակ. ընծայ կամ օժանդակ ւթիւն) — ստանալու: Փոստաթղթեր, որոնց գումարը 50 ռ. աւել չէ:

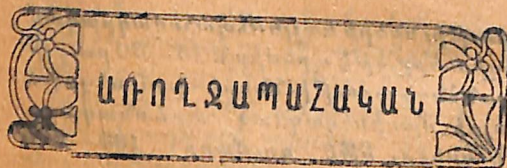
Գրքոյկներ — (80 երեսից ոչ աւել) — որոնցով ապառիկ ապրանք են վերցնուել վաճառատներէց:

15 կոպ. դրոշմատուրքի ենթարկուած է իւրաքանչիւր թերթը՝ պետութեան հաստատած ատենների ու հաստատութիւնների աւած ստացականների՝ փող, փաստաթղթերի կամ այլ առարկաներ ստանալու մասին, ապահովագրական պոլիսներ, եթէ ապահովութ. պրեմիան 9—15 բուբլի է, անշարժ կայքերի և յանձնարարութիւնների մասին կատարուած արձանագրութիւնները, եթէ գումարը 50 100 բուբլի է: Իւրաքանչիւր փաստաթուղթ — տոմսակ, հաշիւ, ստացական և այլն, եթէ արժէքի գումարը 50 բուբլուց աւել է տարեկան:

60 կոպ. իւրաքանչիւր թերթը մասաւոր ժողովանց կամ հիմնականութիւնների, աւած խնդրագրերի, յայտարարութիւնների, դանդաւանների, բացա-

տրութիւնների և այլն: Ապահովագրական պոլիսները, եթէ պրեմիան 15—30 բուբլի է յանձնարարութիւնների կամ անշարժ կայքի մասին կաղմած արձանագրութիւնները, եթէ գումարը 100—200 բուբլի է:

1 բուբլի իւրաքանչիւր թերթը, վաճառականութեամբ կամ արհեստներով պարագայութեան թոյլտուութեան վկայականները ամեն տեսակ հաւատարմական նամակներ կաւակաթղթեր: Պայմանաթղթեր և վաճառականական ամեն տեսակ կապակցութիւններ, երբ գումարն անոյայտ է: Ապահովագրական պոլիսները, եթէ պրեմիան 30 ռ. աւել է, պարտաթղթերը և դրամաթղթերը եթէ արժէքի գումարը 1000 ռ. աւել է:

Ռ Վ Շ Կ Ա Ր Ա Ն

Այս կամ այն հիւանդութեան առաջն առնելու ամենալու միջոցն է, դիմել բժշկի խորհրդին, խնդրել նրա օգնութիւնը, օրովհետեւ միայն նա կարող է հշուտութեամբ օրոշել հիւանդութիւնը և զտնել նրա դարմանը: Իսկ եթէ մի օրն է պատճառով գա անհնարին է, այն ժամանակ մի քանի դէպքերում կարելի է օգուտել հետեւեալ խորհուրդներէց:

1. Այլուածք: Եթէ այլուած տեղը միայն կարմրել է, անմիջապէս զովացնել սառուցով կամ սառը ջրով և յետոյ վրան դնել քերած գետնախնձորով: Եթէ վերքեր են դոյսցել, քրտել ձէթ, իւղ, կրի ջուր, ձէթի հետ հաւատար չափով խառնած և յետոյ բամբակով փաթաթել: Երբ այլուածը ձեռքի կամ ոտի վրայ է լինում, լաւ է վիրաւորւած անդամը բարձր պահել, որ արիւնը այլուած տեղից հեռանայ:

2. Ահագացում: Նորածին երեխաները ծնւելուց 1-2 օր յետոյ յաճախ աչքացաւ են ստանում, վարակելով մօրից, դայակից կամ մէկ ուրիշից: Իրանց աչքերը կարմրում են, կապերն ուռչում են և թարախով լցւում: Այդ հիւանդութիւնը վարակիչ է և մեծերին էլ կարող է վարակել եթէ նրանք կեղտոտ ձեռքերով իրանց աչքերը արօրեն: Հիւանդութեան վտանգն այնքան մեծ է, որ վարակւածներէց շատերը կուրանում են, եթէ կանոնաւոր կերպով չեն բժշկուում:

Խնամք: Մինչև բժշկի գալը հարկաւոր է աչքերն աղի ջրով կամ ջրախառն բորայի թթւուտով—борная кислота—(1 թելի գգալ՝ ջրի մի բաժակ) լւանալ և արագէտ ջուրն ածել, որ աչքի մէջը մտնի և բոլոր թորակը միջից հանէ: Լւանալ հարկաւոր է շատ յաճախ ժամը 1 անգամ: Եթէ աչքերից միայն մեկն է ցաւում, աշխատել, որ լւանալիս ջուրը միւս աչքի մէջ չմտնի, եթէ ոչ ասողջ աչքն ել կը հիւանդանայ: Ուտի լւանալիս օգէտ է շալախը կաթել այնպէս, որ հիւանդ աչքը ներքև լինի, իսկ ասողջը—վերև:

3. Արիւնտեսութիւն: Փոքր վերքերից հոսող արիւնը դադարեցնելու համար հարկա-

ար է նախ և առաջ վերջը մաքուր ջրով լա-
նալ և յետոյ բամբակով կամ մաքուր շորի
կտորով սկնդ սեղմել և ստանել այլպէս մի
քանի րոպէ, մինչև որ արեւնը դադարէ: Երբ
արեւնահասութիւնը բոլորովին կանգնում է,
վերջը կապով փաթաթել:

Մեծ վերքերից հոսող արեւնը միայն բժշկը
կարող է կանգնեցնել, սակայն մինչև նրա
գալը անհրաժեշտ է գոնէ թուլացնել արեւան
կտրուսաբ, հոսող աղով վերքի վրայ բամբակի
կտորներով: Երբ արեւնը չափազանց առատ է
հոսում և բարձր ցայաւում, անհրաժեշտ է վի-
րաւորւած անդամը կապերով պինդ սեղմել,
բայց անողաճառ վերջից բարձր:

4. Ակացում: Հիւանդը կուլ առլիս ցաւ է
դպում, ձայնը թանձրանում է, երբեմն ջերմ է
լինում իսկ ախանջի առջին խուլերը ուռ-
ջում են: Քերանը հետադասելիս երևում են
հարմարացած և ուռած քիմքը, նոթիկները, կա-
տիկը և ըմպանը. տեղ-տեղ երևում են սպի-
տակ թաղանթներ. լիզուն ուռջում է և սպի-
տակ փառով ծածկւում: Հասարակ բկացաւը
երբեմն կարելի է շփով գիճաբերիտի հետ,
ուտաի խոհեմութիւնը պահանջում է գիմել
պէշի խորհրդին, որպէսզի յետոյ ցաւալի

թիւրմացութիւն չը պատահի:

Հիւանդութեան պատճառը գլխաւորապէս
մրսելն է, բայց ուրիշ հիւանդութիւններն էլ
են բկացաւ պատճառում, օր. բութեղը, ծա-
ղիկը և այլն:

Խոնամբ: Մնկողին պտուկել, վիզը կապով
փաթաթել, կոէորդը ոգոյել ջրով, բորակի
կամ բերանիտի թթւաւում (1 թէյի գլալ մեծ
բաժակ ջրի համար). ջերմի գէմ քինա ըն-
դունել (1—2 անգամ օրական), փոքրագու-
թեան գէմ լուծողականներ, երբեմն լաւ է
նեքզոցծում քրտնելը:

5. Դիճաբիւս—վարակիյ բկացաւ: Հի-
ւանդը կուլ առլա ժամանակ ցաւ է դգում:
Դլուխը ցաւում է և ջերմ է լինում, բուկը
ուռջում է և կարմրում է և սպիտակաւուն
փառով ծածկւում: այդ փառը երբեմն պոկ է
զալիս և նրա տակը վերքեր են բացւում: Հի-
ւանդութիւնը տարածւում է նոյնպէս քթի, ա-
կանջների և կոկորդի մէջ: Շնչառութիւնը բու-
կրում է դժւարանալ, և հիւանդը կարող է
մինչև անդամ բոլորովին խեղդւել օդի պա-
կասութիւնից: Դիճտերիտը վառնգաւոր է
նոյնպէս սրտի համար, սրտի թալութիւն է
տաշաջնում, որից հիւանդը կարող է յա-
կարծամահ լինել:

ԽԱՅԱՄԲԻ. Բժշկական գլխավոր միջոցն է՝ հակազիֆոտերիաական սրբուժումը: Մրսկումը միտի բժշկի ձեռքով կարելի է անել և որքան շուտ, այնքան լավ, որովհետև նրա ազդեցութենը թուլանում է, եթէ հիւանդութեան սկզբից չէ արւած: Անհրաժեշտ է նոյնպէս բժի և բերանի մաքրութեան վրայ հսկել (տես բութէն):

Մոռնոցը պիտի լինի թեթեւ՝ ջրալի կերակուրներ, բուլիւն, որտի թուլութեան դէմ—գլխով գինի:

Աստղշները պիտի հեռու մնան հիւանդից, որ չվարակեն. Երբ հիւանդութիւնը վերջանայ, հիւանդի շօրերը և սենեակը պէտք է լաւ մաքրել (տես «Ծաղիկ»):

6. ԹԱՆՈՒՄԱՐԱՐԻԱՆԵՐ. Թունաւորութիւնները լինում են զանազան տեսակի քիմիական կամ բուսական: Կան թոյներ, որոնք այրում են այն օրգանները, որոնց մէջով անցնում են (բերանը, ստամոքսը և այլն) և զրանով մարդուն մահացնում: Միւս թոյները միայն օրգանիզմի մէջ մտնելով են ներգործում, ազդելով սրտի, ուղեղի և այլ օրգաններէ վրայ:

ԽԱՅԱՄԲԻ. Զանազան թոյների դէմ միջոցներն էլ տարբեր են, այնպէս որ բոլորի հա-

մար անկարելի է խորհուրդ տալ. սակայն իր-րեւ ընդհանուր կանոն հարկաւոր է խմանալ, որ պէտք է աշխատել որքան կարելի է ջուր կամ դուրս հանել, — կամ թուլացնել ընդունած թոյնը:

Թունաւորւածին նախ և առաջ խմացնել տաք (եթէ չկայ սառը) ջուր և ապա հաւի փետուրով կսկզրդ խոտեցնել, որպէսզի փութանք առաջանայ. եթէ հիւանդը արդէն ուշագնաց է եղել, ամբողջ մարմինը ձեռքով շփել և երեսին սառը ջուր սրսկել: Այրւած օրգաններէ ցաւը մեղմացնելու համար ընդունելու համար ընդունել տալ սառը խմիչքներ. սառուցի մասը կտորներ, ձել օղիտակուց ջրի մէջ հալած (6—10 ձու մի շիջ ջրի համար): Ինչպէս վերևում ասացինք, թոյնի տեսակից է կախած բժշկութեան միջոցը: Այսպէս օրինակ.

— Մկան դեղով թունաւորւածին պէտք է տալ կաթ և ջրի մէջ հալած ձել օղիտակուց:

Յօսքօրով (լուծիկներէից) թունաւորւածին արգելւած է կաթ և իւղալի խմիչքները: Խմացնել սկիպիդար (10—12 կաթիլ ջրի մէջ խառնած):

Օպիսումով (խաշխաշ) Թունաւորւածին սև սուրճ (դափէ) խմացնել:

Թունաւոր սուսկեշով Թունաւորւածը պէտք է դդուշանայ քացախից:

Կարբուայով Թունաւորւածին պէտք է տալ մանրացրած կաւին օրն հետ խոտնած, կաթ, ձւի օղիտակուց ջջախառն:

7. Թուկով (չւանով) խեղդւածին աղաւել կապից որքան կարելի է շուտ, զգեստներն արձակել և շնչառութիւնը զրգռել, ինչպէս ասած է ներքևում:

8. Խեղդւած, Ջրի մէջ խեղդւած մարդուն ջրից հանելուց յետոյ, զգեստները հանել, որ պէտքի նըքան ոչինչ չը ճնշէ, բերանը աղովից և քարից մարբել (մատով) և քաց աւանել. ապա ոկսել շնչառութիւնը զրգռել, դրա համար նախ և տաշ գնում են մէջքի տակ մի բարձ, շօրի փաթեթ կամ փայտի կտոր, որպէսզի գուրծքը փքել և զլուխը յետ ընկնի. ապա վերջնում են խեղդւածի ձեռքերը մէկը դըլիքի յետնն են քաշում (որ կուրծքը լայնանայ և օդը մէջը մանի), մէկը փաթի վրայ են ճընշում (որ օդը դուրս գնայ կըծքից), այդպէս շարունակում են առանց շտապելու, նոյն ամբողջեամբ, ինչպէս որ մարդը սովորաբար

շնչում է և մինչև այն ժամանակ, երբ հիւանդը կը բռնկէ կանոնաւոր կերպով և ինքնաբերաբար շնչել:

9. Ծաղիկը վարակել հիւանդութիւն է. նա երկու ձև ունի. ծանր և թեթև. ոկուում է սաստիկ ջերմով, փսխանքով, մէջքի և դըլիքի ցաւով, 2-րդ, 3-րդ օրից երեսը ամբողջ մարմինը ծածկում է բշտիկներով (պալարնեւով), 7-րդ, 8-րդ օրը բշտիկները լցում են թարախով կամ արիւնով (ամենավաճառքը ձեւը), 10--13-րդ օրը բշտիկները ոկուում են չորանալ, իսկ 5--6 շաբաթը նըքանը թափում են, չեկը թողնելով էրանց տեղը (վարակուումն ամենավաճառքը ժամանակը):

Ենամբ: Ծաղիկ դէմ ամենալաւ միջօցը պատւաստումն է. ծաղիկը պատւաստումն համար հարկաւոր է կըկնել պատւաստումը ամեն 7--8 ամբին մի անգամ: Պատւաստած երկխանքը կամ ամենեկն չեն հիւանդանում, կամ հիւանդանում են շատ թեթև կերպով, աւտի հէնց որ մի ծաղիկ է յաւանում, անմիջապէս հարկաւոր է առողջներին հիւանդից բաժանել և բոլորի ծաղիկը պատւաստել. հիւանդին պտուկեցնել և զխտացաւի դէմ սառուց դնել ձովատին. փոխանքի առաջն թռնելու համար

հիւանդը պէտք ունեւցել մանր կտորներ կուլ տայ: Զերմի ժամանակ չպիտի քօրել և պոկել մաքմինը և երեքը լաւ է ձէթով կամ իւղով (վաղէկինով) ծածկել:

Նրբ մաքմինը սկսում է թեփուտել, հիւանդին պէտք է տաք վաճառ նստեցնել և կրկնել այդ մի քանի անգամ: Նրբ թեփուտելը քոլորովին վերացած է, այն ժամանակ միայն կացելի է հիւանդին տանից դուրս բերել և առողջներին մօտ տանել: Հիւանդի բոլոր շորերը անհրաժեշտ է տաք ջրի և սապոնի մէջ լաւ եփ տալ: Որպէսզէն հիւանդութիւնն ուրիշներին չը փոխւի, սեփական էլ պէտք է լաւ մաքրել և երկար ժամանակ պատուհանները բաց պահել:

10. **Կարմրակր վարակիչ հիւանդութիւն** է և գրեթէ անխուսափելի է երեխայական հասակում: Հիւանդութեան նշաններն են՝ հազ, հարբուխ, բկացաւ, աչքացաւ, ջերմ 3-րդ կամ 4 օրը կաշին դուրս է տալիս բծեր և միջքանի օր այդպէս մնում: Վերջը բծերը անհետանում են, խոկ-կաշին սկսում է թեփուտել:

Խնամք: Հիւանդին հէնց սկզբից անկողնում պառկեցնել մրսերուց պահպանել, լուսամուտի փեղկերը կրտսեփակ պահել, որովհետեւ

լայր ցաւեցնում է տղերը: հազի դէմ տաք կաթ խմեցնել զկտերի ջրի հետ խառնած: Կեւակուրը պիտի լինի թեթեւ թերխաշ ձու, կաթ, սպիտակ հաց, շորակ, ծալաւը յաղեցնելու համար: լիմօնով և շաքարով ջուր կամ լիմօնալ և այլն:

Եթէ հիւանդը շուտ չի առողջանում — դիմել բժշկի օգնութեանը:

11. **Կապոյտ հազ (Կոկկիւլ)** մանկական հասակի վարակիչ հիւանդութիւն է, որ տեսւմ է սովորաբար 4--5 շաբաթ և մի անգամ լինելուց յետոյ այլևս չի կրկնում: Հիւանդութեան սկզբում ջերմ է լինում, որ 38°--38,5° վեր չի բարձրանում: Հիւանդը սաստիկ հագում է և իւրաքանչիւր հազալիս թքում է կոշտ խտիւ: Հազի ժամանակ սուլիչ և վայնոտունի նման ձայներ են լսւում: Այսպիսի բռնկումներ կրկնում են օրը մօտ 15--30 անգամ: Իւրաքանչիւր անգամից յետոյ մի առ ժամանակ դադար է լինում: Այդ դադարը ամեն ապաստաւոր միջոցն է երեխային կերակրելու համար:

Խնամք: Յատուկ բժշկութիւն չկայ, առողջներին հարկաւոր է հեռացնել հիւանդներից, ջերմը վերջանալուց յետոյ շատ օգտակար է

երկամներին դուրսը պահել մաքուր օդ շնչու-
ու լաւ է ներդրածում քինան, որ հարկաւոր
է օրը 2—4 անգամ փոքրիկ քանակութեամբ
խմացնել: Երկխայի բերանն ամեն անգամ հա-
զից յետոյ պէտք է մաքրել լորձանից:

12 Հարբուխ է անհետում թթախորշի լոր-
ձամաշկի բորբոքումը, որ առաջ է գալիս թէ
մրսելուց, քիթը ծխախոտ քաշելուց, ֆուսս-
կար դազերից, գանազան հիւանդութիւններից,
ինչպէս կարմրուկը, ինֆլուենցիան, սիֆիլիսը
և այլն: Հարբուխի նշաններն ամենքին յայտ-
նի են:

Ունամբ: Հարբուխի գէտ տնային միջոցնե-
րով կուեկու համար կարելի է միայն խորհուրդ
տալ՝ եթէ հիւանդը մրսած է, տաք գոլորշի
շնչել, քինա ընդունել և տաք հագնել, իսկ
այն ջրերից և դեղերից, որ շատերը հարբուխի
ժամանակ ըթով ներս են քաշում բժշկելու
համար, մենք խստիւ նախազգուշացնում ենք,
որովհետեւ քաղմաթիւ են դէպքերը, երբ ըթով
ջուր քաշելուց բորբոքել է ախանջի մէջը և
լսողութեան համար շատ վտանգաւոր հիւան-
դութիւն է առաջ եկել: Ուստի յարմար գէտ-
քներում, երբ երկար ժամանակ չի անցնում,
անհրաժեշտ է բժշկին զիմել, որը և կրպովա-

րեցնէ. թէ ի՞նչ տնել հիւանդութեան գէտ:

Ուրիշ պատճառներից առաջ եկած հարբու-
խը անցնում է, երբ սկզբնապատճառը հեռաց-
ւում է և հիւանդը փոխում է իր կենցաղը:

13. Նապղած մարդուն անմիջապէս պառ-
կեցնել. դդիւտը, գօտին, օծիքը և այլն արձա-
կել, երեսին սառը ջուր օրսկել, երեսն ու
մարմինը ձեռքերով շփել: Ուշքի գալուց յետոյ
չը պիտի յանկարծ վեր կենալ, այլ մի փոքր
պառկած մնալ. լաւ է մի քիչ դիմել, օդի, թէյ
կամ սուրճ խմել:

14. Սառած մարդուն չը բերել տաք սե-
նեակ, այլ հով տեղում, նախասենեակում դնել
(ճանապարհին աշխատել մարմինը չծալիլ, այլ
ձիգ պահել): Ետերը հանելուց յետոյ, սառը
ջրի մէջ դնել կամ ձիւնով տրորել, երբ մար-
մինը կը պարանայ և անդամները կը փափկեն,
այն ժամանակ հարկաւոր է նրան ճիւտաք տեղ
պառկեցնել և զինի, օդի կամ տաք թէյ խմաց-
նել:

Սառած մատը կամ սուր նոյնպէս պէտք է
նախ և առաջ սառը ջրի մէջ պահել կամ ձիւ-
նով տրորել և ապա կամաց կամայ տաքաց-
ցնել. բորբոքած մատերին քոնի ձէթ կամ
սագի հարպ:

15. Փորկապուրիւնը մի հիւանդոտ գրութիւն է, ուստի անհրաժեշտ է կուել, բայց ոչ լուծողականներէ միջոցով, որովհետեւ ստամորսը սովորում է այդ դեղին և շուտով լուծողականն էլ կարգնում է իր ազդեցութիւնը:

Խնամք: Փորկապուրիւնը դէս ամենալաւ միջոցը կանոնաւոր կենցաղն է: Աւատօտ վեր կենալիս՝ խմել մի բաժակ սառը ջուր և յետոյ դուրս գալ մի փոքր զբօսնելու. օրուայ մէջ լաւ է ֆիզիքական աշխատանքով կամ մարմնամարզութեամբ պարապել. ուտել մրգէշէն, մեղր կանաչեղէն և անասորակ ամեն տեսակ կոպիտ կերակուր և սե հաց: Մարմինը սառը ջրով շփել, փորին մաստօտ տնել և որոշ ժամին ամենաշն օր աշխատել դուրս գալ հարկաւորութեան համար, եթէ մինչև անգամ պահանջ չզգայի: Լուծողականներէց խուսափել և գործածել միայն անհրաժեշտ գէպքերում:

16. Փարէք վաղակիչ հիւանդութիւն է. սկսում է շերմով, կաշին գուրս է տալիս մանր բծեր, որոնք տարածւում են ամբողջ մարմնի վրայ, ազատ թողնելով միայն չանը, քիթը և շրթունքները. բուկը ցաւում է, միջին շնչկները ուռչում են: Մի քանի օրից յետոյ շերմը թուլանում է, իսկ դուրս աւածը ան-

հետանում է 10—12-րդ օրը կաշին սկսում է լայն շերտերով թէփաւել. 2—3 շաբաթից յետոյ թէփաւելը վերջանում է և հիւանդը քուրթէրից առողջացած համարւել. սակայն վառնալը դնո անցած չէ, որովհետեւ քուրթէրը իբրև հետևանք զանազան հիւանդութիւններ է առաջացնում, շատ յաճախ երիկամունքների բորբոքում: Այդ պատճառով առողջանալուց յետոյ էլ 2—3 շաբաթ շարունակ, հիւանդը պէտք է իրան զգոյշ պահէ, չմտի, որովհետեւ երիկամունքներէ բորբոքումը հէնց այդ ժամանակ է յայտնւում:

Խնամք. Բժշկութեան համար դիմաւորն է մալքութիւնը և պատշաճ սնունդը: Բերանը անհրաժեշտ է օրական մի քանի անգամ ողողել կամ աղաջրով, կամ ջրախառն բօրայի թթւաւորով (СОРНАЯ КИСЛОТА) 1 թէյի գդալ՝ ջրի մեծ բաժակի համար: Մաքուր պէտք է պահել նոյնպէս քիթը և ականջները: Մորմնին ջսիլ տաք ձէթ: Մուռնդի համար վերցնել կանաչեղէնը, որ ամենից ապրհովն է երիկամունքի համար: Միս կամ բէլլիօս ամենակին չտալ. խմելու համար գործածել հաւաքակ ջուր կամ լիմօնադ: ձտի միսը կարելի է տալ միայն հիւանդութեան չորսրդ շաբաթից, երբ

կաշին սկսուում է թէփտաւել: հարկաւոր է հիւանդին 4—2 օրը մի անգամ տաք վաճառ նըստեցնել (15—20 րոպէ) և ամեն ջանք գործ դնել, որ տաք ջրից յետոյ հիւանդը չէ մըրսի: Նթէ քուժէշն առանց բարգաւթի մտերի է: հիւանդը կարող է երեք շաբաթից յետոյ ոտքի կանգնել, իսկ տանից դուրս գալ կարող է միայն թէփը վերջանալուց յետոյ: Գոթէշի ժամանակ առողջ երեխաներին պէտք է, որ ջան կարելի է շուտ հեռացնել, իսկ երբ հիւանդը լաւացել է, նրա շրթերը այրել կամ եփ տալ սապնաշին մէջ: ակնակը լաւ մաքրել:

17. Օձի խայրոց, կծած անդամը վերելց բարձր պինդ կապել, վերքը ձծել, որ թոյնը դուրս գայ և կարմրած երկաթով այրել: հիւանդին քրտնեցնել և օդի կամ գինի խմացնել:

Բժ. Լ. Բուլմեբաշևան

ԹՈՒԲԱԻՏԸ ՌՈՒՍԱՍԱՆՈՒՄ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ

Թոքախտը կամ տուբերկուլեզը պատկանում է ամենատարածած հիւանդութիւնների կարգին ընդհանրապէս Ռուսաստանում և մասնաւորապէս Կովկասում: Թէգէտ շատերը կարծում են, որ հարաւի պայծառ օրերը և տաք կլիման փշկում են մեզ թոքախտից, բայց ոչ մեծ և չափազանց կորուստները մոլորութիւնն է: Ներկայումս թւանդաններով անվիճելի կերպով ապացուցւած է, որ թոքախտով հիւանդները միայն ապրում են ոչ այնքան կլիմայական պայմանները, որքան տաք ջախանահան, այսինքն այն պայմանները, որոնց մէջ մոլորվորը ապրում է, գործում ու աւուում: Շատ մեծ դեր է խաղում նաև մոլորվորի կրթութիւնը, — այդ հիւանդութեան էությունն և նրա ծագման ու տարածման պայմանները ըմբռնումը:

Անգլիայում և Գերմանիայում, որ-

տեղ կլիմայական պայմանները վերջին 20 տարիները մնացել են անփոփոխ, կուլտուրական շատ միջոցներ և թորախտի մասին ճիշտ հասկացող զուլթեան տարածման շնորհիւ, հիւանդանոցը և մահը թորախտից նւազել է, մի քանի տեղերում ¹/₃-ով, միւսներում ¹/₂-ով:

Իրանից պարզ երևում է, որ թորախտը ոչ թէ կլիմայի, այլ ագիտութեան, անհատկացողութեան, անքաղաքակրթութեան և աղքատութեան հիւանդութիւն է: Ուրեմն, ինչու՞ն է կայանում այս հիւանդութեան էութիւնը: Թորախտը ստալացնող պատճառներն են հասարակ աչքին անտեսանելի, թորախտի բացիները, որ գտել է գերմանացի գիտնական Բոբերտ Կոխը: Բացիլը մի փոքրիկ կենդանի է, որ տեսանելի է միայն խոշորացոյցի տակ և որ ընդունակ է սաստիկ արագ բազմանալ, այնպէս որ 2—3 ժամում մի բացիլից ստացւում է սերունդ, թւով մի քանի միլիոն: Բացիլները, մանաւանդ թորախտի

բացիլները, որոնք ձեռնափայտի ձև ունեն, արագութեամբ բազմանում են մանաւանդ այնպիսի տեղերում, որտեղ խոնար է, մութ և տաք: Հեռապէս, շատ անգամ թորախտի բոյնը և տարածողը լինում են մութ և խաւար բնակարանները, և հէնց այդ պատճառով գերմանացիք թորախտը անւանում են «բնակարանի հիւանդութիւն»:

Արև և լույս չեն կարողանում տանել բացիլները, և լուսոյ աղբեցութեւն տակ ոչնչանում են: Այժմ պարզ է, որ թորախտի բացիլները կարող են ապրել և բողմանալ ցեխի, կաթի և թքի մէջ, կեղտոտ անկիւններում, սեղանների ու մանճակալների տակ, փողոս մէջ ու տեղափոխւելու մէկ տեղից միւսը՝ քանազան իրերի հետ—և աստիճանաբար շատ հեռու տարածել վարակումը:

Իսկ եթէ բացիլները ընկնում են առողջ թորեղի մէջ շաղ, յաճախ և մեծ քանակութեամբ, — (օր. երբ հիւանդին խնամում է մարդ), այն ժամանակ և առողջ թորեղը չեն կարող մաքառել

վարակման դէմ և ասողքն էլ հիւանդանում է: Աւելի հեղափոխութեամբ է կատարուած վարակումն, եթէ բացիկները ընկնում են այնպիսի թորքերի մէջ, որոնք վարդօրք թուլացած են զանազան հիւանդութիւններից, մասնաւոր թորքերի բարձրութեց, կըրծքի հիւանդութիւնից (плевритъ), զնշափողի հիւանդութիւնից (бронхит) կամ սակաւ որիւնից: Այն ժամանակ թորքերը չեն կարող կուսի բացիկների դէմ և մարդ հիւանդանում է: Հեղափոխութեամբ են հիւանդանում նաեւ այն բանուրները, որոնք շնչում են մեծաւորներ կամ քարեր հարթիւտից ասուղացած սուր փռչի, և ծխախոտից, բրդից ու բամբակից՝ մազախառն բոշի: Յայտնի է, որ բանուրների կէսը մեռնում է թորքախոտից, իսկ մի քանի որհետներում, օր. քարահայրների և ոսկեղօժողների մէջ, համարեա բանուրների $\frac{1}{4}$ ու մեռնում է թորքախոտից, այսինքն 100-ի 85-80 մարդ:

Թէ ինչ տառճանի լայն ծաւալ ունի այդ հիւանդութիւնը և ինչքան

զոհ է տանում նա մեզանից, այդ զոյց են տալիս եկնց թանշանները: Ճանախաշում ամեն տարի թորքախոտի մեռնում է 150,000 մարդ, այսինքն 3 անգամ աւելի, քան 1870 թ. հիւանդութիւնների և դերմանայիների մէջ տեղի ունեցած սարքափիւի և տըրիւնանդ պատերազմում դեղակներից ու վերքերից ընկածների: Սուրբասանում ամեն տարի թորքախոտից մեռնում է 600,000 մարդ, մասնաւորապէս աւելի, քան միւս բոլոր հիւանդութիւններից մեռնողները միասին վերջրած: Եթէ մենք չիշխնք և այն՝ որ այս հիւանդութիւնից մեռնում են գլխաւորապէս երիտասարդները 20—40 տարեկան հասակում, հասկանալի կըլինի, թէ ինչ ահագին չի. թախան փառ է ստանում հայրենիքը և տէրութիւնը այս հիւանդութիւնից: Մեղ մօտ, հովհանում, բարդ մեռնողներից $\frac{1}{4}$ մասը պատճառը լինում է թորքախոտը:

Թորքախոտից մեռնողների նոյն տոկոսը տալիս է Թիֆլիսը, և այս դէպքում թորքախոտից մեռնում են աւելի շատ

թուրքերը, յետոյ հայերը և ամենից քիչ գերմանացիք և հրէաները, երկու տեսերն էլ միմեկոյն թւով:

Թոքախտը հանդիսանում է իբրև մի մեծ աղետ ժողովրդի համար: Թոքախտի դէմ երկու տեսակ կարելի է կըուսել:

1) նազեցնել թոքախտով հիւանդացողների թիւը, 2) բժշկել արդէն հիւանդացածներին: Առաջին նպատակին հասնելու համար հարկաւոր է ամենից առաջ ոչնչացնել այն ճանապարհն ու միջոցները, որոնք հանդիսանում են վարակման տարածողները: Սրա համար հարկաւոր է միմիայն համոզւած լինել, որ թոքախտը ստատիկ վարակիչ հիւանդութիւն է: Թոքախտը ոչ այնքան ժառանգական, որքան վարակիչ հիւանդութիւն է: Վարակւել կարելի է շորի, երեսորիչի, տմանի, անկողնի, համարոյրի միջոցով և այս պատճառով անհրաժեշտ է մեծ խնամքով ենթարկել օխտահանութեան (գէղինֆեկցիայի) այն իրերը, ոչոնք եղել են հիւանդների մօտ գործածութեան մէջ,

իրերը եփել, թրջել կարգուեան թըթառտով և սուլէյմայով, ուղարկել օխտահանիչ հիմնարկութիւնը, երբ վերջինս քաղաքումն է: Քանի անգամ վարակումն փոխադրւել է թոքախտով հիւանդի մահից յետոյ մնացած շորից, գրասեղանից, գրքերից և նամակներից:

Պէտք է ուշադրութիւն դարձնել մաքրութեան վրայ նաև հասարակական հիմնարկութիւնների մէջ, որտեղ յաճախ փոշին կանգնած է սիւնի նրման, օր. պատույթին հիմնարկութիւնների մէջ, դրամատներում և զանազան տեղեր, ուր յաճախում է ժողովրդի մեծ բազմութիւն: Անմիջական ժողովրդի զարգացումը և գիտութեան առաջադիմութիւնը շատ մեծ չափով ազակաւեցնում են թոքախտով հիւանդանալը, որովհետեւ քնդհանուր քաղաքականութեան հետ միասին ժողովուրդը հաւաքում է տեղեկութիւններ մաքրութեան և սնդհանուր առողջապահութեան միջոցների վերաբերեալ: Վերոյիշեալ բոլոր միջոցներով կարե-

լի է նազեցնել թորախառով հիւանդ-
դացողների թիւը: Իսկ ինչպէս վար-
ւել թորախառով հիւանդների հետ:
Կարելի է արդեօք նրանց բժշկել: Ան-
կասկած, կարելի է: Իսկ հիմա ար-
դէն կատարելապէս աղացուցած
փաստ է: Եւրոպական, մասնաւոր
գերմանական գիտնականները, աղա-
ցուցեցին, որ թորախառի դէմ ամենա-
լաւ դեղերն են, անուշադ, մաքուր օդը,
հանգստութիւնը և կանոնաւոր կեան-
քը: Այն հիւանդը, որն ունի առատու-
թեամբ միս, կաթ, ձու, իւղ, կէֆիր,
բուսեղէն, մեղր և որը ամբողջ օրը
անց է կացնում բաց օդում արևի ճա-
ռագայթների տակ, գիշերը քնում է
աշտուհանները բաց սենեակում, վա-
րում է կանոնաւոր, ժամերով հասած
կեանք. — եթէ միայն նրա հիւանդու-
թիւնը շատ չէ հնացել: — շատ հաւա-
նակա՞ն է, որ առողջանայ: Արտաւահ-
մանում կան բազմաթիւ հիւանդանոց-
ներ, որանց բժշկում են մասնաւորա-
պէս թորախառաւորներին: Այս հիւան-
դանոցները կոչւում են սանատորիա-

ներ. նրանցից ամենալաւերն են Գեր-
մանիայում, — Nohenhounet, որոնք
գտնւում են խիտ անտառներում, գե-
ղեցիկ բնութեամբ մէջ — լեռնային մա-
քուր օդում: Այսպիսի սանատորիանե-
րում 100 հիւանդից 87-ը բոլորովին
առողջանում են: Միայն ամբողջ ժո-
ղովուրդը նրա բոլոր դասակարգերը
միանալով՝ ընդհանուր կոխ ժողել ժո-
ղովրդի առողջութեան ու բարելաւու-
թեան թշնամու դէմ: Այս կուի գրո-
շակը մեկ մօտ բարձրացել է 1905 թ.
և ամենքը, որոնց համար թանգ են
ժողովրդական շահերը, պարտաւոր են
սիրտ միանալով այս գրոշակի տակ՝
առաջ գնալ կուելու ընդհանուրի թեշ-
նամու դէմ:

Բժ. Ա. Խաթիսեան

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԻ ԽՐԱՏՆԵՐԸ

ԱՏԱՄՆԵՐԻ ԵՒ ԲԵՐԱՆԻ ԱՌՈՂՋԱ- ՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

Առողջապահութիւն (Гигиена) առ-
հասարակ կոչուում է այն գիտութիւնը,
որը սովորեցնում է մեզ պահպանել
և լաւացնել առողջութիւնը և կանխել
հիւանդութիւնները:

Ատամները առողջապահութիւնը սո-
վորեցնում է մեզ պահպանել նրանց և
կանխել ատամնացաւերը:

Ատամների օգտակարութիւնը

«Ատամները արմատից թանգ են»
ասում է իսպանական հին առածը,
բայց ցաւօք սրտի բոլորը նոյնիսկ
կրթւած մարդիկ բաւարար չափով չեն
խորացրել այս ճշմարտութիւնը: Հա-
մեմատաբար շատ քչերը, ինչպէս
հարկն է, հոգ են տանում իրանց ա-
տամների պահպանման մասին: Առողջ
սպիտակ ատամները ազեղ դէմքերի
գորգն են կազմում, Վատ ատամները

տգեղացնում են նոյնիսկ հրաշալի
ժպիւղը:

Սակայն ատամների գլխաւոր դերը,
որ դժբախտաբար բժիշկներն անգամ
բաւարար չափով չեն գնահատում, կա-
յանում է նրանում, որ նրանք հան-
դիսանում են իրրեւ ծամող, մանրաց-
նող գործիք, որի շնորհիւ մեր ըն-
դունած կերակուրը մանրանում է և
դառնում է պիտանի յեւթագայ մարսու-
ղութեան համար ստամոքսում և ա-
ղիքներում: Իսկ կանոնաւոր մարսու-
ղութիւնը կազմում է գլխաւոր, ամե-
նաանհրաժեշտ պայմանը առողջ օր-
դանիզմի պահպանման և դարգացման
համար:

Ատամների պահպանման կաւեւորու- թիւնը մտնկալուն հասակում

Անհրաժեշտ է առանձին ուշադրու-
թիւն դարձնել աւտամների պահպան-
ման վրայ դեռ մանկական հասակից,
սրովհետեւ այդ ժամանակ մի կողմից
կուրս են գալիս կաթնատամները, միւս
կողմից դարգանում են մշտական ա-

տամները, որոնք յետոյ դուրս են գալիս և փոխարինում կաթնաառններին, այն հասակում են զարգանում և ամրանում հրեխաների ծնոտները: Այդ հասակում առհասարակ, երեխաների օրգանիզմը այնքան թույլ և բնքոյ է լինում, անշուր է լինում դիմադրել վնասակար ազդեցութիւններին:

Ով այդ հասակից ուշադրութեամբ և խելացիօրէն պահպանել է իր առամները, նա կօրոգ է վստահ լինել, որ նրա առամները առողջ կը մնան մինչև խոր ծերութիւն: Ինչ բաց է թողնւած մօտուկ հասակում, այլ ևս անհնարին է վերագարձնել ապագայում:

Բերանը մաքուր պահելու հետևանքներ

Բերանը անմաքուր պահելը վատ ազդեցութիւն է ունենում ինչպէս առամների, այնպէս էլ ամբողջ օրգանիզմի վրայ:

Փչացած, փթած առամներ ու արմատներ եղած բերանում, սովորաբար

բուն եղ ղնում անհաշիւ քանակութեամբ մանրէներ (bakteriā) մանր անկատելի կենդանի էակներ, որոնց կարելի է տեսնել միայն խոշորացոյցի օգնութեամբ մի քանի հազար անգամ մեծացնելուց յետոյ:

Շնորհիւ յիշեալ մանրէների ազդեցութեան բերանում մնացած կերակրի մանրիկները ապրրալուծւում են, թթւում և առաջ բերում զանազան թթւումներ, որոնք լուծւում են առամների բոլոր մասերը և առաջ բերում առամի մէջ խոռոչ (փոսիկ), որի մէջ ընկնում են կերակրի մնացորդները: Այդ խոռոչների մէջ մնացած կերակրի մանրիկները մանրէների ազդեցութեան տակ առաջացնում են թթւումների նոր քանակութիւն, որոնք շարունակւում են լուծել առամի կոշտ մասերը այնպէս, ինչպէս լուծւում է շաքարը ջրի մէջ և այդպիսով խոռոչը մեծանալով հասնում է մինչև առամի մէջակող՝ ուր գտնւում է նեարդը: Մանրէները հասնելով նեարդին առաջ են բերում նեարդի

բորբոքումն, որից ասամը սկսում է սաստիկ ցաւել: Ճաւը կարող է անցնել հարեան ասամներին, քունքին, աչքերին, աւանջներին, շինքին, ծոճրակին և գլխին: Հիւանդը չի կարողանում ոչ աշխատել, ոչ ուտել, ոչ խմել, ոչ քնել: Մի քանի ժամանակից յետոյ նեարդը մեռնում է և ցաւը անցնում է:

Եթէ այդ ժամանակ որևէ «բարի հարեանուհի» խորհուրդ կըտայ օգտուել փորձած միջոցներով, այն է դնել մոխիր, թամբաքու, կամ վզին կապել կարմիր թել և այլն, այն ժամանակ հիւանդը փառաբանում է իր այդ բարի հարեանուհուն և նրա ցոյց աւած միջոցները և ինքն էլ իր հերթին ուրիշներին խորհուրդ տալիս, սակայն հիասթափութիւնը շուտ է սկսւում:

Մանրէները շարունակում են իրենց բայքայող գործը: Փչացնելով նեարդը նրանք անցնում են աւելի առաջ, դէպի արմատը: Հասնելով արմատի վերին մասերին, նրանք անցնում են արմատը շրջապատող մասերին և ա-

ռաջ են բերում բորբոքումն արմատի և ծնօտի շրջանում: Նորից սկսւում են ցաւերը, այս անգամ աւելի սաստիկ, աւելի յամառ և երկարատե, սկսւում է դողերոցը, առաջ է գալիս ուռուցք, որը աստիճանաբար բռնում է ամբողջ երեսը: Բերանը այդ ընթացքում աւելի անուշադիր է մնում, կերակրի մնացորդները խառնելով թուքի հետ սկսւում է նեխւել, փթել և արձակել մարդու բերանից սոսկալի գարշահատութիւն: Կտած մասերը, միլիոնաւոր դանազան մանրէների հետ միասին կուլ է տրւում, անցնում ստամոքսը և աղիքները, առաջ բերում մարսողութեան խանգարումն: Նոյն իսկ կարող են ընկնել թոքերի մէջ և առաջ բերել ծանր հիւանդութիւններ: Վերջապէս թարախոտ մանրէները կարող են ընկնել արեան մէջ և առաջ բերել ընդհանուր վարակումն, որի հետեանքը լինում է մահ, որպիսի դէպքեր դժբախտաբար հազադէպ չեն:

Ինչպէս մահու պահել բերանը

Պարզ է, թէ որքան կարևոր է բերանի և առամների մաքուր պահելը, իսկ այդ նպատակին հասնելու համար պէտք է խոյս տալ քաղցրեղէններ շատ գործածելուց, մանաւանդ իրիս, շակոլազ և նման կակուզ քաղցրեղէններ, որոնք կաշելով առամներին, փչացնում են նրանց: Ամեն անգամ որևէ բան ուտելուց յետոյ անհրաժեշտ է մաքրել առամների արանքները կերակրի մնացորդներից, որի համար պէտք է գործածել առամնամաքրիչներ, պատրաստուած ոչ թէ որևէ մետաղից, օր. ասեղ, գնդասեղ և այլն, այլ սազի փետուրից կրիայի փշից և նման անփայտակար նիւթերից:

Առամնամաքրիչով մաքրելուց յետոյ, բերանը և առամները պէտք է ողորդել մաքուր ջրով, որը իր հերթին լվանում է վերակրի այն մասը մանրէիները, որոնք առամնամաքրիչը հեռացնել չէ կարողացել: Բացի առամնամաքրիչից և ջրից վառ չի մնի

գործածել առամների խողանակ ու հասարակ առամների փոշի իրեն օրինակ, թէ ինչպէս պէտք է մաքրել առամները, ես կը բերեմ հերթին առական դիմապահայի առաջին դասարանի մի փոքրիկ աղակերտի պատասխանը պրոֆ. Meller-ի հարցին, թէ նա մաքրում է իր առամները, «այո, ես մաքրում եմ առամներս և առաջից, և յետեից, և վերեից, և ներքեից, և կողքից և միջից, և արտաքին և ներքին կողմերից» և դրանից լաւ խորհուրդ տալ չի կարելի:

Առամները պէտք է մաքրել ոչ միայն առամօտները, այլ և ամեն անգամ որևէ բան ուտելուց յետոյ, մանաւանդ դիշերները քնկուց Բուշ:

Իր ժամանակին առամնաբուժին դիմելու կարեւորութիւնը

Այն դէպքերում, երբ առամը սկսում է փխել, հարկաւոր է դնել ջուրէս դիմել առամնաբուժին, որը անհրաժեշտ մաքրում է փոսիկը, հեռացնում է առամի նմխած մասերը և փոսիկը

լցնում, (пломбировать) և այդպիսով ատամը ամբողջացնում:

Պէտք է ի նկատի ունենալ, որ ամեն կէս տարին մէկ անգամ զնալ ատամնաբոյժի մօտ, որը կընայի բերանի բոլոր մասերը և կարգի կը բերի ատամները, հեռացնելով բոլոր թերութիւնները:

Վ Ե Ր Չ Ա Ր Ա Ն

Իբրև վերջաբան, բերում եմ իմ առողջապահութեան վերաբերեալ այն 10 պատւիրանները, որոնք մշակել է բժ. Pöse-ն Միւնխէնում:

1) Լաւ է մօռանաք լացւել, քան մաքրել ձեր ատամները և ողողել ձեր բերանը:

2) Վարժեցրէք երեխաներին բաւականութիւն գտնել իրենց սեփական ատամների մասին հոգ տանելու մէջ: Կաթնատամների մասին հոգ տանելը ոչ պակաս կարևոր է, քան մշտական ատամներինը, պատանեկութեան հասակում բաց թողածը, յետագայում այլևս ձեռք չի բերւի:

3) Խոյս տւէք քաղցր և փափուկ

կերակրից, ատամները առողջ պահելու ամենալաւ միջոցը չոր հացի և նրբա կեղևի լաւ ծամելն է:

4) Երբէք միք մօռանայ լաւալ ձեր ատամները քնելոց առաջ, ով այդ բանը թողնում է առատօտեան, նա նման է այն ժարդուն, որը իր դմի դռները փակում է ձին գողացելուց յետոյ:

5) Ատամների մերենայական մաքրումը խոզանակի օդնութեամբ կադմում է առողջապահութեան հիմքը:

6) Ատամները մաքրելիս, անփութ և հակամեխական հեղուկը և ատամների լաւ փոշին հանդիսանում են ամենանալաւ օժանդակիչ միջոցները:

7) Տաբին երկու անգամ ցոյց տւէք ձեր ատամները ատամնաբուծին, որը ժամանակին կընկատի առամների փութելը և միջոցներ ձեռք կառնի նրա տարածման առաջը առնելու:

8) Ժամանակ առ ժամանակ հոգ տարէք ատամների բարը հեռացնելու մասին:

9) Կին տրմատները, որոնց լցնել (пломбировать) չի կարելի պէտք է

հեղացնել, միևնույն է ցաւում են նը-
րանք թէ ոչ:

10) Մայրերը նախ քան երեխայի
ծնւելը, ինչպէս նաև կրցքով կերակը-
լու ընթացքում պիտի աշխատեն շատ
զործածել սննդարար աղբրով առատ
կերակուրներ (կանաչեղէն, կաթ, ձու),
իսկ երեխաներին մանուկ հասակում
նոյնպէս պէտք է տալ նման կերա-
կուր, որպէսզի դարձանան առողջ ա-
ռողջ ատամներ:

Ատամաբոյժ՝ Ա. Ապրելեան

Դ Պ Ր Ո Յ Ա Կ Ա Ն

Դպրոցական ազգայնացումը Կով-
կասում

Յեղափոխութիւնից մի քանի շա-
բաթ առաջ Թիֆլիսի բոլոր ազգու-
թիւնների ինտելիգենտ անդամներն
այլևս անհանդուրժելի համարելով կով-
կասեան ժողովուրդների մայրենի լեզ-
ւի, դրականութեան ու պատմութեան
արեւմտարուած, վիրաւորական դրու-
թիւնը պետական դպրոցներում, ներ-
կայացուցիչների ժողովում բողոքեցին
հին ուսումնական դպրոցական կոթողները
քաղաքականութեան դէմ և որոշեցին
դիմել մինչև միևնույն ժողովում վերջ
տալու այս անարժան դրութեան:
Մասնաժողովը պարագայած էր այս
խնդրով, երբ վրա հասաւ յեղափոխու-
թիւնը անաւր թափով:

Ամառը ուսուցչական համագումար
ներում և մամուլի մէջ արծարծեց
այս խնդիրը, որի գերմնական մշա-

կումն անցաւ Կովկասեան դպրոցական խորհրդին ու կամիտարեալին, որոնք միացած ուժերով մշակեցին Կովկասի բարձրագոյն կառավարութիւնից հաստատուած հետեւեալ կանոնադրութիւնը, որ ժամանակաւորապէս, ցնոր կարգադրութիւն պէտք է գործադրւի:

Ազգային դպրոցի հիմնական սկզբունքները

1. Կովկասի քաղաքացիներին իրաւունք է հնարաւորութիւն է տրուած սովորել և իրանց երեխաներին սովորեցնել բոլոր աստիճանների և տիպերի ազգային դպրոցներում:

2. Ազգային դպրոցներ պէտք է բացւի Կովկասի բոլոր ժողովուրդների համար՝ թէ մեծ և թէ փոքր:

3. Երեխաներին այս կամ այն ազգային դպրոց տալը ծնողների կամբողջ է լինում:

4. Ազգային դպրոցում դասաւանդութիւնը ազգային լեզուով է:

5. Ազգային դպրոցի կազմակերպութիւնը և կառավարութիւնը, ուսման

նախադեբրի և ծրագրների և նրա վարչական կանոնների մշակումը, պէտք է ղեկավարւեն ամեն մի ազգութեան ղեմակրատիկ կազմակերպւած կալիկութիւնը: Ընտրւած մարմիններին:

6. Ազգային փոքրամասնութիւնների մայրենի դպրոցական գործում հաւասար իրաւունք վայելու ապահովութեան համար՝ նրանց ազգային դպրոցի կառավարութիւնը՝ զատուած է տեքրիտորիալ ինքնավարութեան մարմինների իրաւասութիւնից և յանձնւում է իւրաքանչիւր փոքրամասնութեան ազգային ինքնավարութեան յատուկ մարմիններին:

Վերադառնալով մեծամասնութիւն կազմող ազգութեանը նոյնպէս իրաւունք է տրուած կամովին իր ազգային դպրոցներ կառավարութիւնը դատել տեքրիտորիալ ինքնավարութիւնների իրաւասութիւնից և տնօրինել նրանց իրենց ազգային ինքնավարութեան մարմնի միջոցով:

7. Դպրոցական կառավարութեան ազգային մարմինները պէտք է կազմա-

կերպերն զեմոկրատիկ սկզբունքներու հիման վրայ ընդհանուր, հաւասար, անմիջական և զազոտն քեւարկութեամբ:

8. Ազգային ոչ ուսումնական դպրոցներու ուսուց լիզէի ուսուցումը պարտադիր է՝ իբրեւ զառաւանգութեան անձին առարկայ:

9. Իւրաքանչիւր ազգային դպրոցում զատառու կարող են լինել անձեր բոլոր ազգութիւններէց:

10. Ազգային կողլեկտիւների իրաւասութեան տակ զօնուած դպրոցները պէսք է պետական դպրոցներ համարուեն:

11. Նոր հիմնուող պետական դպրոցները պէտք է բացեն և կառավարեն համապատասխան ազգի կողլեկտիւներէց ընտրուած մարմիններով, համաձայն ազգային ուսման ծրագրերի և վարչական կանոնադրութեան:

12. Ինքնավարութեան տէրրիտարիալ մարմինների բիւջէի գումարից, որ նշանակուած է լինում դպրոցներէ համար, մասնատրուում է իւրաքանչիւր

ազգաբնակչութեան քանակին համապատասխան նոյն ռաշոնում, ամեն մէկի ազգային մարմնի տրամադրութեան տակ այդ միջոցները զնելով:

13. Ազգային դպրոցը պէտք է հենց հիմա կառավարութեան ղեկընտով հաստատուի:

Ընդհանուր կանոններ գոյութիւն ունեցող կառավարական դպրոցների ազգայնացման

1. Ձեռնարկել գոյութիւն ունեցող բոլոր տիպերի և ոտտիկանների պետական դպրոցների ազգայնացումը ուսման նախագծի և ծրագրի նկատմամբ աշակերտ-աշակերտութիւնների նոր համախմբումը բոտ ազգութիւնների և դպրոցների յանձնումը տեւալ ազգութեան ղեմակրատիկ սկզբունքներով կազմակերպւած մարմիններին:

2. Ազգային դպրոցների ազգայնացման վերաբերեալ ընդհանուր ղեկավարութիւնը և միջոցների հատատումը վերապահւում է Կովկասիան շրջանի դպրոցական կոմիտարիատին:

3. Դպրոցների ազգայնացման իրագործումը իւրաքանչիւր քաղաքում կամ գիւղում վերապահել վեր առած դպրոցի ուսումնական և վարչական մասը կառավարող առանձին կոմիտայններին և գիւղի կամ քաղաքի մէջ գտնւած ազգութիւնների համայնքի ներկայացուցիչներին՝ ըստ համեմատական ներկայացուցչութեան սկզբունքի, այնպէս որ ազգային ամենամանջան փոքրամասնութեանն անգամ պէտք է կոմիտայում մի ձայնից ոչ պակաս տեղ տրւի:

4. Դպրոցական հաստատութիւններն ազգութիւնների մէջ բաժանելիս պէտք է հաշւի առնել աշակերտ-աշակերտուհիների այժմեան թիւը դպրոցում, որ պէտքի առաջին հերթին բաւարարութիւն տրւի նրանց պահանջին:

5. Դպրոցների ազգայնացման ժամանակ պէտք է ազգային փոքրամասնութեան շահերը ապահովւած լինեն:

6. Այս տարւայ սեպտեմբերի մէկից ստորին տարրական դպրոցները բաժանել զանազան ազգերի մէջ, իւրաքան-

չիւր դպրոց մուծելով համապատասխան ուսման ծրագիր և դասաւանդութեան լեզու և յանձնելով նրանց իրաւասութիւնը համապատասխան ազգային մարմիններին:

Այս տարւայ սեպտեմբերի մէկից աշակերտ-աշակերտուհիների ընդունելութիւնը բարձր տարրական և միջնակարգ դպրոցներում աբրեւնական, պատրաստական և առաջին դասարաններում ազգային համալսմամբ համապատասխան կատարել և դասաւանդել համապատասխան ազգի լեզուով և ծրագրով: Իսկ միւս դասարաններում պարապմունքները շարունակել նախկին հիմունքներով, սակայն իւրաքանչիւր ազգի աշակերտութեան համար պարտադիր դարձնել և ուժեղացնելով ազգային լեզւի, գրականութեան, պատմութեան և աշխարհագրութեան դասաւանդութիւնը:

8. Ուր որ աշակերտ-աշակերտուհիների քանակը հնարաւորութիւն է տալիս նրանց ըստ ազգութիւնների համալսման բարձր տարրական ու միջնա-

կամզ դպրոցների, երկրորդ, երրորդ պատրաստական և առաջին դասարաններում, կատարել այդ համախումբն ըստ կարելոյն այս դասարանների ուսման ծրագրի և դասաւորութեան լեզւի մէջ փոփոխութիւն մտցնել համաձայն համապատասխան ազգի ծրագիրներին:

9. Աշակերտ - աշակերտուհիների համախումբն ըստ ազգային թիւան կատարելուց յետոյ բարձր տարրական և միջնակարգ դպրոցի բոլոր դասարաններում, նրանցից իւրաքանչիւրը պէտք է յանձնել համապատասխան ազգի մտքմիտների երաւասութեամբ:

10. Ազգային դասարաններում և դպրոցներում երեխաների համախումբում կատարում է ծնողները համաձայնութեամբ:

11. Ազգային ոչ ստանական տարականների դասատուները պէտք է իրաւունքներով հաւասարեւն միւս աւարտողաների դասատուներին հաշի տունի լով նրանց ծառայութեան տարիները կենսական թոշակի և հնգամեակների նկատմամբ:

12. Յանձնել կոմիտեի անդամները ջառջ և ձեռնարկել բոլոր միջոցները բաւարար քանակութեամբ դասարաններ պատրաստելու համար համապատասխան ազգային դպրոցների պահանջներին:

13. Յանձնարարել կոմիտեի անդամները կազմել նախագիծ կովկասի կրթական շրջանի կենտրոնական և տեղական մարմինների վերահսկողութեան՝ զբաղողի նախնական դպրոցային և դեմոկրատիկոսիայի պահանջներին և սկզբունքներին համապատասխան:

14. Գոյութիւն ունեցող դիրեկցիայի և ինսպեկցիայի փոխարէն հիմնել ազգային իւրաքանչիւր ազգի կոմիտեիները ընտրութեամբ դպրոցների դիրեկտորների և ինսպեկտորների պաշտօններում մի ազգի դպրոցների վերահսկողութեան համար:

Կոմիտեի անդամները հրահանգներն ուղարկեց վերաբերեալ հաստատութիւններին ի զորեւորութիւն, բայց շատ ուշ՝ սեպտեմբեր և հոկտեմբեր ամիսներում: Դիրեկտորների մասամբ

ուսուցիչների և ծնողների բացասա-
կան դատապարտելի վերաբերմունքը
թոյլ չտւին այս տարի ազգայնացումն,
ինչպէս հարկն է, իրականացնել: Ինչ-
ինչ հակազդեցիկ միջոցներ ձեռք առ-
նըւեցին, բայց ուշ և ոչ կազմակերպ-
ւած լինելով նրանք ցանկալի հետե-
ւանքի բաւարար չափով չհասցրին:
Առաջիկայ ուսում. տարւան է վերա-
պահւում այս իրէայի հիմնաւոր իրա-
դործութիւնը:

Յ. Տէր-Մքումեան

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԱՆՍՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒ-
ԹԻՒՆ

Ամերիկայի հանդէս գալը վերջին
երկու տարւայ ընթացքում տեղի ու-
նեցած դիպումատիւկան ցարկերից
27 թ է. Յիշողութեան համար առաջ
ենք բերում պատերազմների և այլ հա-
մապատասխան ակտերի յայտարարու-
թիւնների ցուցակը:

1914 թ.

1. Աւստրո-Ռուսական—պատերազմ
յայտարարեց Մարտի 15 յաւր.
2. Գերմ.—Ռուսաստանին 19 »
3. Գերմ.—Յըպանիային 21 »
4. Գերմ.—Բելգիային 22 »
5. Անգլիան—Գերմանիային 22 »
6. Աւստրո-Ռուս. —Ռուսաստ. 25 »

7. Չերնոգորիան—Աւստրո-
Ունգարիային 25 յաւր.
8. Չերնոգորիան—Գերմ. 27 »
9. Սերբիան—Գերմանիային 27 »
10. Ֆրանսիան—Աւստրո-
Ունգարիային 28 »
11. Անգլիան—Աւստրո-Ունգ. 30 »
12. Նապոլիան—Գերմ. 10 օգոստ.
13. Աւստրո-Ունգարիան—
Նապոլիային 14 օգոստ.
14. Աւստրո-Ունգարիան—
Քեղցիային 15 »
15. Ռուսաս.—Քիւրքիային 21 հոկտ.
16. Ֆրանս.—Քիւրքիային 23 »
17. Անգլիան—Քիւրքիային 23 »

1915 թ.

18. Իտալիան—Աւստրո-
Ունգարիային 10 մայիսի
19. Իտալիան—Քիւրք. 7 օգոստ.
20. Ռուս.—Բուլղարիային 31 սեպտ.
21. Բուլղարիան—Սերբ. 1 հոկտ.

1916 թ.

22. Գերմանիան—Գորառ-
գալիային 26 փետր.
23. Իտալիան—Գերման. 14 օգոստ.
24. Ռուսմանիան—Աւստր. 15 »
25. Գերմ.—Ռուսմանիային 19 »
26. Քիւրքիան—Ռուսման. 19 »

1917 թ.

27. Ամերիկան—Գերման. 2 մարտի

ԴԻՒՂԱՑՈՒ ՑԱԿԵՐԸ

Կն օրն եկան թովի արին
Հարկ նս ուզում տէրութեան,
Ի՞նչ տամ կողին ու բեգեարին,
Վարի, վարի իմ գութան:

Յով. Թումանյան

Շատ ծանր, շատ խոր են այդ ցա-
ւերը:

Դարերից ի վեր նրանց լծի տակ
անջում է գիւղացին:

Նա անքուն գիշերներ, անդուլ ջան-
քեր է գործ դնում, իր քրտինքով ո-
ղողում է սև հողը, բայց և այնպէս
միշտ զրկւած, միշտ ճնշւած վիճակի
մէջ մնում:

Եւ մշակում է համդերն ու մարգա-

գետինները, այգիներն ու բանջարա-
նոցները, բայց նրանց արդիւնքի ա-
մենամեծ մասը ուրիշներին է բաժին
բռնում:

Նա խնամում է ասւար—անտուն,
բայց միշտ էլ կարօտ մնում նրանց
բարիքներին:

Անցէք գիւղերը, ներս մտէք մութ
ու մուլի խրճիթները և այն ժամանակ
ձեր առջև կը բացւի գիւղացու ցանե-
րի ամբողջ պատկերը—դաւնութեան
ցայտուն գոյներով:

Ահա նա—հոգի աշխատաւորը ջրա
ձեռքերով, արեւի օհնձիկից ձեռք առ
դէմքով, ծնողներից է նրա հագուեա-
ւը, վշտի հառաչանքներ են հնչում
նրա արտից, բայց դրա հետ միասին
անբեկձկի կենսականութիւն, մի ար-
դարաւոր այժի աշխատութիւն կ'ը-
նրա հայեացի մէջ:

Ահա և նրա ընտանիքը—մերկ, բո-
կոտն, բայց այդանդ էլ հոացող աշ-
խատանքի դրողն է նկատուի:

Եւ այդպէս ամեն տեղ—գիւղերում
երկու հազարից երեւթիւնը միշտ լը-

ծորդւած, միշտ միասին են առաջ ընթանում մի կողմից արդիւնաբերող աշխատանքը, — իսկ միւս կողմից դառն չքաւորութիւնն ու գրկանքը:

Եւ այդ գրկանքի հարւածների տակից միշտ հնչում է գիւղացու բողոքը.

— Հոգ չունենք. հողի սահաւորութիւնն է մեր տունը քաղաղը...

— Պարտքերը, այդ պարտքերն են մեզ սղանողը:

— Իսկ հարկերը — նրանք չար հրեշտակ են մեր գլխին, որ միշտ էլ կլուրում են մեր քունն ու հանգիստը...

Գաւառից-գաւառ, երկրից-երկիր, լսում է այդ արդար բողոքի ձայնը ընդդէմ տիրող կարգերի, ընդդէմ սեփականութեան պայմանների:

Նոր չէ, ի հարկէ, այդ բողոքը. նա իր ժամանակին հսկայական շարժում է առաջացրել Եւրոպայում. և նոյն իսկ յոտուակի «Գիւղացիական պատերազմ» ստեղծել:

Նա դեռ դարեր առաջ Ռուսաստանում գիւղացու թմովացած շղթանութեանը մի առանձին ընթացք է աւել

— գլուխ կանգնեցնելով Բազինին, Պուգաչովին, այդ դժգոհութեան հոսանքին դո՛ւ զարմնելով հողատար անտէրեւանների, վաճառականների ու հողերակառնների:

Գլորիւ էն տարիները միմեանց յետեից, սերունդները յաջորդել են միմեանց, բայց գիւղացու ցուր մնացել է միշտ կանգուն:

Եւ այժմ նրա հնչիւններն են, որ տրամադրւում են ընթացիկ մամուլի էջերում «աղքատային շարժումը» խորագրով. նրա արձագանքներն են, որ լսում են Ռուսաստանի մէկ ծայրից մինչև միւսը՝ մերթ քունկեկով իբրև փոթորիկ և հրդեհ ու աւերակ դարձնելով հողատէրերի կալւածներն ու ունեցւածքը, մերթ լուրով, ասժամանակ խաղաղեկով ինչպէ՜ս, ծովը անկղ փոթորիկից յետոյ:

Ժակօյն որքան էլ խիստ միջոցներով խեղդել աշխատեն այդ շարժումը, որքան էլ սաքսափ տարածեն ժողովրդի վրայ, այնուամենայնիւ բողոքի աղբիւրը մնում է և նա նորանոր փո-

Թորիկներ կառավարեցին, ինչն որ լուծ-
ւի հողային հարցը և վերջ դրեց գիւ-
ղացու դարաւոր ցաւերին:

Այդ ցաւերի իսկական աղբիւրը այն
կրօնութիւնն է, որ գիւղացին չունի
բաւականաչափ հող, որ իր կարիքնե-
րի համար մշակել կարողանայ, չու-
նի ազատութիւն, որ իր քրտինքի ար-
դիւնքից օգտուել կարողանայ:

Ճիշտ է մօտ 50 տարի առաջ առ-
սաց կառավարութիւնը գիւղացիներին
իբր թէ ազատեց ճորտութիւնէն, բայց
դա ձեռնարկ ազատութիւն էր, որովհե-
տե հողերի անկեղծ մօտը դօրձեալ
մնաց կալածատերերին: Ինչ ահա է
ունէր գիւղացին առանց հողի. նա ի-
րականապէս մեղաւ էր նոյն ճորտը,
շարունակ ենթարկելով կալածատե-
րերի անձայր, անսահման շահագործ-
մանը և տիրող բռնակալական կարգե-
րի ճնշմանը:

Նա այդպէս էլ եղաւ. առաջի գիւղա-
ցիական ցաւերը ոչ թէ թեթեւորման,
այլ տարեւորացի տակի ու աւելի ծան-
րացան, հասնելով ներկայ վիճակին:

Ամենքին յայտնի է, որ գիւղացին է
հողը մշակողը, արդիւնաւետ գործնո-
ղը, բայց նա ստիպւած է իւրաքան-
չէր տարի ծանր Երկեր ու տուրքեր
վճարել, որովհետեւ հողի սեփականա-
տէրեր ուրիշներն են համարուում. Օրի-
նակ՝ միայն Սարդական Ռուսա-
տանում հողի սեփականատէրերը դա-
սաւորւած են հետեւեալ ձևով*):

Ունեն ընդամենը Իւրաքանչէր.

1. Ազնւականներ 73.200.000 դ. 637 դ.
2. Վաճառական 9.800.000 — 775 —
3. Մեշարաններ 1.900.000 — 32 —
4. Գիւղացիներ 5.000.000 — 13 —

Իսկ բոլորովին հող չունեցող գիւ-
ղացիները մի քանի տասնեակ միլի-
ոններ են կազմում: Պարզ է, ի հայ-
կէ որ առաջին երեք զասակարգերը
իսկանց հողերը տալիս են դարձեալ
գիւղացիներին մշակելու, բայց որոշ
տուրք վերցնելով:

*) «Статистика по земельной собствен-
ности» вым. I—VIII.

Բայց զբանից մեծ քանակութեամբ հողեր ունեն և պետական գանձարանց, վանքերը և կայսերական ընտանիքը, այնպէս որ այդ բոլորը միասին վերցնելով, մեծ տեսուած ենք, որ հողի սակաւութեան մասին խօսք անգամ չէ կարող լինել: Հող շատ շատ կայ, բայց նա չափազանց անարդար ձևով է բաժանւած, ուստի և ժողովրդի մեծամասնութիւնը—աշխատաւոր գիւղացիութիւնը շարունակ անքում է ու քաղցած մնում:

Այդ անարդարութեանը վերջ տալու համար անհրաժեշտ է բոլոր հողերը համայնացնել, ժողովրդականացնել և նրանցից օգտուելու իւստունք տալ միայն նրանց, ով աշխատում է իր սեփական ոյժերով, ով մշտիւմ է հողը առանց ուրիշների շահագործելու:

Բայց միայն այդ էլ բաւական չէ: Եթէ իրական ցնկնք բոլոր հողերի համայնացումը և թողնենք հին օրէնքները, կարգերն ու իշխանութիւնը, դարձեալ ոչինչ գուրս չի գալ: Այդ կարգերի շնորհիւ արածուեալ դասա-

կարգերը կը կարողանան շահագործման նոր ձևեր, նոր ճանապարհներ ստեղծել:

Դրա առաջն տոնելու համար հարկաւոր է նաև լիակատար ազատութիւն և ժողովրդականութիւն. ժողովուրդը ազատ պէտք է լինի ինքը իր ընտրեալ ներկայացուցիչների միջոցով էր բաղդը տնօրինելու, իր գործերը կառավարելու:

Այն այդ միակ ճանապարհով կարելի է բաւարարութիւն տալ գիւղացիական կարիքներին և վերջ դնել «ազրաբային շարժում» կոչւող մեծ փոքր փոթորիկներին, արիւնհեղ բռնկումներին:

Հող եւ ազատութիւն—այն է ինչ է ուզում դարեք շարունակ կեդեւած, հալ ու մաշ եղած գիւղացին:

Այդ պէտք է տալ նրան, եթէ ուզում ենք վերջ դնել գիւղացիական այնքան ծանր, այնքան խոր ցաւներին:

Ս. Ս. Ս.

ԲԱՆԻՈՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՆՆԵՐԻ
(ԼՂՆՏԱԿ*)

Աշխատանքի և կադրատալի մրցումը օրէցօր աւելի ու աւելի լայնանում, մեծ չափեր է ստանում:

Դրա հետ միասին զարգանում են և այն և դժակերպութիւնները, որոնք կոչւած են ճնշւած, կեղեքւած դասակարգի շահերը պաշտպանելու, իրաւունքները լայնացնելու:

Այդպիսի կազմակերպութիւնների շարքում չափազանց ուժեղ դեր են խաղում արհեստակցական միութիւնները:

Նրանք համախմբում են բաղադրիչ ու շահակից աշխատողներին և առաջ մղում դասակարգային գիտակցութեան ու փոխադարձ համերաշխութեան հովանու աակ:

*) Ն. Թոփչեան «Արհեստակց. Միութիւն»:

Նրանք ձգտում են իրականացնելու հետեւեալ նպատակները.

1. Միեւոյն արհեստի աշխատողներին շաղկապելով միմեանց հետ և գործնական ճանապարհով արծարծելով համերաշխութեան գաղափարը, արթնացնում է նրանց դասակարգային գիտակցութիւնը և պարզում շահագործող դասակարգերի դէմ մաքառելու անհրաժեշտութիւնը:

2. Բազմազան միջոցներով բարւոքում է իր անդամների սօցիալական, տնտեսական դրութիւնը:

3. Զգտում է կարճացնել բանւորական օրը, այդպիսով հնաւորութիւն տալով աշխատողներին աւելի երկար ժամանակ, ներկելու իրանց մտաւոր - բարոյական պահանջներին, հասարակական - ընտանեկան գործունէութեանը:

4. Վերացնում է պայմանաժամներից դուրս աշխատանքը (сверхуроч. раб.), դրանով ազատելով աշխատողներին ֆիզիքական ոյժի լարւած ու անկու-

նոն վաճառման և գրադմունք առնող
ուրիշներին—գործադուրկ բանւորնե-
րին:

5. Բարձրացնում և կանոնաւորում
է աշխատավարձը, սահմանելով նրա
սահմանը՝ ամենադաւան չափը և
սահման կերպ աշխատելով նեղած ան-
գամներին, որոնք զի նրանք առիպած
չլինեն պակաս վարձով աշխատել:

6. Որոշում և մատակարարում է
գործ, իր անգործ անգամներին կամ
նիւթական օժանդակութիւն է հաս-
ցնում նրան:

7. Բարեւորում է գործարանների,
արհեստանոցների առողջապահական
վիճակը, այդ մասին պատշաճաւոր
պահանջներ գնելով գործարանատէր-
երի, կապիտալիստների առաջ:

8. Չի իրաւաբանական և բժշկա-
կան օգնութիւն է հասցնում թէ իր
անգամներին և թէ նրանց ընտանիք-
ներին, այդպիսով ապահովելով նրանց
շատ անարգարութիւններից ու դժ-
բաղդութիւններից:

9. Անգործութեան կամ մի այլ
դժբաղդութեան ժամանակ փոխա-
թիւն ու նպաստ է առնել իր անգամ-
ներին, որով և ազատում է նրանց
վաշխաւանների ազան միջոցներից և
զանազան պատաւարներից:

10. Նպաստում է իր անգամների
մտաւոր առաջադիմութեանը, առան-
ձին դասնիթացքներ ու դասգործներ
հիմնելով, յատուկ դաստիարակութիւն-
ներ կազմակերպելով, մատչելի դըք-
քոյիներ ու թերթեր հրատարակելով:

11. Հրատարակում ու դեկլարում
է զանազան գործադուլներ, բայց
կամ լեւել զուտ անաւանական կամ
քաղաքական նպատակով, հարկաւոր
դեպքում նիւթական օգնութիւն հաս-
ցնելով գործադուլաւորներին:

12. Նպաստում է քաղաքական այն
կուսակցութեանը, որը իր ծրագրով ու
գործունէութեամբ համապատասխա-
նում է միութեան անգամների մեծ-
մասնութեան շահերին ու համագործակց-
ներին:

Ահա այդքան լայն ու բազմակողմանի են արհեստակցական միութեան նպատակները և նրանք բոլորն էլ կիրառական, եթէ միայն աշխատաւորները գիտակցորէն համախմբւեն այդպիսի կազմակերպութեան շուրջը և ոչ մի եռանդ չկենային նրա զարգացման համար:

— Մէկը բոլորի համար, բոլորը մէկի համար—այդ պէտք է լինի բոլոր աշխատաւորների նշանաբանը:

Իսկ այդ նշանաբանը իրագործելու համար նրանք օր առաջ պէտք է կազմակերպեն արհեստակցական միութիւններ:

ԿԱՆԱՆՑ ՀԱՐՑ

ԿԵՈՉ ՊԱՐՏԱԿԱՆ ՈՒԹԻՒՆԸ

Ռուս առնու՛մ, ինչպէս նաեւ եւրոպական բոլոր միւս առաջնակարգ երկրներում մինչև օրս գոյութիւն է ունեցել «հանանց հարց»։ Այդ անուն տակ հասկացել է այն շարժումը, որը իր նպատակն է դրել կանանց քաղաքացիական իրաւունքներ ձեռք բերելը և առհասարակ կնոջ լիակատար ազատագրումը։ Ռուսական մեծ յեղափոխութիւնը ի շարս այլ «հարցերի» եկաւ վերացնելու և կանանց «հարցը», տալով կնոջը ևս լիակատար քաղաքացիական իրաւունքներ։ Բայց կնոջ ազատագրումը լիակատար չի լինի, եթէ նա նիւթապէս անկախ վիճակ չի ստեղծէ իր համար, եթէ աշխատանքը ևս հաւասար չափով բաժանւած չի լինի կնոջ և տղամարդու մէջ։ Ակնա-

յայտնի իրողութիւն է, որ ներկայումս
կեանքի պայմանները հետզհետէ ա-
ւելի ու աւելի դժուարացնում են աղ-
քւումը, ասիկի լազած մրցում է
պահանջում մարդկանցից, ուստի կրնն
էլ որպէս մարդկային հասարակութեան
անդամ, պէտք է նախապաշարաւի
գոյութեան կուրի համար: Մինչև այժմ,
քաղաքական որոշ պայմանների շը-
նորհիւ, կինը յետ է մնացել ազամար-
դուց, զրկւել է ազատութենից և կոր-
ցրել շատ արածնութիւններ և դարձել
միմեայն սեռական հանդիմանող, բայց
այժմ ազատութեան տենչը այն-
քան է զօրեղացել հասարակութեան
բոլոր խաւերում, որ կինը ևս պէտք է
ձգտի շախշախել իր դարաւոր մարդու-
թեան շղթաները և ձգտի դէպի ազա-
տութիւն: Այս նպատակին հասնելու
համար նա պէտք է աշխատի նիւթա-
կան անկախ վիճակ ստեղծել: Մինչև
օրս էլ մեզանում տիրապետում է այն
կարծիքը, որ կնոջ ապրուստի գլխա-
ւոր միջոցը ամուսնութիւնն է:

Այս է պատճառը, որ շատ անգամ

տեղի են ունենում անհամապատաս-
խան ամուսնութիւններ, որոնց հե-
տևանքը լինում է կործանեցութիւն
խաղաղ ընտանեկան կեանքի հա-
մար: Ահա այդ հանգամանքը ի նկա-
տի ունենալով, կինը չպէտք է
խուսափի աշխատանքից, միշտ աչքի
առաջ պէտք է ունենայ, որ ամուս-
նութիւնը փոխադարձ սիրոյ հետեանք
է և ոչ ապրուստի միջոց, որ ամուսին-
ները ընդունակ պէտք է լինին իրար
հասկանալու և ընտանեկան լուծը
հաւասար չափով իրենց ուսերի վրայ
կրելու: Կինը պէտք է ձգտի թէ իր
ընդունակութիւններով թէ գիտու-
թեամբ և թէ գործունէութեամբ յետ
շնաւ ազամարդուց:

Ուսուցիչներից պահանջում են ման-
կավարժական և կրթական ցնդ, խիչ
մայրերից ոչինչ: Կնոջը կրթութիւն
տալը շատ շատերը նոյնիսկ շուրջու-
թիւն են համարում, անս այս անար-
դարութեան գէմ է, որ պէտք է կուրի
կինը:

Կինը, որպէս որոշ ազգութեան ան-

դամ պէտք է իմանա իր ազգի ցան
ու կարիքը և ամեն կերպ ձգտի նրան
օգնութիւն հասնելու իրեն անհատ,
պատկանելով մարդկային մեծ ընդա-
նիրին, նա ունի բարոյական սրող
պարտականութիւններ դէպի այդ ըն-
տանիքը, ուստի շարունակ պէտք է
հետաքրքրւի հասարակական խնդիր-
ներով և վերջապէս իրրեւ մտդ արա-
րած, կինը ազամարդու հետ համահա-
ւասար չափով պէտք է կառարկագոր-
ծէ իր ընդունակութիւնները, միշտ
պէտք է ձգտի յառաջդիմութեան ու
անկախութեան։ Իսկ այս բոլորի համար
ունենալով իր անդուլ գործունէութիւնը
կինը միշտ պէտք է ձգտի ինքու-
նութեան, հաւատարմութեան լինելով, որ
խելացի ինքնօգնութիւնը ամենաբա-
րան է։ Այդ ինքնօգնութեան դէմ գո-
յութիւն ունենող բոլոր խոչնդ տներն
այժմ վերացած են։ Ռուսական մեծ յե-
ղափոխութիւնը եկաւ իր հոգիւ հար-
ւածով փշրելու ոչ միայն բռնութեան
ծանր լուծը, այլև վերացնելու այն
անհաւասարութիւնը, որ մինչև այժմ գո-

յութիւն ունի ազամարդու և կնոջ
քաղաքացիական իրաւունքների մէջ։
Թէ կնոջ և թէ ազամարդու առաջ
բացել է գործունէութեան ազատ առ-
պարէզ և հետո չէ այն գեղեցիկ օրը,
կրբ կինը կը գրաւէ այն տեղը, որ նը-
բանց է պատկանում մարդկային հա-
սարակութեան մէջ։

Հայ կինը համեմատած կուլտուրա-
կան երկրների հետանց հետ աւելի
յետ մնաց է։ Աժմ նրան ևս տրւած
է լիակատար ազատութիւն և հասա-
րակական կեանքի բոլոր առաքելգնե-
րում նա կարող է երևան բերել իր
ոյժն ու կորովը։

Ամեն մի գիտակից հայ կնոջ վը-
րայ բարոյական մեծ պարտք է ընդ-
նում գիտակցութեան բերել ոչ զիտու-
կից ու անառ ընկերակիցներին, որոնք
ստորմտքայ լիքը և վրան տալ լինելու
պահանջից այն կողմ ուղիղ պահանջ
չունենա։ Ահա այսպիսիներին է որ հար-
կաւոր է հասկացնել, որ այսուհետև
նրան ևս դատւում են մարդկանց շար-
քը, այսինքն, որ նա, բացի խոհանո-

ցից ու երեխաներից, պարտաւարում է կատարել այն բոլոր քաղաքացիական ու հասարակական գործերը, ինչ որ մինչ օրս մենակ իր ուսերի վրայ ասանում էր տղամարդը: Ամեն մի կին պէտք է աշխատի իրեն համար անկախ դրութիւն ստեղծել իր հաստատուն կամքն ու ինքնուրոյնութիւնն ունենալ թէ հասարակական և թէ անասական գործերում: Խեղճ ու կրակ գեղջկուհիներին պէտք է հասկացնել, որ քաղաքացիական թաշկինակով երեսն ու բերանը փակ պահելով չէ, որ պէտք է ապրել համեստ ձևանալ: Ոչ, պատիւն ու համեստութիւնը գիտութեան աղնիւ ձգտում ենք: Ինչ է և ոչ թէ երեսը քողի տակ պահելու: Ուրեմն աշխատենք օգտագործել մեզ տւած օգտութիւնը, ձեռք բերենք գիտութիւն և նիւթական, մտաւոր ու բարոյական լիակատար անկախութիւն:

Օր. վարդուհի

Վ Ի Տ Օ Ն Ո Մ Ի Ա

Ինչպէ՞ս յայտնի է, ժամանակակից պետութիւնները կ'օգտուին պատերազմական զբաւումների միջոցով: Այդ պատճառով էլ նրանք բողկացած են մի ամբողջ շարք նահանգներից, որոնք նման չեն միմեանց:

Այդ նահանգներից իւրացանչիւրը մոծ մասամբ ներկայացնում է մի ամբողջութիւն թէ ողջայեւական և թէ անասական տեսակետից: Այսպէս օրինակ Ռուսաստանը բողկացած է Ճինլանդիայից, Ուկրաինայից, Կովկասից, Մերձբալտիան երկրից, Լիւվայից, Սիբիրից և Վելիկոռուսիայից:

Առանձին վերցրած Վելիկոռուսիան բողկացած է մի քանի մասերից, որոնք միմեանց նման չեն աշխարհագրական, կլիմայական, ժողովրդական, անասական պայմանների տեսակետից: Կենտրոնական Ռուսաստանը, Վոլգայի շրջակայքը, Ուրալեան երկրը, Եւրասիայի Ռուսաստանը շատ

առանձնապատկոթիւններ ունին: Այդ պատճառով երբին կառավարութեան նպատակները իրանց «Զուլթեազ համար պահանջում են; որ կառավարող իշխանութիւնը մտ լինի կռաւարող երկրին: Չէ կարելի մի կենտրոնից, օրինակ Պետրոգրադից, աջգութեամբ կառավարել մի այնպիսի լայնարձակ երկիր, որպիսին է նոյն իսկ միայն Վելիկոուսիան: Անհրաժեշտ է ամենայնիւ ազգակենտրոնացում նրա կառավարութեան գործում, որ կարող է իրականանալ միայն տեղական ամենալայն ինքնավարութեան դարգացմամբ: Այդ պատճառով էլ աւտոնոմիա ասելով յաճախ հասկանում են ոչ թէ ազգային ինքնավարութիւն, այլ նահանգական:

Այդպիսով աւտոնոմիան կարող է լինել ազգային և սահմանային կամ նահանգական: Ազգային աւտոնոմիա կոչւում է այն, երբ մի օրէ է երկրի այս կամ այն ազգութիւնը լիակատար իրաւունք ունի հերքելն ինքնորոշման և ինքնավարութեան: Իսկ

նահանգական աւտոնոմիա ղէպքում նոյն իրաւունքը վայելում են որոշ տեղիւնօրիայով սահմանափակած բնակչութիւնները միասին: Եթէ լոք ազգութիւնները մէջ ազգափակած այդ սահմանների մէջ ազգափակում նահանգում ապրում է միայն մի ազգութիւն, այդ դէպքում ազգային աւտոնոմիան է միևնոյն ժամանակ և նահալ գալիւն աւտոնոմիա և ընդհակառակը:

Իսկ եթէ մի օրէ է նահանգում ազգայնալութեան միեմամանութիւնը պատկանում է մի ազգութեան, իսկ փոքրամասնութիւնը մի ուրիշ ազգութեան, այդ դէպքում տիրապետող ազգութեանը նահանգական ազգային աւտոնոմիա տալով չէ լուծում փոքրամասնութեան վերաբերեալ հարցը: Օրինակ աշտէս է գործելի դրութիւնը Լեհաստանում, որտեղ ազգալութեան ճշող սեմամանութիւնը լեհացիներն են, իսկ փոքրամասնութիւնը հրէաները: Այստեղ հարց է աւաջ գալիս փոքրամասնութեան իրաւունքները ազատելու մասին: Իսկ

այդ՝ ներկայ պայմաններում կարելի է բաւարար ձևով լուծել, մասնելով կուլտուրական կամ կուլտուրական-ազգային ինքնորոշման սկզբունքը, բայց ոչ սահմանային-նահանգական աւտոնոմիա:

Կուլտուրական ինքնորոշման հասկացութիւնը ենթադրում է յարաբերական*) մասնակցութիւն խառը ազգաբնակչութիւն ունեցող նահանգի կառավարական բոլոր գործերում: Այդ ազգութիւնների կուլտուրական պէտքերի համար ծախսերը կատարւում են նահանգական ընդհանուր միջոցներից նոյնպէս իւրաքանչիւր ազգութեան անդամների յարաբերական թւի համեմատ: Սև փոքրամասնութեան բաժինը ծախսւում է հէյց այդ փոքրամասնութեան ցանկութեան համեմատ:

Միայն այդ զէջքում փոքրամասնութիւնը կը կարողանայ ապահովել

*) Այսինքն իւրաքանչիւր ազգութիւնից համապատասխան թւով մարդկանց մասնակցութիւն:

բաւարար քանակութեամբ կուլտուրական-կրթական հիմնարկութիւններ: Եթէ մի օրն է ազգութիւն ապրում է մի բանի նահանգներում, կազմելով շրանցից իւրաքանչիւրում փոքրամասնութիւն, այդ զէջքում կարելի է նրան տալ ինքնավար ազգային միութեան իրաւունք, եթէ նա կամենայ: Այդ միութեան ազդեցութիւնը կարող է տարածւել այն բոլոր նահանգների վրա, որտեղ այդ ազգութիւնը փոքրամասնութիւն է կազմում: Այսպէս ուրեմն սահմանային կամ նահանգական աւտոնոմիան չպէտք է շփոթել ազգային աւտոնոմիայի հետ, իսկ ազգային աւտոնոմիա տեսլիս պէտք է զանազանել ազգային - նահանգական աւտոնոմիան ազգային կուլտուրական աւտոնոմիայից:

Ն. Նովոսոբոգիյ

ԻՆՉ Է ՖԵԴԵՐԱՑԻԱՆ

Պետական իրաւունքի գիտութեան մէջ ֆեդերացիա ասելով հասկացում է անկախ պետութիւնների կամ ատենում նահանգների այնպիսի միութիւն, որի հիմքն է պայմանադրութիւնը:

Ֆեդերացիան ատենովորայի բաշխան և ուղղուի լրացումն է: Ինչպէս որ անհատը չէ կարող մէկուսացած կեանք վարել, այլ ստիպւած է զանազան համաձայնութիւններ կայացնել շրջապատողների հետ, ճիշտ ազդէս էլ ամբողջ ազգութիւններ պարտքին համաձայնութիւն կայացնեն միմեանց հետ: Այդպիսի ֆեդերատիւ հիմունքներով հաստատուող յարաբերութիւններ հիմքը պայմանաւորուող կողմերի փոխադարձ օգտի գիտակցութիւնն է:

Ֆեդերացիա ասելով ենթադրուած է ազատ պայմանադրութիւն, որովհետեւ ինչպէս տէրը ու ստրուկի, նոյնպէս իշխող ու ճնշւած ազգութիւնների միա-

ձև չէ կարող լինել պայմանադրական յարաբերութիւններ: Այդ դեպքում ընդհարում են ոչ հաւասարազոր կողմերը և կողմի բռնութիւնը հաստատում է նրանց միջև իշխողի և ենթարկողի յարաբերութիւններ: Իսկ ֆեդերացիայի մասին խօսք կարող է լինել միայն այնտեղ, ոտտեղ կամ հուշար իրաւատէր և միմեանցից տնկախ ազգութիւններ, որոնք այդ պատճառով ընդունակ են պայմանադրութիւն կայացնելու:

Ազգային հարցը միայն այն դեպքում կարող է իր լուծումն ստանալ յօգուտ պրօլետարիատի և աշխատւոր գիւղացիութեան, եթէ այդ լուծումով ստեղծւած պայմանները կլինեն նպատակաւոր ժողովրդական կենցաղակրթութեան համար և աննպաստ ազգայնական բացառիկ վիճակ պահպանելու և զարգացնելու համար: Իսկ այդ բոլորը իրականացնել կարելի է միայն ընդունելով բոլոր ազգութիւնների հաւասար իրաւունքները, և ազգային ատենովորան, միեւնոյն ժամանակ միա-

ցնեցով բոլոր Դաւառնում և հաւատար
իրաւատէր ազգութիւններին իբրեւ մի
եղբայրակիւն դաշնակցութիւն:

Այժմ բոլոր ազգութիւնները իրանց
շահերը շօշափող հարցերը համաձայ-
նութեամբ լուծեն, եթէ նրանք ընդ-
հանուր ոյժերով գործադրեն իրանց
համար միտկերպ օգտակար միջոցնե-
րը և ոչ մի բան ուրիշի վրէն ուժով
չփաթածեն, այդ դէպքում արժանա-
խիլ կ'լինեն այն բոլոր առիթները, ո-
րոնք առաջացնում են ազգային ընդ-
հարումներ և կոչնչանայ այն հողը, որ
զարգացնում է ազգային թշնամու-
թիւնը:

Սկսելով ժամանակաւոր և մասնա-
կի հարեանական համաձայնութիւննե-
րից, երկրազնդիւս ազգութիւնները կա-
մայ կամաց կանցնեն աշխարհիս բո-
լոր ժողովուրդների մշտական եղբայ-
րական միութեան:

Ահա երկրազնդիւս ազգութիւնների այդ
եղբայրական դաշնակցութիւնը ու-
ցիւղով մի իրականացումից յետոյ կը
դառնայ աշխատաւորների համաշխար-

չային եղբայրութիւն, որովհետեւ ու-
ցիւղապատկան հասարակութեան մէջ
բոլորը կը լինեն ընդհանուր օգտին
աշխատողներ:

Բայց մենք կապիտալիստական կար-
գերի իշխանութեան տակ ապրողներս
չգիտենք, թէ իսկապէս երբ է դալու
այն օրը, երբ աշխատանքը վերջնա-
կանապէս կ'ազատուի կապիտալին,
ուստի և անկարող ենք հասարակ կեր-
պով սպասել, որ գտն ուցիւղապատկան
կարգերը աշխատաւորների համաշ-
խարհային եղբայրութեան հետ միտան:

Ժամանակակից պրօլետարիատը և
աշխատաւոր գիւղացիութիւնը պէտք
է հետեւին որոշ ազգային քաղաքակա-
նութեան, որը համապատասխան է աշ-
խատաւորների ապագայ համաշխար-
հային եղբայրութեանը: Իսկ այդպիսի
քաղաքականութեան ըստանդարտութիւ-
նը պէտք է լինի այն, որ պետութեան
ներքին ու արտաքին կեանքը վերա-
կադմէր այնպիսի հիմունքներով, որոնք
զենց այժմ—կապիտալիզմի իշխանու-
թեան ժամանակ էլ առնոււմ են դէպի

եղբայրական դաշնակցութիւն ազգութիւնների միջև:

Եւ ինչպէս որ հողերի համայնացումը մի քայլ է դէպի սօցիալիզմը, ճիշտ այդպէս էլ ազգային աւազմութեան և ազատ ազգութիւնների ֆեդերացիան ներկայումս մի խոշոր քայլ է շուտով սօցիալիստական հասարակութիւն առաջ բերելու համար:

Ներքին կեանքում ազատ և միմեանցից ազկախ ազգութիւնների եղբայրական դաշնակցութիւնը կը նախապատրաստէ ճող աշխատւորների համաշխարհային եղբայրութեան համար, ամենանաղաշափերի հարցնելով ազգային թշնամութիւնը, անշատունն ու կոխը:

Այդ դաշնակցութիւնը կամ ֆեդերացիան թէ պիտի ապրի տին և թէ աշխատւոր գիւղացիութեանը հետ բաւարութիւն կտայ կենդանացնելու իր բոլոր սլծիւր, որպէս զի առաջ տարի կ'ազմակերպուի կրկն յիմուն սօցիալիզմի: Բ. Նովոսոբսկի]

ԲՇԽ. Գ. Ե. ԼՂՕԳ

Ազատ Ռուսաստանի առաջին նախարարական:

466554P4441

ԻՇԽ. Գ. Ե. ԼՎՈՎ

Իշխան Գ. Ե. Լվովը ծնվել է 1861 թ.: Միջ-
նակարդ ուսումը՝ վերջապես երկուստեք յետոյ նա
մասնում է Մոսկվայի համալսարանը, ուր մշտ-
ված է եղել սերը դեպի խաւար ու տանջող
Ժողովուրդը:

Վերջացնելով իր ուսումը համալսարանում
Լվովը ներսում է բրեն հասարակական գործ-
նեւթեան:

Հէնց երեւասաւդ հասակից, որպէս Տուրա-
նահանգի գեմսկի ուպրաւայի նախագահ, նա
աչքի է ընկնում իր եռանդով և վաճաշան-
կարողութեամբ: Եւ ահա երբ սկսում է ուսու-
նալ օսնական պատերազմը, երբ ցարի ազդիւյ-
կառավարութիւնը հակառակ իր ցանկութեան
ստիպած է լինում գլխի հասարակական հիմ-
նարկութիւնները օգնութեան հիւանդ և վերջ-

Հոր զինուորներին խնամելու գործում, այդտեղ հրապարակ է գալիս Լյովլը որպէս զեմաւուհիների միութեան ղեկավար:

Լժովը մեկն էր այն բազմաթիւ գործիչնե-
րից որոնք ի տես պարտւած Ռուսաստանի
անթիւ ցաւերի ու կարիքներէ, խնդրադրեռով
բարեսիրտգումներ էին հայցում ռուսական
կայսրից:

Տեղի ունեցաւ ոստանկան առաջին յեղափոխութիւնը և Լվովը դնաց Գ. Դոմա, որպէս կաղնիաների թեկնածու:

Դուժայի ցրտւից յետոյ Լիօլը նորից նւի-
րեց իրեն հասարակական գործնէութեան:

Յորեկ կառավարութիւնը վաղուց արդէն խեթ անգամ էր նայում նրա վրայ, բայց հաւասարակշիւն լաւն խաւերի սէնն ու համապարփաբ քիչ վախճնում էր նրան և նա սախաւած լուծում էր, սպասելով յարմար առիթի, խախտնելու նրա գործնէութիւնը:

Մերայ հասարակ համայնքաբնային պատերազմը
և այստեղ նորից հրաշարակ է իջնում Լիօվը
որպես համառուսական զեմստոսների միու-
թեան նախագահ՝ ամօքելու հիւանդ ու վերա-
ւոր զինւորների ցուակեր:

Ահա այսպիսի խոշոր ծառայութիւններ է

մատուցել Լիօվը ռուս ժողովրդին և բնական է, որ յեղափոխութիւնից յետոյ նա Գ. Գումայի կողմից հրաւիրւեց որպէս ազատ Ռուսաստանի առաջին մինիստր-նախագահ և ներքին գործերի մինիստր:

Բայց յեղափոխութեան յորձանքները աւելի հեռուն գնացին, քան թէ ցանկալի էր կադետներին համար և հին ըէժիմի ժամանակաւ առաջաւոր գործիչը ջուտով գտնւեց յեղափոխութեան յետեւում, անկարող լինելով հասնել նրա թափին, անկարող գիտակցել ու հասկանալ ռուս համայն գեմոկրատիայի շահերն ու պահանջները:

Նւ իրերէ բնական ընթացքով նա ստիպւած եղաւ Միլիկով—Գուչկովից յետոյ զիջել իր տեղը աւելի եռանդուն և աւելի գեմոկրատիկ հոսանքներէ ներկայացուցչին—Կերենսկուն:

Գ. Ն. ՄԻԼԻԿՈՎ

Ծն. 1859 թ.

Կադետ, Կուս. պարագլուխ:

Պ. Ն. ՄԻԼԻԿՈՎ

Միլիկովը ծնւել է 1859 թ. պրոֆեսորի ընտանիքում: Գիմնազիան վերջացնելուց յետոյ նա մտնում է Մոսկւայի համալսարանը, որը աւարտելուց յետոյ նա նւիրում է իրեն գիտական աշխատանքներին:

Նախ 1901 և ապա 1905 թ. Միլիկովը ձերբակալուած է որպէս «վտանգաւոր» մարդ և կարճ բանտարկութիւնից յետոյ արձակուած: Որպէս 3-րդ և 4-րդ Պ. Դումաների անդամ, Միլիկովը աչքի է ընկնում արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ իր արտասանած ձանրով:

Արտասանմանից վերադառնալով նա, յեղափոխութիւնից քիչ առաջ, հասցրեց հին սէփիւմին մահացու հարւած, մերկայցնելով Շախր-մեր-Ռասպուտին-Պրոտոպոպով երբորդութեան դաւաճան և կործանաբար ընթացքը: Յեղափոխութիւնից յետոյ նա մտաւ Լվովի կազմած կաբլինեալ որպէս արտաքին գործերի մինիստր, բայց կարճ ժամանակից հրաժարուեց, որովհետեւ նրա իմպերիալիստական ծրագրերը չէին ընդունուիլ եղան ուստ յեղափոխական գեմա-կրատիային:

Ս. Ի. ԳՈՒԶՆՈՎ

Ծնւ. 1862 թ.

Հոկտեմբ. կուսակ.

Ա. Ի. ԳՈՒԶԿՈՎ

Այնքանոր Իվանովիչ Գուզկովը առևտրական յայտնի հասարակական գործիչներից մէկն է: Իր կրթութիւնը նա ստացել է նախ Մոսկովայի համալսարանի պատմա-լիզաւրանական բաժնում և ապա արտասահմանում,

Վերադառնալով հայրենիք նա նւերել է իրեն հասարակական գործնչութեան: Տաճկա-Հայաստանում տեղի ունեցած ջարդերի ժամանակ նա գնաց այնտեղ օգնութիւն հասցնելու տառապող ժողովրդին:

Այդլիայցիների և բուլբուլի միջև տեղի ունեցած պատերազմի ժամանակ նա որպէս կամաւոր մտաւ բուլբուլի շարքը, կուխով նոցա ազատութեան համար, ուր և լուրջ կերպով վերաւորեց:

1905 թ. մակեդոնական ապստամբութեան ժամանակ նա գնաց այնտեղ, նորից իր օգնութիւնը ցոյց տալու ազատութեան համար մարտնչող ժողովրդին:

1911 թ. Գուզկովը, որպէս 3-րդ Պետական Դումայի նախագահ՝ հրաժարեց նախագահութիւնից իբրև ցոյց, երբ կառավարութիւնը

ժամանակաւորապէս դադարեցրեց Դումայի գործունէութիւնը:

Որպէս Պետակ. Դումայի պետական պաշտպանութեան կոմիտէի նախագահ, նա հմուտ ծանօթ էր ղրնւորական գործին, ուստի յեղափոխութիւնից յետոյ հրաւիրեց ժամանակաւոր Կառավարութեան կազմի մէջ, որպէս ղրնւորական և ծովային մինիստր:

Բայց անկարող լինելով ղրմադրել զօրքի մեջ դիմոկրատիկ կարգեր մտցնելու պահանջին և միաժամանակ այդպիսի կարգերը համարելով կորստաբեր և անընդունելի, Գուզկովը շուտով հրաժարեց իր պաշտօնից:

Ա. Ի. ԿՕՆՈՎԱԼՈՎ

Ա. Ի. ԿՕՆՈՎԱԼՈՎ

Ծն. 1875 թ.

Առաջագիմական.

Ա. Ի. Կոնովալովը ծնվել է 1875 թ. Սկզբնական կրթութիւնը ստացել է Կոստրոմայի գիմնազիայում: Երկար տարիներ ապրելով Անգլիայում նա լրացրել է իր կրթութիւնը տնտրա-արգիւնաբերական և տնտեսական հարցերի բազմակողմանի ուսումնասիրութեամբ:

Մասնաւորապէս նա աչքի է ընկել որպէս առևտրական արդիւնաբերութեան հմուտ մի անձն: Վերադառնալով հայրենիք նա Կոստրոմայի նահանգից ուղարկւեց 4-րդ Պ. Դումա, որպէս պատգամաւոր: Ուր նա մտաւ պրոգրես. ֆրակց. մէջ: Յեղափոխ. յետոյ նա մտաւ Ժամ. Կառ. կազմի մէջ, որպէս տոնարի և արգիւնաբեր. միջնորդ. բայց կարճ ժամանակից հրաժարւեց, անընդունելի համարելով սօցիալիստ միջնորդների դործունէութեան ծրագրերը: Ժամանակ. Կառ. 2-րդ վերակազմութեան ժամանակ նա նորից հրաւիրւեց գործի, բայց ընդհ. լիկների ցոյցերից յետոյ նա, ինչպէս և միւս ցենզաւոր տարրերի ներկայացուցիչները ստիպւած եղան հեռանալ կառավարութ. շարքերից:

Ն. Վ. ՆԵԿՐԱՍՈՎ

Ն. Վ. ՆԵԿՐԱՍՈՎ

Ծն. 1879 թ.

Կադետ

Ն. Վ. Նեկրասովը ծնւել է 1879 թ. որպէս Տոմսկի տեխնիցի ինստիտուտի պրոֆեսս. և ակադեմիկոսի հասարակական գործիչ, նա ուղարկւել է 3-րդ և 4-րդ Պետական Դումա Տոմսկի նահանգից: Վերջացնելով ճանապարհագրորդ, ինժեներ, ինստիտուտը, նա երկու տարի էլ եղել է արտասահմանում, ուր պատրաստւել է պրոֆեսսորակ, աստիճանի համար: Պատերազմի ընթացքում, որպէս «Զեմգորի» զլխաւոր կոմիտէի անդամ, աչքի է ընկնում իր եռանդուն գործնէութեամբ և յեղափոխութեան առաջին օրից մտնում է Լվովի կազմած կոմիտէի մէջ որպէս ճանապարհագրորդակց. մինչև տար և ապա Կերենսկի կարիքների մէջ որպէս միջնորդ-նախագահի անձնափոխանորդ: Իր կուսակցական տեսակետներով պատկանելով կադետական կուս. ձախ թւին, նա վերջի վերջոյ ղուրս եկաւ այդ կուսակցութիւնից, գտնելով նրա գործնէութիւնը ոչ բաւարար դեմոկրատիկ ուստական պետական շահերի տեսակէտից:

Մ. Ի. ՏԵՐԵՇՉԵՆԿՈ

Մ. Ի. ՏԵՐԵՇՉԵՆԿՈ

Ծն. 1884 թ.

Կադեա

Մ. Ի. Տերեշչենկոն խոշոր հողատեր է շա-
քարա-արդիւնաբերող է: Նա աչքի է ընկել իր
հաճախողի և Ռուսաստանի արդիւնաբերութեան
փալլոսն ուսումնասիրութեամբ: Մ. Ի. Տերեշ-
չենկոն իր կրթութիւնը ստացել է Լեյպցիգի
համալսարանում, որտեղից անցել է Մոսկւա:
Վերջացնելով իր ուսումը, նա 1915 թւից պա-
րապում է արդիւնաբերութեամբ: Պատերազմի
կան կտմիտի փոխ-նախագահ նոյնպէս աչքի
է ընկնում իր գործնականութեամբ:

Ռուսական մեծ յեղափոխութիւնից յետոյ
նա կապե ուներ կողմից մտնում է ժամանա-
կաւոր Կառավարութեան մէջ նախ որպէս ֆի-
նանսներէ և ապա որպէս արտաքին գործերի
մինիստր: Կողմնակից չեղալայցուցիչներէ
Տերեշչենկոն համարեա միակն էր, որ կանգ-
նած լինելով իր կոչման բարձրութեան վրայ,
հեռու նեղ կուսակցականութիւնից, կարող մ-
ղաւ շանել խորհուրդների բարեցաւիմ վերա-
բերմունքը:

Ա. Ֆ. ԿԵՐԵՆՍԿԻ

Ծն. 1881 թ.

Աշխատաւորակ.

Ա. Ֆ. ԿԵՐԵՆՍԿԻ

Ալեքսանդր Ֆեոդորովիչ Կերենսկին ծնւել է 1881 թ. Սիմբերսկում, որտեղ նրա հայրը գիմնազիայի վերատեսուչ էր:

Ա. Ֆ. իր սկզբնական կրթութիւնը ստացել է Տաշքենտի գիմնազիայում, որը վերջացնելուց յետոյ նա մտնում է Պետրոգրադի համալսարանի իրաւաբանական բաժինը:

Համալսարանը վերջացնելուց և փաստաբանի օգնականի ստաժը անցնելուց յետոյ նա 1906 թ. ընդունւում է Պետրոգրադի դատաւսանական պալատի շրջանի փաստաբանների շաբբը, ուր աչքի է ընկնում որպէս քաղաքական գործերի լաւ պաշտպան:

1912 թ. ամառը Կերենսկին մի խումբ փաստաբանների յանձնարարութեամբ գնաց Արևելեան Սիբիր սևուռնասերերիւ լինայի աբխազի առջեւ:

Նոյն թւին նա Սարատովի նահանգի կողմից ուղարկւեց IV Պետ. Դումա, ուր երկար ժամանակ աշխատաւորական ֆրակցիայի նախագահն էր: Իր պառգամաւորական գործնեութեան ընթացքում Կերենսկին աչքի է ընկել

որպէս ժողովրդական շահերի անխոնջ պաշտպան:

1913 թ. հոկտեմբերին, Կերենսկին առաջինն էր, որ ստորագրեց Պետրոգրադի շրջանի փաստաբանների Բեյլիսի գործի վերաբերեալ կազմած բողոքը: Այդ բողոքի համար նա իր ընկերներին հետ դատի էր կանչւած 279 յօդ. հիման վրայ և դատապարտւել 8 ամիս բանդարկութեան:

Յեղափոխութիւնից մի քանի օր առաջ ցարէի կառավարութիւնը պատրաստուում էր խափանել նրա գործնէութիւնը պատասխանատուութեան կանչելով նրան 102 յօդ. հիման վրայ, որ տաժանակիր աշխատանք էր սպառնում:

Բայց վրա հասաւ ուսական մեծ յեղափոխութիւնը և իրերի բնական ընթացքով Կերենսկին դառնաւ այդ յեղափոխութեան ուղին, նրա լաւագոյն զաւակը:

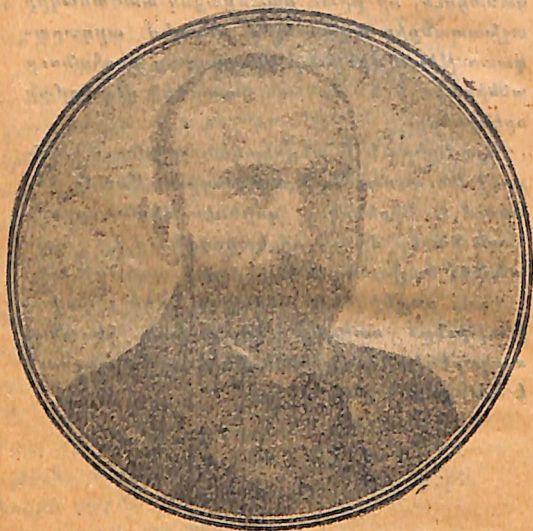
Որպէս ուժեղ, ազնիւ և անձնազոհ դեմոկրատ, նա կարողացաւ ամենավտանգաւոր ընկերներին իր շուրջը համախմբել Ռուսաստանի լաւագոյն ոյժերը՝ պաշտպանելու յեղափոխութիւնը նրան սպառնացող վտանգներէն:

Ա. Յ. Կերենսկին էր այն բաղադրութեամբ կանաչուցուն, որ իրան սպառնացող տաժանակիր աշխատանքից ազատւելով, որպէս արդարապատուութեան միջոցաւ ստորագրեց ընդհանուր ամիսաթիայի և մահան պատժի վերացման օրէնքները:

Այս երեքուն և անցողական շրջանում ամբողջ Ռուսաստանը երախտագիտութեամբ հետեւում է Կերենսկու գործնէութեան, որովհետեւ նա էր միայն որ կարողանում էր հաշտեցնել ծայրահեղ աջի և ձախի պահանջները:

Բայց բոլշեիկները «երկրորդ մեծ յեղափոխութիւնը» ստիպեց Կերենսկուն հեռանալ ասպարէզից և անիշխանութեան դեկը անցնում է Լեճիճի և ընկ. ձեռքը:

Ն. Ս. ՉԽԵԻԴՁԷ

Ն. Ս. ՉԽԵԻԴՁԷ

Չխեիդզէն մեր հարեան վրացիներէ լաւագոյն զաւակներէց մէկն է, որը գեռ յեղափոխութիւնից առաջ, Պ. Դումայի ամբիօնից շատ անգամ էր իր կրակոտ ճառերով խառնազանիցարի կառավարութիւնը և նրա արքանեակներին ու պաշտպան հանդիսացել Ռուսաստանի աշխատաւորութեան շահերին: Յեղափոխութեան ալիքները վեր հանեցին Չխեիդզէին և նա դարձաւ ռուսական դեմոկրատիայի զեկաւար, որպէս Պետրոգրադի Զ. և Բ. Խորհրդաների անդամ և գործադիր կոմիտէի նախագահ: Բոլշեիկներէ ազդեցութեան ուժեղացման պատճառով Ն. Ս. շուտով ստիպւած եղաւ հրաժարել իր պաշտօնից և նոյնիսկ հեռանալ Պետրոգրադից:

Բայց վրայ հասաւ բոլշեիկներէ «բռնաժողովարացու վտանգի» առաջ շրջելով ռուսական յեղափոխութեան բովանդակ նախաձեռնները և Չխեիդզէն նորից հրաւիրեց Պետրոգրադ հաշտեցնելու դեմոկրատիայի տարրեր հոսանքներին և գուցէ նորից ստանձնելու նրա զեկավարի գերը:

ԱԼԷԿՍԱՆԴՐ ԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Ա. ԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Ծն. 1870 թ. Վախճ. 1917 թ.

Ալեքսանդր Ծատուրեանը մեր տաղանդաւոր բանաստեղծներէց մէկն է: Հայ նորագոյն բանաստեղծութեան մէջ նա իր պատուաւոր տեղն ունի ոչ միայն իբրեւ ինքնուրոյն գրող, այլ և իբրեւ շնորհալի թարգմանիչ: Իր գրական գործնէութիւնը սկսելով 1886 թւից, Ծատուրեանը մեզ տուել է մի շարք գեղեցիկ բանաստեղծութիւններ, որոնց մէջ աչքի ընկնող տեղ են բռնում նրա «Գրչի համաքնները», ուր նա «հանաքի» ձևով դատաւիտում է մեր ազգային հասարակական կեանքի պակասաւոր կողմերը: Բացի այդ Ծատուրեանը թարգմանել ու հրատարակել է Պուշկինի, Լերմոնտովի, Պլեչէեի և ուրիշ ռուս ակնաւոր բանաստեղծներէ լուսագոյն գրածները:

Վերջերս նա ռուս բանաստեղծ Իւրիյ Վեսելովսկու հետ միասին ռուսերէնի վերածեցին Սունդուկեանի «Գեպո»-ն:

Ինչպէս և շատ ու շատ ուրիշ հայ գրողներ, Ծատուրեանը իր ամբողջ կեանքը անց է կացրել ծայրահեղ կարիքի մէջ:

Հանդուցեալ բանաստեղծը եղել է «Լոյս»-ի առաջին ջրջանի մօտ աշխատակիցներէց մէկը:

ՊԵՐՃ ՊՌՕՇԵԱՆ

(Ծննդեան 80-ամեակի և մահւան 10-ամեակի
առթիւ):

Պերճ Պրօշեանը ծնւել է 1837 թ., սկզբնա-
կան կրթութիւնը ստացել է Ներսիսեան դըպ-
րոցում, որը աւարտելուց յետոյ պարապել է
ուսուցչութեամբ: Իր կեանքի ամբողջ ընթաց-
քում նա ամենաեռանդուն մասնակցութիւն է
ցոյց տւել մեր հասարակական կեանքի բոլոր
երեոյթներում: Ազգային դպրոցների փակելուց
յետոյ Պերճ Պրօշեանը պարապում է լուսա-
նկարչութեամբ: Ծանրաբեռնւած լինելով մեծ
ընտանիքով նա միշտ ապրում էր կարեքի և
աղքատութեան մէջ, 1917 թ. նոյեմբերի 27-ին
Պրօշեանը կնքեց իր մահկանացուն:

Պերճ Պրօշեանը մեր ամենաբեղուն գրողնե-
րից մէկն է: Նրա լէպերի նիւթն է հայ գիւ-
ղը, մասնաւորապէս հայրենի Աշտարակը իբր
սովորութիւններով, լեզուով, աւանդութիւննե-
րով: Այդ պատճառով Պրօշեանի գրածքները
բացի գրական արժէքից ունեն նաեւ խոշոր
ազգագրական նշանակութիւն: Նրա ամենախո-
շոր գրածքներն են, «Սօս և Վարդիթեր»,

ՊԵՐՃ ՊՌՕՇԵԱՆ

Ծն. 1837 թ.

Մահ. 1907 թ.

«Կուածազիկ», «Հացի խնդիր», «Շահէն», «Ճե-
ցեր», «Բղդէ» և այլն:

Այս գրածքները, թէպէտև զուրկ գեղա-
ւեստական ամբողջութիւնից, այնուամենայնիւ
չունեն դեռևս հայ գրականութեան մէջ իրենց
հաւասարադրութեք գրածքներ, ուր նոյնպիսի
հարազատութեամբ զուրս բերած լինէին
գիւղական վաշխառուների, քեօւանների և
զանազան «ցեղերի» տիպեր:

Ահա թէ ինչու նրա գրածքները գիւ մէն-
շդ օրս հետաքրքրութեամբ ու սիրով կար-
դացոււմ են ընթերցող հասարակութեան կող-
մից:

ԵՒՐՈՊԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Այն ժողովուրդը, որին պատմութիւ-
նը կամ մանաւանդ տառապանքները և
ճանապարհը աշխարհ մեզ պիտի գրա-
դենեն, մեզանից շատ հեռու կը բը-
նակի, միջազգային մեծ ուղիներէն
զուրս և հոսիմատաբար, մինչև հո-
րերս, շատերը չգիտէին նրա գոյու-
թիւնը: Իսկապէս շատ քչերուն յայտ-
նի էր հայ ժողովուրդի կեանքը և այն
պայմանները, որոնց մէջ կը շարու-
նակէր իր գոյութիւնը պահպանել: Մի
քանի աշխարհագիրներ և պատմագիր-
ներ միայն կը շահագործէին նրանց
պատմութիւնով, ինչպէս նաև նրանք,
որ առհասարակ ընդհանուր քաղաքու-
կրթութիւնով կը գրադին:

Թերևս առարկի թէ մեր մէջ ևս կան

մեզ զբաղեցնող բաղմատեսակ տառապանքներ, կեղեքումներ, ուրեմն ինչ հարկ կայ շատ հեռւաները, Փոքր-Ասիոյ կորսած գաւառներն մէջ երթալ փնտոել և հետաքրքրել, թէ ինչ կանցնի կը դառնայ այնտեղ: Ճիշտ է. բայց այն հալածանքները և անագորոյն ու գազանային բռնութիւնները, որոնց ամենօրեայ զոհերն են եղած և են հայերը, այնքան տարապաշտան բնաւորութիւն ունին, որի համար բոլոր քաղաքակիրթ ազգերու միահամուռ ընդդէմ հարկաւոր է: Պարբերաբար, այդ տարապանները մինչև իսկ յետագէմ կառավարութիւններուն խիղճը յուզեցին և ստիպեցին նրանց ուշադրութիւն դարձնել այս ժողովրդի վիճակի վրայ: Բացի դրանից հայերի ճակատագիրը և և գոյութիւնը կը հետաքրքրեն մեզ ուրիշ շատ նկատումներով: Հայ ժողովուրդը կեդրոնը կը կազմէ այն խոշոր հարցին, որը կոչուած է Արեւելեան հարց, և որը ծանր կերպով մէկ օր նորից պիտի զբաղեցնէ քաղաքակիրթ ժողովուրդները, պիտի խոսովէ

արեւմտեան ազգերի խաղաղութիւնը, դժառութիւն պիտի ձգէ նրանց մէջ և այսպէս պիտի ուշացնէ քաղաքակիրթութեան առաջխաղացութիւնը:

Մարդասիրական որևէ նկատում է դուրս հայ ժողովրդի ճակատագիրը պէտք է զբաղեցնէ մեզ ուրիշ տեսակետով: Եւրոպան և Եւրոպայի հետ զերմանական ժողովուրդը հայ ժողովրդի հանդէպ ուղղակի պարտականութիւններ ունին կատարելիք: Մեր գերմանական կառավարութիւնը, Եւրոպայի միւս ազգերին հետ համաձայն, 1878 յուլիսին, Բերլինի վեհաժողովի մէջ, վերջին առաւ. թիւրք պատերազմէն յետոյ, որոշ պարտաւորութիւններ յանձն առաւ. դէպի հայ ժողովուրդը, և այսօր ժողովուրդները պատասխանատու են իրենց կառավարութեան գործերուն: Նրոք խնդիրը, պիտաւորաբար, մարդասիրական և արդարութեան պահանջումներու մասին է, և կառավարութիւնները իրենց ստորագրած գրաւոր խոստումներ չեն կատարել, ժողովուրդներուն կը մնայ ազդու կերպով կոչ

անել այդ կառավարութիւններուն, որ պարտաճանաչ լինեն:

Հայերը հալածական, հարստահար և ջարդուկոտոր, իրենց յոյսը դրած են Եւրոպայից եկած օգնութեան վրայ. նրանք անհամբեր և անձկադին կը նային մեծ տէրութիւններէ և մեծ ազգերի բռնիկը ինքարթին՝ որոնք բերլինի դաշնագրով պարտաւոր են օգնել նրանց և պաշտպանել նրանց բնաջինջ անել սպանացող բռնութիւններու դէմ:

Եգ. Քեռեօսայն

ՍՕՑ. ԳԱՂԱՓԱՐԸ, ՀԱՅԵՐԻ ՄԷՁ

Հայ ազգը որ մյնքան ցաւերով է տանջուած և իր ցեղի նախնական օրօքօցումէն իրոք է ամեն տեսակի ստորացումն առ բռնի տշխարհակալութեան ամեն տեսակի տանջանքներ. — նա, որ իր ցրած տարրերով բողբոլում է ամբողջ աշխարհի կապիտալիստական բռնութիւնի բոլոր բռնութիւններին — կրկնակի կերպով պատրաստ է ընդունել և տարածել սոցիալիստական գաղափարը:

Խմբագրութիւնս նպատակ ունի «Լոյս» օրացոյցների միջոցով տարածել դիտութիւն հայ ժողովրդի մէջ: Այդ նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ է ոչ միայն համապատասխան նիւթ տալ, այլ և մատչելի դնել նշանակել, որպէսզի հնարաւորութիւն տրւի «Լոյս»-ին լայն տարածակու: Բայց այս տարի, հակառակ մեր ցանկութեան, կեանքի պայմաններն այնպէս են փոխել, որ մենք ստիպուած եղանք զներք բարձրացնել: Չնայելով այդ բարձր զներին, հազիւ թէ կարողանանք ծածկել այն ծախսերը, որոնք առաւելական չափերի են հասնում:

Մի շարք թերութիւններ՝ տպագրական, կազմարարական և այլն, հետեանք են տեսնիքական յարմարութիւնների պակասութեան:

Եւ մենք յոյսով ենք, որ թող ա-
պագայում կեանքը նորմալ ընթացք
կը ստանայ և մենք կը կարողանանք
«Լոյս»-ի հրատարակութիւնը կանգնե-
ցնել իրա բարձրութեան վրայ և
գնեքը աւելի մատչելի դարձնել: Խըմ-
բագրութիւնս համոզած է, որ ըն-
թերցող հրատարակութիւնը այս տարի
ես չի զլանա իր լայն աջակցութիւնը
«Լոյս»-ին *):

Խմբագրութիւն

*) Անցեալ տարւոյ «Լոյս»-ը մէկ ամսում
սպառուեց և կարէք եղաւ 2-րդ հրատարա-
կութեան

ՀԱՅՈՒՐՈՒՄ Է
Ա. ԵՒ Բ. ԹՈՓՉԵԱՆՆԵՐԻ
Ի Մ Բ Ա Գ Բ Ա Ս

103066

1918 թ.

Պատի տրամադրող արդ. հ. տառ. կան
արտադրող

ԳՐԱՆ Է Ց ՈՒՒԲ.

Օրացուցի առկապի չեղարկում
«Տաճկանայ գերամարմին»-ն արդի
չեղարկ-ի պատճառով մի շրջի խմբակա
որն մեջ տեղի գրառ. 3 Ե. Հայաս
տանի պատմական աշխարհագր. և
Որն Հայաստանին

ԳՐԱՆԻ ՕՐԱՅՈՒՐՈՒՄ
ԳՐԱՆ Է Ի ՈՒՒԲ.

Պրակ. Թիֆլիս, Բոլշայ-
Валкская 23, А. ТОПЧИАНУ Հայ
պատմականագր.

6404

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0032011

